Šią programą finansuoja Europos Sąjunga

LATVIJA LIETUVA BALTARUSIJA 2014-2020

2014–2020 M. EUROPOS KAIMYNYSTĖS PRIEMONĖS LATVIJOS, LIETUVOS IR BALTARUSIJOS BENDRADARBIAVIMO PER SIENĄ PROGRAMA

Neoficialus vertimas į anglų kalbą

PROGRAMOS TURINYS

1. PROGRAMOS RENGIMO ŽINGSNIAI 6
2. PROGRAMOS TERITORIJA 7
   2.1. Teritorija 7
   2.2. Populiacija 9
   2.3. Istorinė ir kultūrinė aplinka 9
   2.4. Demografiniai ir socialiniai iššūkiai 11
   2.5. Užimtumas 11
   2.6. Švietimas 12
   2.7. Ekonominės veiklos rezultatai 13
   2.8. Verslas ir verslumas 14
   2.9. Tyrimai ir inovacijos 15
   2.10. Aplinka 15
   2.11. Turizmas 16
   2.12. Transporto srautai 17
3. PROGRAMOS STRATEGIJA 21
   3.1. Programos kontekstas 21
   3.2. Programos strategijos aprašymas ir pagrindimas 22
      3.2.1. Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu (TT 1) 22
      3.2.2. Gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas (TT 2) 26
      3.2.3. Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas (TT 3) 29
      3.2.4. Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas (TT 4) 30
   3.3. Programos strategijos apžvalga 31
   3.4. Kompleksiniai klausimai 32
      3.4.1. Aplinkos apsaugos tvarumas 32
      3.4.2. Lygios galimybės ir nediskriminavimas 33
      3.4.3. Vyrų ir moterų lygybė 35
   3.5. Iš ankstesnės Programos išmoktos pamokos 36
   3.6. Rizika ir ją mažinančios priemonės 40
4. INDĖLIS Į MAKROREGIONINĘ STRATEGIJĄ 43
5. APLINKOS VERTINIMAS 45
6. TEMINIŲ TIKSLŲ APRAŠYMAS 48
   6.1. Teminis tikslas Nr. 1 „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“ 48
      6.1.1. 1.1. prioritetas „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“ 48

6.1.2. 1.2. prioritetas „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“ ..51
6.2. Teminis tikslas Nr. 2 „Gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas“ 53
6.2.1. 2.1. prioritetas „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“ 53
6.2.2. 2.2. prioritetas „Visuomenės stiprinimas“ 55
6.3. Teminis tikslas Nr. 3 „Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas“ 57
6.3.1. 3.1. prioritetas „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“....57
6.4. Teminis tikslas Nr. 4 „Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas “ 59
6.4.1. 4.1 prioritetas „Sienos kirtimo procesų efektyvumo didinimas“ 59
7. ORIENTACINIS FINANSAVIMO PLANAS 69
7.1. Finansiniai asignavimai 69
7.2. Bendrasis finansavimas....72
7.3. Tinkamos finansuoti išlaidos 73
7.4. Euro naudojimas 73
7.5. Programos vykdymo laikotarpis 73
8. PROGRAMĄ ĮGYVENDINANČIOS INSTITUCIJOS IR ĮSTAIGOS 73
8.1. Jungtinis stebėsenos komitetas 74
8.2. Vadovaujančioji institucija 76
8.3. Nacionalinės institucijos 79
8.4. Jungtinis techninis sekretoriatas 80
8.5. Padaliniai....82
8.6. Audito institucija....83
8.7. Už kontrolę atsakingi informaciniai centrai....83
9. TRUMPAS VALDYMO IR KONTROLĖS TVARKOS APRAŠAS 84
9.1. Programos pobūdis....84
9.1.1. Projektai 84
9.1.2. Paramos gavėjai 84
9.1.3. Bendradarbiavimo principai....86
9.2. Projektų atranka 87
9.2.1. Kvietimai teikti paraiškas 87
9.2.2. Tiesioginis paramos skyrimas....88
9.3. Stebėsenos ir vertinimo sistema....90
9.3.1. Stebėsena....90
9.3.2. Vertinimas....95
9.4. Išlaidų patikrinimas ir auditas....95
9.4.1. Išlaidų patikrinimas....95
9.4.2. Auditas 96

9.5. Finansinė atsakomybė ir lėšų susigrąžinimas 96
9.6. Komunikacijos strategija 97
9.6.1. Bendroji komunikacijos strategija 97
9.6.2. Orientacinis informavimo ir komunikacijos planas 100
9.7. Techninės pagalbos naudojimas 101
9.8. IT sistemos aprašymas 102
9.9. Vartojamos kalbos 102
10. KOORDINAVIMAS 103
10.1. Dvigubo finansavimo prevencija 103
10.2. Programos ir nacionalinių programų sinergija.....104

CCI	
Pavadinimas	2014–2020 m. Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programa
Versija	v1
Pirmieji metai	2014
Paskutinieji metai	2024
Tinkama finansuoti nuo	2015
Tinkama finansuoti iki	2022
EK sprendimo numeris	C(2015)9136
EK sprendimo data	2015.12.17
Sprendimo dėl programos Nr.	
Sprendimo dėl programos data	2015.11.24
Programos įsigaliojimo data	2015.12.17
Regionai, kuriuose vykdoma programa	Latgalos regionas, Žiemgalos regionas, Utenos apskritis, Vilniaus apskritis, Alytaus apskritis, Panevėžio apskritis, Kauno apskritis, Gardino sritis, Vitebsko sritis, Minsko sritis, Mogiliavo sritis, Minsko miestas.

1. PROGRAMOS RENGIMO ŽINGSNIAI

2014–2020 m. Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programa (toliau – Programa) pradėta rengti 2013 metais. Šiuo tikslu iš Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos nacionalinės ir regioninės valdžios atstovų buvo sudaryta Programavimo darbo grupė (toliau – PDG). PDG darbo tvarkos taisyklės patvirtintos per jos pirmąjį susitikimą 2013 m. vasario 22 d. Druskininkuose, Lietuvoje. Siekiant parengti Programą Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje iš viso buvo surengti 9 PDG susitikimai. Per šiuos susitikimus diskutuota apie Programos teritoriją, socialinį-ekonominį kontekstą, prioritetus ir priemones, strateginius projektus, taip pat apie Programos valdymo bei kontrolės sistemą ir priimti atitinkami sprendimai. Be to, PDG susitikimuose patvirtinta strateginio poveikio aplinkai vertinimo (SPAV) ir viešųjų konsultacijų tvarka. Per ketvirtąjį susitikimą PDG Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją patvirtino Programos Vadovaujančioji institucija, o viešąją įstaigą Jungtinį techninį sekretoriatą – Programos Jungtiniu techniniu sekretoriatu. Be to, Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje nuo 2015 m. balandžio iki birželio buvo teikiamos išsamios viešosios konsultacijos, įskaitant temines konsultacijas su ministerijomis, kurios kuruoja Programoje nustatytas priemones. 2015 m. gegužės 12 d. Latvijoje ir 2015 m. birželio mėnesį Baltarusijoje surengti viešieji svarstymai. Šiuose svarstymuose įvairūs suinteresuotieji subjektai turėjo galimybę komentuoti Programos ir SPAV ataskaitos projektus. Po to Programos dokumento projektas buvo koreguojamas ir 2015 m. birželio 8 d. patvirtintas PDG. Programos dokumentas pateiktas Europos Komisijai tvirtinti 2015 m. birželio pabaigoje.

Rengiant Programą atsižvelgta į šiuos ES teisės aktus: 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 236/2014, kuriuo nustatomos bendros Sąjungos išorės veiksmų finansavimo priemonių įgyvendinimo taisyklės ir procedūros; 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 232/2014, kuriuo sukuriama Europos kaimynystės priemonė; 2014 m. rugpjūčio 18 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 897/2014, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 232/2014, kuriuo sukuriama Europos kaimynystės priemonė, nustatomos konkrečios finansuojamų tarpvalstybinio bendradarbiavimo programų įgyvendinimo nuostatos; Programavimo dokumentą dėl Europos Sąjungos paramos EKP bendradarbiavimui per sieną 2014–2020 m., kuriame nurodoma strateginė sistema, kaip ES remia bendradarbiavimą per Sąjungos išorės sienas, pagal EKP 2014–2020 m. Be to, atsižvelgta į 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002; ir 2012 m. spalio 29 d. Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) Nr. 1268/2012 dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių taikymo taisyklių.

Programa yra bendrai finansuojama Europos Sąjungos (toliau – ES) pagal Europos kaimynystės priemonę (toliau – EKP).

2. PROGRAMOS TERITORIJA

2.1. Teritorija

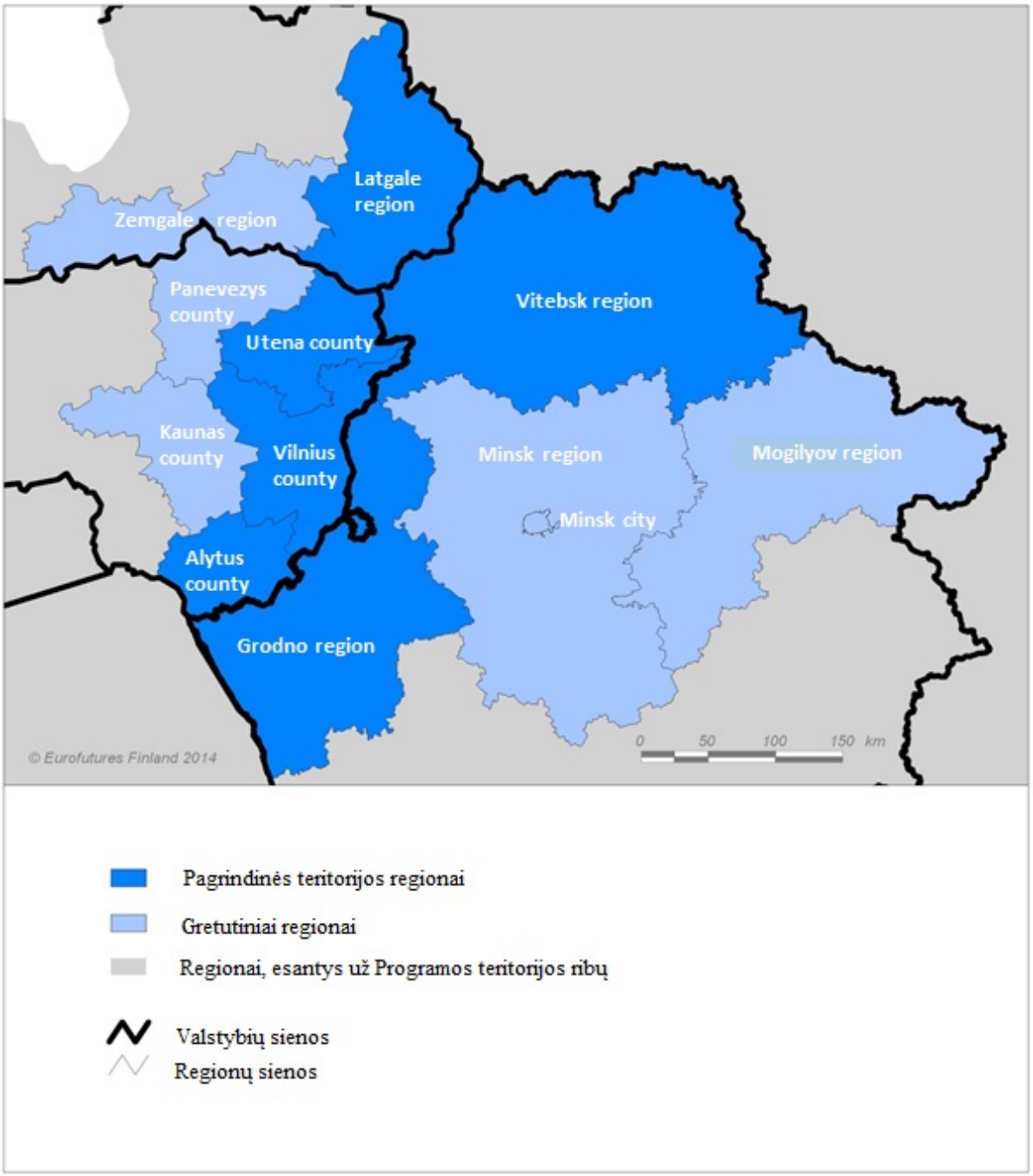

1 paveikslas. Programos teritorija

Programos teritorijos (drauge su besiribojančiais regionais) plotas yra 198 221 km^2, iš kurių 25 289 km^2 priklauso Latvijai, 38 327 km^2 Lietuvai ir 134 605 km^2 Baltarusijai. 78 163 km^2

(39,43 %) teritorijos yra Europos Sąjungoje, o 134 605 km^2 (60,57 %) – už jos ribų.[1] Visa Programos teritorija priklauso Baltijos jūros regionui. Išorinės Europos Sąjungos sienos, kurią apima Programa, ilgis yra 835,3 km (170,6 km Latvijos ir Baltarusijos sienos ir 664,7 km Lietuvos ir Baltarusijos sienos).

Programos teritorija apima 12 Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos teritorinių vienetų. Tai 2 Latvijos regionai: Latgala ir Žiemgala, 5 apskritys Lietuvoje: Utenos, Vilniaus, Alytaus, Panevėžio ir Kauno, ir 5 Baltarusijos regionai: Gardino sritis (balt. *Hrodna*), Vitebsko sritis (balt. *Vitsebsk*), Minsko sritis, Mogiliavo sritis (balt. *Mahiliou*), Baltarusijos sostinė – Minsko miestas. Baltarusijos teritoriniai vienetai sudaro didžiąją Programos tinkamos teritorijos dalį.

Be to, nors Latvijos sostinė Ryga nėra įtraukta į Programos teritoriją, *4.1 prioritete „Sienos kirtimo procesų efektyvumo gerinimas*“ numatomi dideli infrastruktūros projektai, kuriuose dalyvauja šiame mieste įsteigti paramos gavėjai (t. y. Latvijos valstybinė muitinės valdyba, valstybinės akcinės bendrovės „Valstybės nekilnojamasis turtas“ ir „Latvijos valstybiniai keliai“). Tačiau Rygos įtraukimas yra išimtis, kadangi šiuo atveju paramos gavėjų buvimo vieta neįeina į tikslinę teritoriją. Šių konkrečių didelių infrastruktūros projektų metu bus siekiama gerinti sienos kirtimo infrastruktūrą, įrengtą Programoje dalyvaujančių šalių pasieniuose.

Visi šios Programos teritoriniai vienetai yra tie patys, kurie buvo įtraukti į 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP bendradarbiavimo per sieną programą, išskyrus Žiemgalos regioną. Todėl jie įtraukti į Programą siekiant tęsti šių regionų bendradarbiavimą 2014–2020 m. Be to, Žiemgalos regionas (Latvija) buvo įtrauktas į Programos gretimų regionų sąrašą, nes jo konkrečius lyginamuosius privalumus galima išnaudoti Programos teritorijos labui.

Visų pirma, Žiemgalos regione plėtojamos įvairios pramonės šakos su lyginamaisiais pranašumais žemės ūkio srityje, gerai išvystyta infrastruktūra ir lanksčia darbo rinka. Antra, šiame regione galima lengvai gauti švietimo, mokslo ir verslo institucijų paramą, kuri būtina stiprinant regiono potencialą. Be to, daugiau nei pusė Žiemgalos gyventojų gyvena kaimo vietovėse, todėl regione gerai išvystytos tradicinių amatų skatinimo sistemos. Galiausiai, joje gausu tarptautinės svarbos kultūros ir istorijos paveldo objektų, palankių turizmo plėtrai regione.

Nors Žiemgalos regionas neturi tiesioginės sienos su Baltarusija, jis sudaręs kelias svarbias bendradarbiavimo sutartis su Baltarusijos regionais, kurie yra Programos teritorijoje (Jelgava (Latvija)–Baranovičiai (*balt. Baranavichy*) ir Maladečina (balt. *Maladzyechna*) (Baltarusija), Jekabpilis (Latvija)–Lyda ir Gardinas (Baltarusija). Tarp bendradarbiavimo sričių minėtose sutartyse yra tokių bendradarbiavimo sričių, kurios siejamos su šia Programa (būtent kultūra, švietimas, turizmas, sveikata ir sportas).

1 lentelė. Programos teritorija

[1] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).

Pagrindiniai regionai	Gretimi regionai
Latgalos regionas (Latvija)	Žiemgalos regionas (Latvija)
Utenos apskritis (Lietuva)	Kauno apskritis (Lietuva)
Vilniaus apskritis (Lietuva)	Panevėžio apskritis (Lietuva)
Alytaus apskritis (Lietuva)	Minsko sritis (Baltarusija)
Gardino sritis (Baltarusija)	Mogiliavo sritis (Baltarusija)
Vitebsko sritis (Baltarusija)	Minsko miestas (Baltarusija)

2.2. Populiacija

Pagal Eurostate nustatytą miesto ir kaimo vietovių lygmenį NUTS III, dauguma šioje Programoje dalyvaujančių teritorinių vienetų yra kaimo vietovės, o tai reiškia, kad virš 50 procentų visų teritorijos gyventojų gyvena kaimo vietovėse. Tarp jų Latgalos ir Žiemgalos regionai Latvijoje, Minsko sritis Baltarusijoje ir Utenos, Alytaus, Panevėžio apskritys Lietuvoje. Kiti 4 teritoriniai vienetai yra tarpiniai, kuriuose kaimo vietovėse gyvena nuo 20 iki 50 procentų gyventojų. Tai – Kauno apskritis Lietuvoje, taip pat Vitebsko, Gardino ir Mogiliavo sritys Baltarusijoje. Tik dviejuose teritoriniuose vienetuose dominuoja miesto gyventojai, būtent Lietuvos ir Baltarusijos sostinėse, atitinkamai – Vilniaus apskrityje ir Minsko mieste[2].

Didžiojoje Programos teritorijos dalyje gyvena Baltarusijos gyventojai. Iš 9 milijonų gyventojų, gyvenančių Programos teritorijoje, 6,6 milijono gyvena Baltarusijoje, 1,9 milijono – Lietuvoje ir 0,5 milijono – Latvijoje. Programos teritorijos geografinės sąlygos (daugiausia miškingos vietovės ir daug ežerų) turi įtakos gyventojų pasiskirstymui teritorijoje, kuriai daugelyje regionų būdingas mažas gyventojų tankis. Vidutinis gyventojų tankis (išskyrus išskirtinai tankiai apgyvendintą Minsko miestą) yra 33 žmonės km^2, o tai yra daug mažiau už ES vidurkį (114 gyventojų viename km^2).[3]

2.3. Istorinė ir kultūrinė aplinka

Programoje dalyvaujančios šalys ne tik turi bendras sienas, bet ir bendrą istoriją, kultūrinį ir istorinį paveldą.

Įvairiais laikais šios šalys priklausė tiems patiems politiniams vienetams. Nuo XIII iki XVI amžiaus Lietuvos ir Baltarusijos žemės priklausė Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei, o nuo XVI iki XVIII amžiaus abi buvo įtrauktos į Lenkijos-Lietuvos bendrą valstybę. XVIII

[2] Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban-rural_typology).
[3] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).

amžiuje dabartinės Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos teritorijos buvo įtrauktos į Rusijos imperiją, o po to daugiau nei pusę amžiaus priklausė Sovietų Sąjungai. Paskutinįjį XX amžiaus dešimtmetį visos Programoje dalyvaujančios šalys atgavo nepriklausomybę.

Dėl unikalios istorinės praeities Programos regionuose gyvena santykinai didelės etninių mažumų populiacijos. 2014 m. duomenimis, Latgalos regione 38 procentus gyventojų sudarė rusai, 7 proc. – lenkai, 5 proc. – baltarusiai, 1 proc. – lietuviai, o Žiemgalos regione 17 procentų visų gyventojų sudarė rusai, 4 proc. – baltarusiai, 3 proc. – lietuviai, 2 proc. – lenkai.[4] 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Programos teritorijoje Lietuvoje 10 procentų visų gyventojų yra lenkai, 7 proc. – rusai, 2 proc. – baltarusiai.[5] 2009 m. Baltarusijos gyventojų surašymo duomenimis, Gardino srityje 20 procentų visos populiacijos sudarė lenkai, 12 proc. – rusai. Rusai sudarė 10 procentų Vitebsko srities ir Minsko miesto gyventojų kartu paėmus, 8 proc. – Mogiliavo srityje, 7 proc. – Minsko srityje.[6] Programos teritorijoje gausu materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo. Latgalos regione gausu architektūros paminklų – katedrų, bažnyčių, urbanistinių ansamblių, taip pat kaimo sodybų, autentiškų gyvenviečių ir kultūrinių landšaftų. Latgalos kultūrinės tradicijos, įskaitant kalbą, liaudies dainas, šokius, amatus, sudaro reikšmingą Latvijos nacionalinės kultūros dalį.[7] Žiemgalos regione yra keli išskirtiniai Latvijos architektūros objektai, būtent Rundalės ir Jelgavos rūmai. Pastarieji yra labai populiarūs tarp šalies lankytinų vietų.[8]

Kultūros ir istorinio paveldo vietų taip pat gausu ir Vilniaus apskrityje. Kernavės archeologinė vietovė, kuri yra įtraukta į UNESCO pasaulio paveldo objektų sąrašą, atspindi išskirtinę baltiškojo regiono gyvenviečių raidą per ilgą laikotarpį. Kitas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą įtrauktas objektas yra Vilniaus istorinis centras, kuriame stovi įspūdingi gotikos, renesanso, baroko ir klasicizmo epochų pastatai, taip pat išliko viduramžiams būdingas gatvių tinklas ir urbanistinė struktūra. Utenos ir Panevėžio apskritys pasižymi giliomis alaus darymo ir duonos kepimo tradicijomis, taip pat čia gausu dvaro rūmų, o Alytus gali pasigirti tiek turtinga kultūra, tiek išskirtine gamta.[9]

Išskirtinis XVI amžiaus Miro pilies kompleksas Gardino srityje, taip pat nacionalinis istorinis ir kultūrinis muziejus-rezervatas „Nesvyžius“, esantis Radvilų architektūros, gyvenamajame ir kultūros komplekse Minsko srityje, yra svarbūs Baltarusijos paveldo objektai. Jie abu taip pat įtraukti į UNESCO pasaulio paveldo objektų sąrašą. Vitebskas dažnai vadinamas Baltarusijos kultūros sostine, o Mogiliave gausu XVII ir XVIII amžių paveldo objektų.[10]

Be to, kita į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą įtraukta vieta – Struvės geodezinis lankas, – yra trianguliacijos grandinė, vaizduojanti įžymųjį XIX amžiaus siekį nustatyti Žemės formą ir dydį, kuri apima visas tris Programos šalis.[11] Nematerialųjį Programos teritorijos kultūrinį

[4] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/).
[5] Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).
[6] Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/).
[7] Oficiali Latgalos regiono svetainė (http://www.latgale.lv/).
[8] Latvijos turizmo svetainė (http://www.latvia.travel/en/article/southern-latvia-zemgale).
[9] Lietuvos turizmo svetainės (pvz., http://www.visitlithuania.net/, http://www.lithuania.travel/ ir kt.).
[10] Oficiali Baltarusijos Respublikos svetainė (http://www.belarus.by/).
[11] Vilniaus turizmo svetainė (http://www.vilnius-tourism.lt/).

paveldą sudaro Baltijos šalių dainų ir šokių šventės Latvijoje ir Lietuvoje, lietuviškos sutartinės, kryždirbystė ir jos simboliai, taip pat Baltarusijos Trijų karalių ceremonija.[12]

2.4. Demografiniai ir socialiniai iššūkiai

Vienas iš didžiausių iššūkių, Programos teritorijoje pasireiškiantis pastaraisiais dešimtmečiais, yra populiacijos mažėjimas. Nuo 2005 iki 2010 m. gyventojų skaičius Programos teritorijoje Baltarusijoje mažėjo ne taip smarkiai, kaip Latvijos ir Lietuvos dalyse, kuriose bendras gyventojų skaičius atitinkamai sumažėjo apytiksliai 0,23 ir 0,3 milijono žmonių. Daugiausiai gyventojų sumažėjo Programos teritorijos kaimo vietovėse (Utenos ir Alytaus apskrityse, taip pat Latgalos ir Žiemgalos regionuose), o miesto ir tarpinėse srityse, ypač didžiuosiuose miestuose (Vilniaus ir Kauno apskrityse), mažėjimas nebuvo toks ryškus. Nagrinėjamu laikotarpiu gyventojų skaičius augo tik Minsko mieste.

Mažas gimstamumas ir neigiamas migracijos indeksas sąlygojo gyventojų skaičiaus mažėjimą, taip pat didino vyresnio amžiaus gyventojų skaičių (ypač priešpensinio amžiaus) bendrame gyventojų skaičiuje. 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, priešpensinio amžiaus žmonės (55–64 m.) sudaro virš 12 procentų visų Latvijos ir virš 11 procentų visų Lietuvos gyventojų. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad pensinis amžius Baltarusijoje, palyginti su kitomis Programos šalimis, yra kur kas mažesnis: 55 metų moterims ir 60 metų vyrams (Lietuvoje atitinkamai – 61 ir 63, Latvijoje – virš 62 m. abiem lytims). Todėl kalbant apie Baltarusiją, priešpensinį amžių čia geriau atspindi 50–59 metų amžiaus grupė. 2013 m. šios amžiaus grupės gyventojai sudarė virš 15 procentų visų Baltarusijos gyventojų.

Tikėtina gyvenimo trukmė, atspindinti bendrąsias gyvenimo sąlygas, Programos teritorijoje yra keleriais metais trumpesnė nei kaimyniniuose miesto regionuose, o palyginti su ES vidurkiu, smarkiai trumpesnė. 2011 m. Programos teritorijos Baltarusijos dalyje (išskyrus Minsko miestą) tikėtina gyvenimo trukmė buvo vidutiniškai trumpesnė nei 70 metų, Lietuvoje ir Latvijoje – apie 74 metus, kai ES vidurkis – daugiau nei 80 metų. Tikėtina gyvenimo trukmė yra susijusi su socialinės įtraukties lygmeniu. Nuo 2008 iki 2011 metų gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičius Latvijoje ir Lietuvoje didėjo ir viršijo ES vidurkį. 2012 m. šis rodiklis mažėjo, nors vis dar buvo didesnis už ES vidurkį. 2008–2011 m. Baltarusijoje didžioji dalis gyventojų, kurių pajamos buvo mažesnės už minimalų pragyvenimo lygį, gyveno Vitebsko ir Mogiliavo srityse, o mažiausia dalis – Minsko mieste.[13]

2.5. Užimtumas

2012 m. oficialiai užregistruotas nedarbo lygis Baltarusijoje buvo 0,5 procento. Žemiausias nedarbo lygis buvo fiksuojamas Minske (0,2 procento), o Minsko srityje jis taip pat buvo

[12] Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos (http://www.kpd.lt/en/main-menu/heritage-in-lithuania/world-heritage-objects-in-lithuania.html)

[13] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/), Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/).

žemesnis už šalies vidurkį (0,4 procento). Kituose Baltarusijos regionuose, būtent ViteJSKe, Gardine ir Mogiliave, nedarbo lygis nestipriai viršijo vidurkį. Tais pačiais metais nedarbo lygis abiejuose Latvijos Programos teritorijos regionuose viršijo ir šalies vidurkį (15,2 proc.), ir ES-27 vidurkį (10,5 proc.), ir siekė 17,6 proc. Žiemgalos bei 20,8 proc. Latgalos regionuose. Programos teritorijoje Lietuvoje nedarbo lygis neviršijo šalies vidurkio (13,2 proc.) tik tose apskrityse, kuriose yra didieji miestai, būtent Kaunas (10,5 proc.) ir Vilnius (12,8 proc.). Nedarbo lygis Kauno apskrityje buvo lygus ES-27 vidurkiui. Didžiausias nedarbo lygis buvo fiksuojamas ten, kur daugiausia kaimo vietovių, būtent Alytaus (14,7 proc.), Panevėžio (16,5 proc.) ir ypač Utenos (22,6 proc.) apskrityse.

Kita rimta Programos teritorijoje pasireiškianti problema – jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių (pagal ES nustatytą standartą, atitinkamai 15–24 metų ir 55–64 metų žmonių) nedarbas. 2013 m. jaunimo nedarbo lygis Latvijoje viršijo 23 procentus, Lietuvoje siekė apie 22 procentus[14], Baltarusijoje – viršijo 12 procentų[15]. Nors Baltarusijoje nėra statistinių duomenų apie jaunimo nedarbą kiekviename regione, sprendžiant iš Latvijos ir Lietuvos Programos teritorijos dalių patirties, ypač didelis jaunimo nedarbas buvo nustatytas Programos kaimiškose vietovėse, būtent Latgalos regione, Alytaus, Panevėžio ir Utenos apskrityse. Jaunimo nedarbas čia buvo apytiksliai 1,5 karto didesnis už šalių vidurkius.

Nuo 2010 m. priešpensinio amžiaus žmonių (55–64 metų) nedarbo lygis Latvijoje ir Lietuvoje mažėjo, tačiau vis dar yra santykinai aukštas, ypač Latvijoje. Vidutinis 55–64 amžiaus žmonių nedarbo lygis 2010–2013 m. viršijo 10 procentų Lietuvoje, o Latvijoje buvo kur kas didesnis – viršijo 14 procentų. Latvijoje priešpensinio amžiaus žmones galima priskirti vienai problemiškiausių darbo jėgos amžiaus grupių. 2012 m. 50 metų ir vyresni bedarbiai sudarė trečdalį visų bedarbių ir apie 12 procentų ilgalaikių bedarbių (nedirbančių ilgiau kaip vienus metus). Baltarusijoje 2005–2008 metų laikotarpiu (kai turima duomenų apie skirtingų amžiaus grupių nedarbo lygį Baltarusijoje) 50–54 metų ir vyresnių nei 55 metų žmonių nedarbo lygis mažėjo. Tačiau reikia pažymėti, kad šiuo laikotarpiu vidutinis 50–54 metų amžiaus žmonių nedarbo lygis buvo apytiksliai daugiau nei 3 kartus didesnis nei žmonių, vyresnių nei 55 metai. Tai atspindi tikslesnę Baltarusijos priešpensinio amžiaus žmonių užimtumo situaciją.[16]

2.6. Švietimas

Jaunimo nedarbas priklauso tiek nuo švietimo galimybių, tiek nuo situacijos darbo rinkoje. Dėl retai apgyvendintų kaimo teritorijų, kurios Programos teritorijoje dominuoja, švietimo įstaigos regione yra santykinai nedidelės ir jose vidutiniškai mokosi mažesnis mokinių skaičius. Mažoms mokykloms trūksta lėšų ir dėl to kyla problemų užtikrinant tinkamą švietimo kokybę, pakankamą dalykų pasirinkimą ir atitinkamą infrastruktūrą. Be to, Programos teritorijoje besimokančiųjų profesinio mokymo įstaigose skaičius, tenkantis 1000

[14] Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/).
[15] Pasaulio bankas (http://data.worldbank.org/).
[16] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/), Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/).

gyventojų, apskritai yra didesnis už šalių vidurkius. Tačiau nebuvo užfiksuota konkrečių skirtumų tarp regionų, kuriuose dominuoja miestas ar kaimas. Daugiausiai besimokančiųjų, tenkančių 1000 gyventojų, buvo tiek teritorijoje, kurioje dominuoja miestas, – Minsko mieste, tiek teritorijoje, kurioje dominuoja kaimas, – Alytaus apskrityje, o mažiausiai – Latgalos regione, teritorijoje, kurioje dominuoja kaimas. Gana panašios tendencijos buvo fiksuojamos tarpiniuose Programos regionuose.

Didžiausia aukštųjų švietimo įstaigų koncentracija yra miesto regionuose arba regionuose, kuriuose yra šalies didieji miestai. Taigi, didieji nacionalinių universitetų ir kolegijų centrai yra Minskas, Vilnius ir Kaunas.[17] Be to, tarp Programoje dalyvaujančių šalių vyksta atitinkami studentų mainai. Pastaraisiais metais į Lietuvą studijuoti atvyko nemažai latvių, o į Latviją – lietuvių. Be to, daugiau nei 50 procentų Lietuvoje besimokančių užsienio studentų iš Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) atvyko iš Baltarusijos. Tačiau Baltarusija nėra populiari šalis, į kurią vyktų studijuoti latviai ir lietuviai.[18]

2.7. Ekonominės veiklos rezultatai

Ekonominės veiklos rezultatai, kalbant apie vienam gyventojui tenkantį BVP, Programos teritorijoje yra žemesni už šalių vidurkius. Be to, tarp dalyvaujančių šalių regionų pastebima reikšmingų ekonominių skirtumų, ypač tarp Programos miesto ir kaimo teritorijų. Nuo 2009 iki 2011 m. didžiausias vienam gyventojui tenkantis BVP Programos teritorijoje Baltarusijoje, palyginti su valstybiniu vidurkiu, buvo Minske, o mažiausias – Gardino srityje, Vitebsko ir Mogiliavo srityse. Lietuvoje didžiausias vienam gyventojui tenkantis BVP nuo 2005 iki 2010 metų buvo fiksuojamas Vilniaus apskrityje (sudarė beveik 150 procentų nacionalinio vidurkio), o mažiausias buvo Alytaus, Utenos ir Panevėžio apskrityse (atitinkamai apie 66, 75 ir 74 procentai nacionalinio vidurkio). Latvijos Programos teritorija vienam gyventojui tenkančio BVP reikšme žymiai atsilieka nuo šalies vidurkio. 2005–2010 m. laikotarpiu vienam gyventojui tenkantis BVP Latgalos ir Žiemgalos regionuose vidutiniškai tesiekė mažiau nei 50 procentų šalies vidurkio.

2011–2012 m. duomenimis, didžioji regiono darbo jėgos dalis dirbo paslaugų ir pramonės sektoriuose (atitinkamai apie 60 ir virš 21 procento). Visose Programoje dalyvaujančiose šalyse paslaugų sektoriuje dirba daugiau nei pusė visos darbo jėgos, o vidutinis šalių pramonės sektoriaus darbuotojų skaičius skiriasi. Vidutinė darbo jėgos dalis pramonės sektoriuje yra panaši Programos teritorijos Lietuvos apskrityse ir Latvijos regionuose (atitinkamai apie 19 proc. ir 17 proc.), o Baltarusijos regionuose apytiksliai ketvirtadalis darbo jėgos dirba pramonės sektoriuje. Žymiai mažesnė visos regiono darbo jėgos dalis (virš 11 procentų) dirba žemės ūkyje. Savaime suprantama, kad daugiausia paslaugų ir pramonės

[17] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/), Latgalos regiono plėtros agentūra.

[18] Bernd Wächter „Studentų judumas Europoje. Tendencijos ir iššūkiai“ (angl. *Student Mobility in Europe. Trends and Challenges*), Akademinio bendradarbiavimo organizacija (ACO), 2012 m.; Tarptautinė migracijos organizacija, Europos migracijos tinklas „Užsienio studentai Lietuvoje 2012 m.“; Kristīne Bērziņa „Užsienio studentų imigracija Latvijoje“, 2012 m.

sektoriuose dirbančių gyventojų gyvena mieste (Minske, Baltarusijoje ir Vilniaus apskrityje Lietuvoje), o daugiau žemės ūkio darbuotojų gyvena kaimiškose teritorijose (Latgalos ir Žiemgalos regionuose, Latvijoje ir Alytaus, Utenos, Panevėžio apskrityse, Lietuvoje bei Minsko ir Gardino srityse, Baltarusijoje).[19]

2.8. Verslas ir verslumas

Nuo 2005 iki 2012 m. mažų ir vidutinių įmonių skaičius 10 000 gyventojų augo (Baltarusijoje – gana sparčiai), tai reiškia gerėjantį verslo klimatą ir augančius verslumo gebėjimus regione. 2010–2012 m. laikotarpiu Lietuvos apskrityse vidutinis įmonių skaičius 10 000 gyventojų buvo gana stabilus. Daugiausia bendrovių priskaičiuota Programos miestų teritorijose, būtent Vilniaus apskrityje ir Minsko mieste. GretimoseProgramos teritorijose, kaip antai Kauno apskrityje, taip pat kitose Baltarusijos srityse, vidutinis įmonių skaičius 10 000 gyventojų buvo panašus į šalių vidurkį. Mažiausiai mažų ir vidutinių įmonių veikė Programos kaimo teritorijose, būtent Utenos ir Alytaus apskrityse Lietuvoje. Latvijos Programos teritorijoje nustatytas pastovus atotrūkis lyginant įmonių skaičiaus, tenkančių 10 000 gyventojų, reikšmes tarp Latgalos bei Žiemgalos regionų ir visos Latvijos.[20]

Programos teritorijoje veikia daug įvairių verslo rėmimo įstaigų: nuo nacionalinių iki regioninių ir vietos, nuo viešųjų iki privačių. Svarbų vaidmenį gerinant verslo aplinką dalyvaujančiose šalyse vaidina Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos vyriausybių įsteigtos nacionalinės institucijos. Šios institucijos vykdo įvairią veiklą, kuria, be kita ko, siekiama pritraukti užsienio investicijų, skatinti eksportą, įgyvendinti inovacijų politiką, registruoti verslo įmones, teikti informaciją verslininkams, taip pat finansuoti įvairaus dydžio bendroves (ypač mažas ir vidutinio dydžio). Regioninės ir vietos viešosios institucijos Programos teritorijoje daugiausiai dėmesio skiria verslumo plėtrai regiono ir vietos lygmeniu, padeda sėkmingai dirbti regione jau veikiančioms įmonėms ir teikia paramą naujoms įmonėms, įskaitant pradedančiąsias įmones/verslininkus. Dauguma specializuotų verslo paramos įstaigų, tokių kaip verslo inkubatoriai, verslo informacijos bei paramos centrai ir verslo parkai, veikiantys visoje Programos teritorijoje, prisideda prie verslumo skatinimo Programos regionuose.

Siekiant regione užtikrinti palankias verslo plėtros sąlygas buvo įsteigtos specialiosios ekonominės zonos (SEZ), kuriose verslui siūlomos parengtos pramoninės vietos su fizine ir teisine infrastruktūra, paramos paslaugos ir mokestinės lengvatos, bei laisvosios ekonominės zonos (LEZ), kuriose siūlomas specialusis verslo veiklos režimas ir specialiosios verslo plėtros lengvatos. Programos teritorijoje veikia šios SEZ ir LEZ: Rezeknės SEZ (Latgalos regionas), Panevėžio LEZ, Kauno LEZ, Kėdainių SEZ (Kauno apskrityje), Minsko SEZ, Vitebsko LEZ, Mogiliavo LEZ ir Gardino LEZ. Kita veiksminga paramos struktūra verslui yra pramonės parkai (PP), pritraukiantys naujas bendroves suteikdami integruotą infrastruktūrą vienoje vietoje. Pastarieji įrengti svarbiausiuose ekonominiuose Programos

[19] Nacionalinės statistikos tarnybos: Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).
[20] Ibid.

teritorijos centruose, būtent Jelgavoje (Žiemgalos regione), Daugpilyje ir Rezeknėje (Latgalos regione), Alytuje, Kėdainiuose (Kauno apskrityje), Ramygaloje (Panevėžio apskrityje) ir Minsko srityje. Be to, ir kitokio pobūdžio įstaigos yra įtrauktos į paramos verslui teikimą. Tai nevyriausybinės institucijos, atstovaujančios verslininkų interesams ir teikiančios įvairias paslaugas verslui, privačios įmonės, konsultuojančios verslą ir teikiančios būtinąją informaciją bei mokymą.

2.9. Tyrimai ir inovacijos

Verslo inovaciniai gebėjimai regione priklauso nuo mokslo ir verslo sąsajų Programos teritorijoje. Reikšmingą vaidmenį vaidina švietimo įstaigos ir tyrimų bei plėtros centrai, kurie užsiima tyrimų ir inovacijų veikla. Programos teritorijoje veikia nemažai svarbių aukštojo mokslo institucijų kartu su tyrimų centrais. Tai, be visų kitų, Daugpilio universitetas, Rezeknės aukštoji mokykla, Latvijos žemės ūkio universitetas, Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Kauno technologijos universitetas, Baltarusijos valstybinis universitetas, Gardino Jankos Kupalos vardo valstybinis universitetas ir Vitebsko valstybinis technologijų universitetas. Kitas svarbus inovacijų šaltinis Programos teritorijoje yra technologijų parkai, kurie veikia dalyvaujančių šalių pagrindiniuose švietimo centruose, būtent Rezeknėje (Latgalos regionas), Jelgavoje ir Aizkrauklėje (Žiemgalos regionas), Mogiliavo srityje, keli Minsko srityje ir gausiai Vilniaus bei Kauno apskrityse. Programos teritorijoje Lietuvoje (daugiausiai Vilniaus ir Kauno apskrityse) veikia keli integruotieji mokslo, studijų ir verslo slėniai, kurie padeda plėtoti ir į rinką įvesti naujas technologijas ir produktus. Tačiau aukštojo mokslo įstaigos vis dar daugiausiai dėmesio skiria mokymo ir (ar) vien tik mokslinei veiklai, o svarbūs tyrimų ir plėtros centrai daugiausia koncentruojami tik keliuose didžiuosiuose Programos teritorijos miestuose.

Nepaisant nuolatinių pastangų sustiprinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, inovaciniai gebėjimai Programos teritorijoje vis dar riboti. Baltarusijoje bendros išlaidos moksliniams tyrimams ir plėtrai nuo bendro BVP padidėjo nuo 0,68 procento 2005 m. iki 0,76 procento 2011 m. 2007 m. šis rodiklis smarkiai mažėjo, tačiau pastaraisiais metais vėl kyla. Be to, Baltarusijoje tyrimų ir plėtros veikla užsiimančios organizacijos nėra tolygiai pasiskirsčiusios tarp kaimo ir miesto teritorijų. Latvijoje ir Lietuvoje išlaidos tyrimams ir plėtrai didėja. 2013 m. Latvijoje ir Lietuvoje išlaidos tyrimams ir plėtrai atitinkamai siekė 0,6 ir virš 0,9 procento BVP. Tačiau tiek Latvija, tiek Lietuva nepasiekia Europos Komisijos strategijoje „Europa 2020“ nustatyto išlaidų tyrimams ir plėtrai tikslo.[21]

2.10. Aplinka

Visos trys Programos šalys pasižymi gausiais gamtiniais ištekliais, būtent miškais ir gėlu vandeniu. Miškingiausi Programos teritorijos Baltarusijos regionai yra Vitebskas, Mogiliavas

[21] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).

(daugiau nei trečdalį šio regiono teritorijos užima miškai) ir Gardinas[22], o Lietuvos miškingiausios teritorijos yra Alytaus (49 procentai) ir Vilniaus (44 procentai) apskrityse. Kauno ir Panevėžio apskričių teritorijos yra mažiau apaugusios miškais (atitinkamai virš 29 procentų ir virš 28 procentų), o Utenos apskrities miškingumas (apie 34 procentai) yra netoli šalies vidurkio.[23] Dėl nevienodo teritorinio miškų pasiskirstymo Latvijoje tik 18 procentų Latgalos regiono[24], bet apytiksliai 40 procentų Žiemgalos regiono[25] yra apaugę miškais. Taip pat Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje yra gausūs gėlo vandens ištekliai, smarkiai viršijantys esamą ir būsimą suvartojamo vandens poreikį šiose šalyse.

Vis dėlto Programos teritorijoje neišvengiama tam tikrų aplinkos apsaugos problemų, tokių kaip oro ir vandens tarša, invazinių floros ir faunos rūšių paplitimas. Dėl intensyvios ekonominės veiklos Programos teritorijoje, ypač pramoninėse dalyse ir miestuose, kur intensyvus transporto eismas (pavyzdžiui, Minsko mieste, Vitebsko srityje ir Kauno apskrityje), oro tarša yra didelė. Ši problema galėtų būti ne tokia aktuali tose teritorijose, kurios tankiau apaugusios miškais, gaminančiais deguonį ir taip valančiais orą. Tačiau ir didelis miškingumas turi gana ribotą poveikį, nes oro tarša yra tarpvalstybinė problema. Be to, ekstensyvaus ūkininkavimo plotai, užimantys didelę Programos teritorijos dalį, prisideda prie tarptautinių ir tarpvalstybinių vandenų taršos. Dalyvaujančių šalių teritorijose besidriekiančių 3 upių baseinų dalys patenka į Programos teritoriją (Dauguvos upės baseinas (Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje), Lielupės upės baseinas (Latvijoje ir Lietuvoje) ir Nemuno upės baseinas (Lietuvoje ir Baltarusijoje)[26]. Vandens baseinas veikia kaip piltuvas, surenkantis visą vandenį baseino teritorijoje ir nukreipiantis jį į vieną tašką. Kadangi vanduo teka žeme, jis iš upės pakrančių gali surinkti maistines medžiagas, nuosėdas ir teršalus iš pradinių taškų (tokių kaip nuotekos, gamyklos, fabrikai ir kt.) ir iš kitų vietų (pavyzdžiui, tręšiamų žemės ūkio plotų). Net nedidelis teršalų kiekis, surinktas iš didelės teritorijos, turi kaupiamąjį poveikį. Todėl upių vandens kokybė vienoje dalyvaujančioje šalyje priklauso nuo taršos lygio kitose Programos šalyse[27].

2.11. Turizmas

Gamtinių išteklių ir kultūros paveldo objektų gausa Programos teritorijoje leidžia plėtoti įvairią turizmo veiklą. Programos šalyse išvystytas įvairių rūšių turizmas. Latvijoje ir Lietuvoje ypač populiarus nuotykių ir kultūrinis turizmas. Be to, aktyviai bendradarbiaujama šiose šalyse plėtojamo gydomojo ir kurortinio turizmo srityse. Taip pat visose trijose Programoje dalyvaujančiose šalyse sparčiai plėtojamas gamtos, kaimo ir ekologiškas turizmas.

---

[22] Oficiali Nacionalinės Baltarusijos Respublikos investavimo ir privatizacijos agentūra (http://www.investinbelarus.by/).
[23] Lietuvos statistikos departamentas, „Gamtiniai ištekliai ir aplinkos apsauga 2013“, 2014 m.
[24] „Bendroji Latgalos ir Žiemgalos regionų, Pskovo ir Leningrado sričių erdvinės plėtros strategija 2007-2027 m.“, 2007 m.
[25] Oficiali Žiemgalos planavimo regiono svetainė (http://www.zemgale.lv/).
[26] Tarptautinių upių baseinai Baltijos jūros regione (BJR Interreg III B projektas) (http://www.baltex-research.eu/material/downloads/riverbasins.pdf).
[27] Lietuvos aplinkos apsaugos agentūra (http://vanduo.gamta.lt/).

Latvija, Lietuva ir Baltarusija artimai susijusios kalbant apie lankytojų ir turistų srautus. 2014 m. Baltarusija ir Latvija buvo tarp trijų pagrindinių šalių, iš kurių į Lietuvą atvyko daugiausiai turistų. Nuo 2011 iki 2013 m. vienos dienos turistų iš Baltarusijos į Lietuvą padaugėjo apie 42 procentus, o 2013 m. Baltarusijoje apsilankė apytiksliai 15 procentų daugiau vienos dienos turistų iš Lietuvos nei 2011 m.[28] Šie srautai gali ir toliau augti, jei ateityje bus pasirašyta tarpvyriausybinė sutartis dėl Baltarusijos ir Lietuvos pasienio gyventojų vietinio eismo per sieną. Baltarusija ir Latvija patvirtino vietinio eismo per sieną sutartį 2012 m. vasario 1 d. Todėl 2011–2013 m. turistų iš Baltarusijos, laikinai apsistojančių Latvijoje, padaugėjo apytiksliai 76 procentais.[29] Didėjantys lankytojų ir turistų srautai tarp dalyvaujančių šalių rodo augantį turizmo paslaugų ir susijusių ūkio šakų plėtros potencialą visose trijose dalyvaujančiose šalyse.

2.12. Transporto srautai

Prekybos srautai tarp dalyvaujančių šalių augo. 2011–2013 m. Latvijos ir Lietuvos eksportas į Baltarusiją didėjo apytiksliai 22 procentais. Nors importas iš Baltarusijos į Latviją sumažėjo apie 36 procentus, bet importas iš Baltarusijos į Lietuvą per tą patį laikotarpį išaugo tokia pačia procentine dalimi.[30] Dėl tokių tendencijų suaktyvėjo veikla sienų kirtimo punktuose. Dėl specifinių dalyvaujančių šalių geografinių sąlygų pagrindinės žmonių ir krovinių vežimo priemonės yra kelių transportas ir geležinkelis.

Lietuva, Latvija ir Baltarusija visada buvo tranzitinės šalys. Lietuvos ir Latvijos sienos yra Europos Sąjungos sienos, todėl Programos teritorijos regionai yra susiję svarbiais tranzitiniais maršrutais. Pagrindiniai tarptautiniai greitkeliai tarp Europos ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) eina per visus Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos regionus. Keletas svarbių geležinkelio tranzito koridorių (VIA Baltica, VIA Hanseatica) kerta Latgalos bei Žiemgalos regionus ir Panevėžio, Kauno ir Vilniaus apskritis. Minsko sritis yra kelių pagrindinių transporto maršrutų, jungiančių Vakarų Europą su Rytų Europa ir Juodosios jūros pakrantės regionus su Baltijos jūros valstybėmis, kryžkelėje.

Latvijos ir Baltarusijos pasienyje yra du sienos kirtimo punktai keliais ir vienas sienos kirtimo punktas geležinkeliu. Abu sienos kirtimo punktai keliais, būtent Silenės–Urbany ir Paternieki–Grigorovščinos, ir geležinkelių sienos kirtimo punktas Indra–Bigosovo įkurti pasienyje tarpLatgalos regiono ir Vitebsko srities .[31] Vidutinis Latvijos ir Baltarusijos sienos kirtimo punkto pralaidumas yra 645 krovininiai automobiliai per dieną. Didžiausias leidžiamas Silenės–Urbany punkto pralaidumas beveik du kartus viršija Paternieki–Grigorovščinos punkto pralaidumą.[32] Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje yra keturi sienos kirtimo punktai keliais ir du sienos kirtimo punktai geležinkeliu. Sienos kirtimo punktai keliais, būtent Šalčininkai–Benekainys, Medininkai–Kamennyj Log ir Lavoriškės–Kotlovkos,

[28] Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).
[29] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/en).
[30] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/en), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).
[31] Baltarusijos turizmo svetainė (http://beltur.biz/).
[32] Baltarusijos turizmo svetainė (http://www.sanatorii.by/?granica_tamojnya_belarus).

taip pat sienos kirtimo punktai geležinkeliu Stasylos–Benekainys ir Kena–Gudogai, yra pasienyje tarp Vilniaus apskrities ir Gardino srities , o sienos kirtimo punktas keliais Raigardas–Privalka yra tarp Alytaus apskrities ir Gardino srities.[33] Vidutinis šių sienos kirtimo punktų pralaidumas yra 1300 krovininių automobilių per dieną. Medininkų–Kamennyj Log sienos kirtimo punkto pralaidumas yra didžiausias, Šalčininkų–Beniakainių – mažiausias, o Lavoriškių–Kotlovkos ir Raigardo–Privalkos maždaug vidutinis.[34]

Atsižvelgiant į didėjančius krovinių ir žmonių srautus tarp dalyvaujančių šalių, sienos kirtimo punktų veiklos pajėgumai Latvijos ir Baltarusijos bei Lietuvos ir Baltarusijos pasieniuose nėra pakankami. Be to, skirtingose sienos kirtimo punktuose esančios sąlygos skiriasi, sąlygodamos nevienodą sienos kirtimo punktų Programos teritorijoje veiklą. Transporto priemonių eilės ilgis prie Latvijos ir Baltarusijos sienos gali siekti iki 2–7 kilometrų piko metu, o vidutinis laukimo laikas prie sienos – 1–3 valandos, vidutinis tranzito laikas – 2–3 valandos, bet kai kada, kai prie sienos kirtimo punkto susidaro 200–250 krovininių vilkikų eilė, ilgiausias laukimo laikas gali būti net 48 valandos. Vienos transporto priemonės patikros laikas prie Latvijos ir Baltarusijos sienos užima vidutiniškai nuo 1 iki 2 valandų.[35] Transporto priemonių eilės ilgis prie Lietuvos ir Baltarusijos sienos gali būti iki 12 kilometrų piko metu, vidutinis laukimo prie sienos laikas – 3–4 val., o vidutinis tranzito laikas – 2–3 val. Tačiau priklausomai nuo sezono, savaitės dienos ir dienos laiko, Latvijos ir Baltarusijos ar Lietuvos ir Baltarusijos sienos kirtimas gali užtrukti ir 7–20 val.[36]

2 lentelė. Programos teritorijos SSGG analizė

STIPRYBĖS	GALIMYBĖS
Dalyvaujančios šalys turi bendrą istoriją, todėl Programos regionuose gyvena sąlyginai didelės tautinių mažumų populiacijos.	Bendra istorija ir daugiakultūrės populiacijos dalyvaujančiose šalyse sudaro palankias sąlygas sėkmingam bendradarbiavimui per sieną.
Didžioji dalis Programos teritorijos yra kaimo vietovės (pagal Eurostato miesto ir kaimo tipologiją NUTS III regionas).	Programos teritorijoje dominuojančių kaimo teritorinių vienetų privalumas tas, kad juose gyvena vietos bendruomenės, kurios geba aktyviai spręsti bendras problemas.
Programos teritorijoje gausu gamtinių išteklių (ypač miškų ir gėlo vandens), taip pat materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo.	Gamtinių išteklių ir kultūros paveldo objektų gausa Programos teritorijoje leidžia plėtoti įvairią turistinę veiklą.
Dalyvaujančiose šalyse plėtojamas įvairių rūšių turizmas (nuotykių, kultūrinis, medicininis, gamtos, kaimo, ekologinis ir kt.)	Dalyvaujančių šalių skirtingų turizmo rūšių plėtros patirtis suteikia privalumų bendradarbiaujant per sieną kultūros ir kultūros paveldo srityse.
Vienos dienos lankytojų srautai tarp dalyvaujančių	Augantys vienos dienos lankytojų srautai tarp

[33] Baltarusijos turizmo svetainė (http://beltur.biz/).
[34] Lietuvos Respublikos muitinė (http://www.cust.lt/).
[35] Baltarusijos turizmo svetainė (http://www.sanatorii.by/?granica_tamojnya_belarus).
[36] ES delegacijos Baltarusijoje ir Lietuvos Respublikos muitinės vertinimu (http://www.cust.lt/).

šalių nuolat auga.	dalyvaujančių šalių rodo didėjantį turizmo ir susijusių paslaugų plėtros potencialą Programos teritorijoje.
Besimokančiųjų profesinio lavinimo įstaigose skaičius 1000 gyventojų Programos teritorijoje yra paprastai didesnis nei šalių vidurkiai.	Santykinai daugiau besimokančiųjų profesinio mokymo institucijose Programos teritorijoje rodo žmogiškojo kapitalo vystymosi potencialą.
Daug aukštojo mokslo institucijų ir jų mokymo centrų, integruotųjų mokslo, studijų ir verslo slėnių, taip pat technologijų parkų Programos teritorijoje atlieka mokslinius tyrimus ir užsiima inovacine veikla.	Tai, jog aukštojo mokslo institucijos ir technologijų parkai Programos teritorijoje užsiima mokslinių tyrimų ir inovacine veikla, rodo tyrimų ir inovacijų sektoriaus plėtros potencialą.
Programos teritorijoje daugėjo mažų ir vidutinių įmonių.	Programos teritorijoje augantis mažų ir vidutinių bendrovių skaičius rodo gerėjantį verslo klimatą ir gerėjančius verslumo sugebėjimus, o šie atskleidžia verslumo vystymosi potencialą.
Programos teritorijoje yra daug įvairių verslo paramos institucijų, taip pat nemažai specialiųjų ekonominių zonų, laisvųjų ekonominių zonų ir pramonės parkų.	Didelė įvairių verslo paramos institucijų ir verslui plėtoti palankių zonų gausa yra verslo plėtros pranašumas.
Importo ir eksporto srautai tarp dalyvaujančių šalių augo.	Augantys importo ir eksporto srautai tarp dalyvaujančių šalių rodo dar intensyvesnių ekonominių ryšių potencialą.
SILPNYBĖS	**GRĖSMĖS**
Mažas gimstamumas ir neigiamas migracijos indeksas Programos teritorijoje lėmė gyventojų skaičiaus mažėjimą, taip pat didino vyresnio amžiaus gyventojų dalį.	Dėl didėjančios vyresnio amžiaus žmonių dalies Programos teritorijoje darbingo amžiaus asmenų gali sumažėti, dėl to regiono ekonominiai pajėgumai mažės. Norint to išvengti reikia imtis priemonių, skatinančių vyresnio amžiaus žmonių ekonominę veiklą.
Tikėtina gyvenimo trukmė Programos teritorijoje yra keleriais metais trumpesnė nei kaimyniniuose miesto regionuose ir trumpesnė nei ES vidurkis.	Santykinai trumpesnė tikėtina gyvenimo trukmė Programos teritorijoje rodo galimai prastesnes socialines sąlygas, įskaitant socialinių ir kitų paslaugų prieinamumą. Šis rodiklis gali ir toliau blogėti, nebent būtų imtasi būtinųjų priemonių siekiant padidinti įvairių paslaugų prieinamumą.
Gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičius didesniojoje Programos teritorijos dalyje viršija ES vidurkį.	Santykinai didelė gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalis Programos teritorijoje reiškia, kad kyla įvairių socialinių problemų ir galbūt nėra dedama pakankamai pastangų socialinei įtraukčiai gerinti. Šis rodiklis gali toliau prastėti, nebent būtų imtasi būtinųjų priemonių socialinei įtraukčiai gerinti.

Didžioji Programos teritorijos dalis yra kaimo vietovės, kurioms būdingas mažas gyventojų tankis.	Dėl mažo gyventojų tankio daugelyje Programos teritorijos regionų socialinių ir kitų paslaugų prieinamumas gali būti prastesnis, o tradicinių viešųjų paslaugų plėtros potencialas – ribotas. Siekiant didinti paslaugų prieinamumą reikėtų imtis būtinųjų priemonių netradicinėms paslaugoms, kurias teiktų alternatyvūs dalyviai, kurti.
Ekonominės veiklos rezultatai, kalbant apie vienam gyventojui tenkantį BVP, Programos teritorijoje yra žemesni už šalių vidurkius. Be to, tarp Programos regionų stebimi reikšmingi ekonominiai skirtumai (ypač tarp miesto ir kaimo).	Santykinai prastesnė ir nevienoda ekonominė situacija Programos teritorijoje gali sudaryti didelius gyventojų gerovės atotrūkius ir lemti nelygybę. Norint to išvengti reikia imtis priemonių socialinei įtraukčiai ir verslumo gebėjimams didinti.
Nedarbo lygis Programos regionuose smarkiai viršija šalių vidurkius, ypač kaimo teritorijose. Be to, jaunimas (15–29 metų) ir priešpensinio amžiaus žmonės (55–64 metų ES valstybėse narėse, 50–59 metų – Baltarusijoje) yra ypač pažeidžiami nedarbo klausimu.	Santykinai didesnis nedarbo lygis, ypač jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių, Programos teritorijoje rodo nepakankamą žmogiškąjį kapitalą ir menkesnius verslumo gebėjimus. Šie rodikliai gali dar labiau pablogėti, jei nebus imtasi būtinųjų priemonių žmogiškiesiems ištekliams tobulinti, ypač priklausančių pirmiau minėtoms amžiaus grupėms.
Pagrindinės aukštojo mokslo, tyrimų ir inovacijų institucijos, kaip ir dauguma įmonių, Programos teritorijoje koncentruojasi daugiausiai miesto regionuose.	Faktas, kad švietimo, tyrimų, inovacijų ir verslo organizacijos koncentruojasi daugiausiai miesto regionuose, gali sąlygoti nevienodą žmogiškąjį kapitalą, taip pat inovacinius ir verslumo gebėjimus. Siekiant to išvengti, reikėtų imtis būtinųjų priemonių Programos teritorijoje gyvenančių žmonių gebėjimams plėtoti.
Dėl intensyvios ekonominės veiklos pramonės ir žemės ūkio srityse Programos teritorijoje fiksuojama oro ir vandens tarša. Kadangi Programos šalių teritorijose yra tų pačių upių baseinai, o Programos regionai apaugę miškais nevienodai, dalyvaujančios šalys patiria bendras aplinkosaugos problemas.	Jei nebus imtasi bendrų pastangų kovojant su bendromis aplinkosaugos problemomis, dalyvaujančių šalių aplinkosaugos situacija gali dar labiau blogėti ir galiausiai paveikti kitas šalis.
Sienos kirtimo punktų veiklos pajėgumai tiek ant Latvijos ir Baltarusijos (2 punktai kirtimo keliais ir 1 punktas geležinkeliu), tiek ant Lietuvos ir Baltarusijos (4 keliais ir 2 geležinkeliais punktai) sienos yra nevienodi ir visiškai nepakankami.	Nevienodi ir nepakankami sienos kirtimo punktų pajėgumai Programos teritorijoje gali sudaryti sienos kirtimo efektyvumo skirtumus ir kurti kliūtis prekių ir žmonių judėjimui. Norint to išvengti reikia imtis būtinųjų priemonių gerinant infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius sienos kirtimo punktuose.

3. PROGRAMOS STRATEGIJA

3.1. Programos kontekstas

Ši bendradarbiavimo per sieną programa finansuojama iš Europos kaimynystės priemonės, sukurtos Europos kaimynystės politikai remti.

Europos kaimynystės politika buvo parengta 2004 m., į ES įstojus naujoms narėms, o peržiūrėta 2011 m., siekiant išvengti naujų skiriamųjų ribų tarp padidėjusios ES ir jos kaimynių. Pagrindinis Europos kaimynystės politikos tikslas – dalytis ES teikiama nauda su šešiolika kaimyninių šalių ES pietuose ir rytuose, stiprinant visų stabilumą, saugumą ir didinant gerovę. Vykdydama Europos kaimynystės politiką, ES kaimynėms siūlo išskirtinius santykius, grindžiamus abipusiu įsipareigojimu puoselėti tokias vertybes ir principus kaip demokratija ir žmogaus teisės, teisinė valstybė, geras valdymas, rinkos ekonomikos principai ir darnus vystymasis, įskaitant veiksmus klimato kaitos srityje. Be to, Europos kaimynystės politika kaimyninėms šalims teikia galimybę dalyvauti įvairioje ES veikloje, programose, taip pat gauti daugiau finansinės ir techninės paramos.

Europos kaimynystės politika siūlo įvairias priemones, taip pat įvairias dvišales, regionines ir daugiašales bendradarbiavimo iniciatyvas. Pagrindinė finansinė priemonė, skirta Europos kaimynystės politikai remti teikiant konkrečius pagalbos veiksmus, buvo Europos kaimynystės ir partnerystės priemonė (EKPP). Ji sukurta 2007 m. vietoje TACIS bendradarbiavimo programų ,skirtų Rytų Europos šalims, ir MEDA programų, orientuotų į Vidužemio jūros šalis. EKPP tikslas – sukurti teritoriją, kurioje puoselėjamos bendros vertybės, stabilumas ir klestėjimas, stiprus bendradarbiavimas ir ekonominė bei regioninė integracija įvairiose bendradarbiavimo srityse. Ji stiprina dvišalį, regioninį ir sektorinį bendradarbiavimą.

2014 m. EKPP pakeitė Europos kaimynystės priemonė (EKP). Tai priemonė, kuri vis dažniau grindžiama politikos kryptimis ir užtikrina didesnę diferenciaciją, lankstumą, griežtesnį sąlygiškumą ir paskatas geriausių rezultatų pasiekusioms šalims. Dalis EKP lėšų numatyta bendradarbiavimo per sieną programoms, pagal kurias EKP remia bendras programas, jungiančias bendrą sieną turinčias valstybes nares ir šalis partneres. BPS keliami trys strateginiai tikslai:

- skatinti ekonominę ir socialinę plėtrą abipus sienos esančiuose regionuose;
- spręsti bendrus iššūkius aplinkos apsaugos, visuomenės sveikatos, saugos ir saugumo sferose;
- skatinti geresnes sąlygas ir modalumą, siekiant pagerinti asmenų, prekių ir kapitalo judėjimą.

EKP BPS programa į bendrus projektus įtraukia regionus, esančius abipus ES sienos, kurių partneriai dalijasi bendru biudžetu, vadovaujasi bendromis valdymo struktūromis, bendra teisine sistema ir įgyvendinimo taisyklėmis, prisidėdama prie programose dalyvaujančių šalių subalansuotos partnerystės.

Pagrindinis EKP programų tikslas – prisidėti prie santykių su kaimyninėmis šalimis plėtros, siekiant sukurti Sąjungos vertybėmis grindžiamą gerovės ir geros kaimynystės erdvę, kuriai būdingi artimi ir taikūs bendradarbiavimo santykiai, kaip numatyta Europos Sąjungos sutarties 8 straipsnyje.

3.2. Programos strategijos aprašymas ir pagrindimas

Remiantis Reglamente (ES) Nr. 232/2014 Europos kaimynystės politikai nustatytais tikslais, Programa turi prisidėti prie santykių su šalimis partnerėmis stiprinimo ir tvirtesnio politinio bendradarbiavimo bei laipsniškos jų ekonominės integracijos. Programai suformuluotas toks strateginis tikslas:

> ***Stiprinti santykius, ugdyti gebėjimus ir dalytis patirtimi tarp Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos žmonių bei organizacijų įgyvendinant bendrus veiksmus, kurių tikslas – gerinti gyvenimo kokybę pasienio regionuose.***

Šis bendrasis tikslas reiškia teigiamų pokyčių tam tikrose srityse siekius, būtent socialinėje, švietimo, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, turizmo, saugos ir saugumo sferose. Programa siekiama dvigubos naudos. Iš vienos pusės, Programa padės gerinti viešojo sektoriaus gebėjimus ir suteiks priemonių teikti paslaugas regioniniu lygmeniu. Kita vertus, Programoje bus skiriamas ypatingas dėmesys socialinio kapitalo plėtrai regione ir trečiojo sektoriaus, būtent NVO, bendruomenių, vietos gyventojų, veiklos skatinimui.

Siekiant įgyvendinti strateginį tikslą Programa nustato šiuos teminius tikslus (TT), atrinktus pagal TT, nustatytus EKP programavimo dokumente (toliau – EKP TT):

1. TT1: socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu (atitinka EKP TT4);
2. TT2: gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas (atitinka EKP TT5);
3. TT3: vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas (atitinka EKP TT3);
4. TT4: valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas (atitinka EKP TT10).

TT ir atitinkami Programos prioritetai buvo nustatyti atlikus daugiapakopę analizę. Siekiant atrinkti TT atlikta Programos teritorijos socialinė ekonominė analizė, peržiūrėti strateginiai dokumentai, analizuota ankstesnė patirtis, atliktos vietos ir regioninės valdžios apklausos ir panaudoti kiti metodai. Apibendrinta atrinktų TT ir atitinkamų prioritetų apžvalga pateikiama toliau.

3.2.1. Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu (TT 1)

Problemos, įvardytos Programos teritorijos socialinėje-ekonominėje analizėje (senstanti visuomenė, santykinai trumpesnė tikėtina gyvenimo trukmė ir palyginti didelė dalis gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis), Programos regionuose atskleidė socialinės atskirties požymius. Priešpensinio amžiaus (55–64 metai Latvijoje ir Lietuvoje,

50–59 metai Baltarusijoje) gyventojų skaičius Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje atitinkamai viršija 12, 11 ir 15 procentų visų gyventojų skaičiaus.[37] 2011 m. Programos teritorijos Baltarusijos dalyje (išskyrus Minsko miestą) tikėtina gyvenimo trukmė buvo vidutiniškai žemesnė nei 70 metų, o Lietuvoje ir Latvijoje siekė apie 74 metus, palyginti su ES vidurkiu, kuris yra daugiau nei 80 metų. Nuo 2008 iki 2011 m. gyventojų, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičius Latvijoje ir Lietuvoje didėjo ir viršijo ES vidurkį. 2012 m. šis rodiklis mažėjo, nors vis dar buvo didesnis už ES vidurkį.[38] Socialinės atskirties rizika reiškia procesus, kai tam tikri asmenys ar visa bendruomenė sistemiškai negali pasinaudoti savo teisėmis, išnaudoti galimybių ir gauti išteklių.

Siekiant mažinti socialinės atskirties riziką svarbu teikti būtinąsias socialines ir kitas paslaugas pažeidžiamoms grupėms. Pastarosios grupės gali būti įvairios grupės, patiriančios didesnę skurdo ir socialinės atskirties riziką nei kiti gyventojai, įskaitant vaikus, moteris, fizinę ar protinę negalią turinčius asmenis, pagyvenusius žmones, mažumų atstovus, buvusius kalinius, asmenis, kenčiančius nuo priklausomybių nuo įvairių medžiagų, benamius, ilgalaikius bedarbius ir kt. Tačiau tam tikrų grupių pažeidžiamumas priklauso nuo konkrečios šalies ar regiono konteksto. Teikiant paslaugas galima teigiamai prisidėti prie pažeidžiamų grupių gerovės, pavyzdžiui, gerinti asmenų fizinę ar psichinę sveikatą, suteikti daugiau galimybių ir gerinti gyvenimo kokybę, stiprinti nepriklausomybę nuo kitų žmonių, padėti šeimoms, kuriose yra specialiųjų poreikių turinčių asmenų, skatinti specialiąsias švietimo ar užimtumo priemones.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad, pagal Eurostato nustatytą miesto ir kaimo tipologiją NUTS 3 regionams, dauguma Programos teritorijos vienetų yra kaimo arba tarpiniai regionai, juose gauti socialines ir kitas paslaugas yra sudėtingiau nei miesto teritorijose. Dėl santykinai mažo gyventojų tankio daugelyje Programos regionų galimybės kurti ir palaikyti įprastas viešąsias socialines paslaugas yra ribotos. Be to, plačiai priimta, kad ambulatorinės (trumpalaikės) socialinės ir kitos paslaugos, o ne stacionarios (ilgalaikės), yra tinkamesnės siekiant gerinti pažeidžiamų grupių socialinę įtrauktį. Stacionarios globos įstaigos paprastai teikia sunkiomis ligomis sergančių arba neįgalių asmenų slaugos paslaugas, todėl jomis pasinaudoti reikėtų tik kaip paskutine priemone. O ambulatorines slaugos paslaugas teikiančios įstaigos teikia tradicinę slaugą, kurioje dėmesys skiriamas socializacijai ir prevencijai. Todėl kai kurie pažeidžiamoms grupėms priskiriami asmenys sugebėtų gyventi savo gyvenamosiose vietose ir nebūtų atskirti nuo visuomenės, jei turėtų prieigą prie pakankamai tinkamų ambulatorinių socialinių ir kitų paslaugų.

Nepaisant to, socialinė-ekonominė analizė parodė, kad Programoje dalyvaujančios šalys labai priklausė nuo santykinai tankaus gyventojų socialinių ir kitų paslaugų tinklo. Pavyzdžiui, nuo 2010 iki 2012 m. pagyvenusių žmonių ir neįgalių suaugusiųjų skaičius stacionariose globos

[37] 2011 m. Latvijos gyventojų surašymas, Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/); 2011 m. Lietuvos gyventojų surašymas, Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/); 2013 m. oficiali Baltarusijos statistika, Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/).

[38] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/), Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/), Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/).

įstaigose nuolat augo apytiksliai 2 procentais visoje Programos teritorijoje.[39] Plėtojant ir teikiant tinkamas paslaugas svarbu socialines ir kitas bendruomenines paslaugas pradėti teikti ne tik institucijose ir centralizuotai, o įtraukiant naujus dalyvius (pvz., vietos bendruomenes, NVO). Toks poreikis ES ir nacionalinėse darbotvarkėse buvo išreikštas kaip vienas iš prioritetinių. Be to, svarbu padidinti socialinių ir kitų viešųjų paslaugų teikėjų skaičių, atsižvelgiant į tai, kad dažnai bendruomenės ir bendruomeninės NVO yra inovatyvesnės ieškant vietos poreikius atitinkančių sprendimų.

Šiuo metu savarankiška bendruomeninių socialinių paslaugų rinka yra nepakankama, joje vykdomos tik atsitiktinės nevyriausybinio sektoriaus iniciatyvos. Būtent NVO, šalia kitų organizacijų, galėtų vaidinti svarbų vaidmenį perimant dalies socialinių ir kitų paslaugų teikimą vietos bendruomenėms. Latvijoje ir Lietuvoje yra daug aukšto lygio ir aktyviai šalių socialiniame gyvenime dalyvaujančių NVO. Baltarusijoje NVO situacija šiek tiek kitokia. Baltarusijos NVO veikla susijusi su įvairiomis socialinės reikšmės problemomis, jos sprendžia socialinių grupių problemas, su kuriomis valdžios institucijoms sunku kovoti. Nors NVO Baltarusijoje turi didelį inovacijų ir tolesnio vystymosi potencialą, tokių organizacijų nėra daug, dauguma jų – nedidelės, daugiausiai veikia Minske ir kituose didžiuosiuose miestuose, joms trūksta finansavimo. Todėl bendradarbiavimas per sieną teikiant socialines ir kitas paslaugas, šalia kitos naudos, galėtų sudaryti Baltarusijos NVO galimybę įgyti patirties iš panašių organizacijų kitose Programos šalyse ir tuo pat metu tobulinti savo kompetenciją, kurios reikia norint palengvinti prieigą prie pažeidžiamoms grupėms teikiamų atitinkamų paslaugų.

Kaip parodė 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS programos patirtis, yra įvairių dalyvių, kurie pageidautų bendradarbiauti su partneriais iš kaimyninių šalių kuriant alternatyviąsias socialines ir kitas paslaugas. Iš ankstesnio programinio laikotarpio kaip gerosios praktikos pavyzdį galima išskirti Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje Raudonojo Kryžiaus organizacijų įgyvendintą iniciatyvą, skatinančią plėtoti sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas. Šis pavyzdys parodo galimybę imtis bendrų iniciatyvų šioje srityje dviejose ar visose trijose dalyvaujančiose šalyse veikiančių tarptautinių NVO padaliniams. Be to, tik apie 9 procentus projektų (kas sudarė tik 6 procentus bendro finansavimo), finansuotų pagal 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS programą, buvo skirti gerinti pažeidžiamoms grupėms teikiamas socialines ir kitas paslaugas.[40] Atsižvelgiant į vis dar kylančią socialinės atskirties ir skurdo riziką Programos teritorijoje svarbu siekti ją toliau mažinti, teikiant bei dididant paramą pažeidžiamoms grupėms.

Norint pagerinti pažeidžiamų grupių prieigą prie socialinių ir kitų paslaugų Programos teritorijoje, būtina kurti naujas ir (ar) tobulinti esamas socialines ir kitas paslaugas vykdant bendradarbiavimo per sieną programą.

[39] Skaičiavimai grindžiami oficialiais 2010–2012 m. statistiniais duomenimis, žr. Latvijos centrinio statistikos biuro svetainę (http://www.csb.gov.lv/), Lietuvos statistikos departamento svetainę (http://www.stat.gov.lt/), Baltarusijos Respublikos nacionalinio statistikos komiteto svetainę (http://belstat.gov.by/).
[40] Skaičiavimai grindžiami stebėjimo duomenimis, kuriuos pateikė Jungtinis techninis sekretoriatas.

Socialinė atskirtis gali atsirasti dėl kliūčių, neleidžiančių žmonėms dalyvauti darbo rinkoje. Todėl socialinės atskirties rizika taip pat priklauso nuo situacijos darbo rinkoje. Socialinė-ekonominė analizė Programos teritorijoje atskleidė rūpestį keliančias tendencijas dėl nedarbo, ypač tarp jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių. Jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių nedarbas yra itin opi problema, nes šios gyventojų grupės sudaro didelę darbingo amžiaus populiacijos dalį. 2013 m. jaunimo nedarbo lygis Latvijoje viršijo 23 procentus, Lietuvoje siekė beveik 22 procentus[41], o Baltarusijoje buvo didesnis nei 12 procentų[42]. 2010–2013 m. laikotarpiu vidutinis priešpensinio amžiaus žmonių (55–64 metų) nedarbo lygis Latvijoje ir Lietuvoje atitinkamai viršijo 14 ir 10 procentų.[43] 2005–2008 m. laikotarpiu (pagal turimus duomenis apie skirtingų amžiaus grupių nedarbo lygį Baltarusijoje) vidutinis nedarbo lygis tarp 50–54 metų amžiaus žmonių buvo 3 kartus didesnis nei tarp tų, kuriems virš 55 metų.[44]

Dėl rūpestį keliančių migracijos tendencijų Programos teritorijoje, jaunimo nedarbo situacija prastėja. Regione vyksta didelio masto emigracija į užsienio šalis, kuriose siūlomos palankesnės darbo galimybės ir palyginti didesnis darbo užmokestis (Latvijoje ir Lietuvoje), taip pat vidinė migracija iš kaimo vietovių ir mažų miestelių į miesto teritorijas ir didžiuosius miestus, kuriuose mažesnis skurdo lygis, daugiau galimybių įsidarbinti ir didesnis darbo užmokestis (Baltarusijoje). Mažesnes įsidarbinimo galimybes priešpensinio amžiaus žmonėms, iš vienos pusės, sąlygoja priešpensinio amžiaus žmonių turimų įgūdžių ir darbo rinkos poreikių neatitiktis, iš kitos pusės – Programos teritorijos darbo rinkoje vyraujanti diskriminacija dėl amžiaus. Anksčiau vyresnio amžiaus darbuotojų įgyta profesinė kvalifikacija ir darbo patirtis gali būti nebeaktuali atsižvelgiant į greitai besikeičiančią darbo aplinką. Be to, kai kurie faktai rodo, kad darbdaviai neigiamai žiūri į vyresnio amžiaus darbuotojus dėl vyraujančių kartais klaidingų įsitikinimų, kad šios amžiaus grupės darbuotojai yra mažiau produktyvūs, dažniau serga, nesugeba įgyti naujų įgūdžių ir prisitaikyti prie pokyčių. Aktyvių socialinių partnerių, kurie galėtų atstovauti vyresnio amžiaus darbuotojų interesams, trūkumas problemą tik dar labiau gilina.

Tokios problemos turi įtakos ne tik dabartinei ekonominei situacijai, bet taip pat gali pakenkti regiono ekonomikos augimui ateityje. Be to, nedarbo lygis yra tiesiogiai proporcingas socialinių problemų rimtumui visuomenėje. Todėl darbo vietos ir užimtumo kokybė yra itin svarbūs faktoriai mažinant skurdo bei socialinės atskirties riziką. Kiekviena iš dalyvaujančių šalių imasi įvairių priemonių, kuriomis siekia kovoti su nedarbu, įskaitant švietimą ir elektronines karjeros skatinimo paslaugas, verslumo centrų steigimą, kompetentingų specialistų, kurie dirbtų su jaunimu, rengimą, neformalųjį švietimą. Tokios ir panašios iniciatyvos Programos teritorijoje gali duoti palankesnių užimtumo situacijos rezultatų, jei būtų vykdomos visose susijusiose šalyse kartu.

Tokių Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos dalyvių kaip jaunimo reikalų koordinatoriai, NVO, darbdavių organizacijos, profesinės sąjungos, švietimo institucijos ir verslininkai bendradarbiavimas suteiktų galimybę aptarti ir įvertinti skirtingas darbo politikos iniciatyvas.

[41] Eurostatas (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/).
[42] Pasaulio bankas (http://data.worldbank.org/).
[43] Latvijos centrinis statistikos biuras (http://www.csb.gov.lv/), Lietuvos statistikos departamentas (http://www.stat.gov.lt/).
[44] Baltarusijos Respublikos nacionalinis statistikos komitetas (http://belstat.gov.by/).

Keitimasis informacija ir dalijimasis gerąja praktika galėtų padėti regione imtis bendrų veiksmų kovojant su nedarbu (ypač jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių). Įgyvendinant 2007–2013 Latvijos ir Lietuvos ETB BPS programą, bendromis Utenos apskrities ir Latgalos regiono pastangomis parengtą Latvijos ir Lietuvos profesinio lavinimo mokyklų ir verslininkų bendradarbiavimo platformą galima išskirti kaip pavyzdinę iniciatyvą.

Siekiant Programos teritorijoje skatinti aktyvesnį dalyvavimą darbo rinkoje svarbu gerinti profesinio mokymo sistemą. Ankstesnė patirtis parodė, kad buvo įgyvendinamos tik pavienės iniciatyvos, tiesiogiai susijusios su bedarbiais, o tokių nepakako. Švietimo sistema yra viena veiksmingiausių priemonių, sugebanti išlaikyti jaunimą regione ir daranti teigiamą poveikį kvalifikuotai darbo jėgai jame. Siekiant parengti žmones darbo rinkai ir tobulinti jų verslumo įgūdžius, labai svarbu, kad švietimo įstaigos (vidurinės mokyklos, profesinio lavinimo ir aukštojo mokslo įstaigos) ir vietos darbo rinkos (verslai) intensyviau bendradarbiautų ir dalytųsi ištekliais. Siekiant pagerinti mokymo programas ir tobulinti praktikos programas reikėtų imtis atitinkamų priemonių pritaikant jas darbo rinkos poreikiams. Be to, reikėtų atsižvelgti į mokymosi visą gyvenimą svarbą. Bendradarbiavimas tarp atitinkamų suinteresuotų šalių (socialinių partnerių, švietimo institucijų ir viešųjų organizacijų) plėtojant mokymo ir užimtumo programas galėtų padėti sumažinti atotrūkį tarp turimų įgūdžių ir darbo rinkos poreikių.

Tik apie 7 proc. projektų (kurie sudarė tik 2 proc. viso finansavimo), kurie buvo finansuoti pagal 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS programą, buvo susiję su užimtumu ir verslumu. Pusė jų buvo susiję su jaunimu, kas patvirtina, kad šiai grupei kyla daugiausiai problemų dėl nedarbo regione.[45] Atsižvelgiant į gana nepalankias užimtumo tendencijas Programos teritorijoje, svarbu tęsti ir stiprinti paramą kovojant su nedarbu, ypač jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių.

Siekiant Programos teritorijoje sukurti geresnes užimtumo galimybes, vykdant bendradarbiavimą per sieną ir keičiantis gerąja praktika būtina tobulinti žmonių įsidarbinimo ir verslumo gebėjimus, ypač jaunimo ir priešpensinio amžiaus žmonių.

3.2.2. Gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas (TT 2)

Programos teritorijoje atlikta socialinė-ekonominė analizė atskleidė, kad Latvija, Lietuva ir Baltarusija susiduria su bendra aplinkosaugos rizika, tokia kaip oro ir tarpvalstybinė vandens tarša. 3 upių baseinų dalys driekiasi per Programoje dalyvaujančių šalių teritorijas (Dauguvos upės baseinas (Latvija, Lietuva ir Baltarusija), Lielupės upės baseinas (Latvija ir Lietuva) ir Nemuno upės baseinas (Lietuva ir Baltarusija).[46] Virš žemės ir upėmis tekantis vanduo gali surinkti įvairius teršalus, kurie turės įtakos visam upių baseinui. Todėl upių vandens kokybė vienoje dalyvaujančioje šalyje priklauso nuo užterštumo lygio kitose Programos šalyse.[47]

[45] Skaičiavimai pagrįsti Jungtinio techninio sekretoriato pateiktais stebėsenos duomenimis.
[46] Tarptautinių upių baseinai Baltijos jūros regione (BSR Interreg III B projektas) (http://www.baltex-research.eu/material/downloads/riverbasins.pdf).
[47] Lietuvos aplinkos apsaugos agentūra (http://vanduo.gamta.lt/).

Tokios gamtos ir žmogaus sukeltos katastrofos vyksta nepaisant valstybių teritorijų ribų, todėl kaimyninių valstybių valdžios institucijos turi imtis bendrų veiksmų mažindamos jų riziką. Sėkmingo valdžios institucijų bendradarbiavimo esmė – gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas. EBPO apibrėžia valdymą kaip procesus, kuriais priimami ir įgyvendinami (arba neįgyvendinami) sprendimai. Pagrindiniai gero valdymo principai, *inter alia*, yra reagavimas, konsensuso siekimas, lygybė, įtraukimas ir efektyvumas bei našumas. Pagrindiniai valdymo dalyviai yra nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos. Pagal Jungtinių Tautų vystymo programą (JTVP) veikimas, sugebėjimas prisitaikyti ir stabilumas yra trys viešosioms institucijoms privalomos savybės keičiant aplinką.

Institucijų veikla, nustatant jos efektyvumą ir našumą, yra valstybės sugebėjimo įgyvendinti įsipareigojimus piliečiams pagrindas (paslaugų teikimas, teisių apsaugos užtikrinimas, apsaugos teikimas ir kt.). Nors Programoje dalyvaujančiose šalyse neseniai pradėtos įgyvendinti valdymo reformos, kuriomis buvo siekiama gerinti valdžios institucijų kompetenciją ir suteikti geresnes priemones, palengvinančias sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesus, beveik nebuvo atsižvelgta į tarpvalstybinį aspektą. Nepaisant to, yra kelios viešosios politikos sritys, kurių valdymas labai priklauso nuo didesnėje teritorijoje vykdomų veiksmų. Vien tik nacionalinių veiksmų gali nepakakti bendresnėms problemoms, tokioms kaip aplinkos tarša ar sauga ir saugumas, spręsti.

Programoje dalyvaujančios šalys dalyvavo panašiose ar bendrose aplinkosaugos iniciatyvose, kurias finansavo tarptautiniai partneriai. Latvija ir Lietuva taip pat bendradarbiauja su Baltarusija pagal Šiaurės dimensijos aplinkosaugos partnerystės programą, kurią sukūrė ES siekdama padėti Baltarusijai susidoroti su tomis aplinkosaugos problemomis, kurias Šiaurės dimensijos teritorijoje, aprėpiančioje Baltijos ir Barenso jūrų regionus, reikia spręsti nedelsiant. Dalyvaujančių šalių patirtis daugiašalių aplinkosaugos iniciatyvų klausimais galėtų palengvinti tiesioginį bendradarbiavimą tarp šių šalių be trečiųjų dalyvių pagalbos. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos valdžios institucijos turi aktyviai bendradarbiauti kurdamos bendras sistemas ir priemones, padedančias valdyti gamtinius išteklius, užkertančias kelią įvairioms katastrofoms ir pašalinančias jų pasekmes. Šitaip jos gali padidinti valdžios įstaigų prisitaikymą (gebėjimą numatyti, prisitaikyti ir reaguoti į iššūkius) ir stabilumą (gebėjimą oficialiai įtvirtinti rizikos valdymo gerąją praktiką) Programos teritorijoje, kuris padeda stiprinti gerą valdymą regione.

Apie 4 procentus projektų (kurie sudaro beveik 11 procentų bendro finansavimo), finansuotų iš Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS 2007–2013 m. programos, buvo skirti didinti vietos ir regioninės valdžios galimybes kovojant su bendrais iššūkiais.[48] Atsižvelgiant į tai, kad rizika šioje srityje (būtent gamtinių ir žmogaus sukeltų katastrofų) yra nuolatinė ir į ją reikia nuolat kreipti dėmesį, svarbu toliau remti valdžios institucijų bendradarbiavimą per sieną siekiant mažinti bendrą riziką.

[48] Skaičiavimai pagrįsti Jungtinio techninio sekretoriato pateiktais stebėsenos duomenimis.

Siekiant didinti vietos ir regioninės valdžios institucijų gebėjimus kovoti su bendrais iššūkiais, būtina skatinti valdžios institucijų bendradarbiavimą per sieną Programos teritorijoje kovojant su gamtos ir žmogaus sukeltomis katastrofomis.

Geras valdymas taip pat reikalauja, kad valstybinės institucijos ir vyriausybiniai procesai atitiktų esamus bei būsimus poreikius, taip pat visuomenei kylančią riziką. Norint pasiekti bendrą susitarimą, kas būtų geriausia visuomenei ar konkrečiai bendruomenei, svarbu suderinti skirtingus interesus. Be valdžios institucijų, nevyriausybinių atstovų, priimant sprendimus taip pat turėtų dalyvauti ir NVO bei vietos bendruomenės atstovai, jei tie sprendimai turės įtakos jų gyvenimui. Todėl visuomenės skatinimas dalyvauti sprendžiant vietos reikalus yra būtina sąlyga didinant valdžios institucijų reagavimą ir socialinę atskaitomybę, skatinant socialinę įtrauktį ir sėkmingai kovojant su bendrais iššūkiais.

Pastaraisiais metais tiek akademiniuose darbuose, tiek strateginiuose dokumentuose (įskaitant „Europa 2020“) pabrėžiamas bendruomenių vaidmuo stiprinant visuomenę ir sprendžiant sunkiausias socialines problemas. Metams bėgant pastebėta, kad įvairių institucijų, vietos, regioninės ar nacionalinės valdžios struktūrų teikiama socialinė parama ne visada buvo efektyvi ar atitiko specifinius žmonių arba grupių poreikius. Todėl reikia skatinti vietos gyventojus (kuriems atstovauja NVO, bendruomeninės organizacijos ir kt.) aktyviau veikti ir taikyti savikontrolę siekiant gauti išteklių ir priimti geriausius bendrus sprendimus dėl jų naudojimo.

Pagal Eurostato NUTS III miesto ir kaimo regionų tipologiją, didžiąją Programos teritorijos dalį sudaro kaimo vietovės. Pastarosiose sukuriamos palankesnės sąlygos vietos bendruomenėms vystytis. Kaip rodo tyrimai, kaimo vietovių bendruomenės ar senieji tradiciniai miestų gyvenamieji rajonai būna labiau subrendę ir tvarūs dėl gyventojų stabilumo. Todėl jie labiau siekia aktyviau užsiimti įvairia vietos veikla, pavyzdžiui, organizuoti bendruomenės saugumo iniciatyvas, teikti pagrindines paslaugas ir kt. Kita vertus, kalbant apie posovietines valstybes, bendruomenių veikla ir organizacinė branda vis dar nepakankama. Vietos gyventojai dalyvauja tik nedidelėse kultūrinėse, rekreacinėse veiklose ar aplinkos tvarkymo kampanijose, joms trūksta gebėjimų ar kartais drąsos užsiimti platesne veikla, siekiančia tenkinti vietos gyventojų poreikius. Tačiau skirtingas vietos organizacijų brandos lygis sukuria nemažai galimybių bendruomenėms keistis patirtimi ir bendradarbiauti per sieną. Bendra dalyvaujančių šalių istorija gali šį procesą palengvinti.

Siekiant ilgalaikių ir apčiuopiamų rezultatų vienas geriausių būdų vietos dalyvių gebėjimams lavinti yra jiems taikyti principą „mokomės darydami“, t.y. praktiškai dalyvauti bendradarbiavime per sieną su bendruomenėmis iš kitų dalyvaujančių šalių. Todėl pagal šią Programą teikiama parama bus skiriama Programos teritorijos skirtingų bendruomenių bendrai veiklai. Ši bendra veikla galėtų prisidėti prie dalyvių patirties kaupimo, skatintų kurti socialines inovacijas ir rasti veiksmingo valdymo sprendimus pačiose problemiškiausiose regiono teritorijose.

25 procentai projektų (t. y. beveik 19 procentų bendro finansavimo), finansuotų iš Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS 2007–2013 m. programos, buvo skirti įvairiems veiksmams, kurių tikslas – stiprinti Programos teritorijos visuomenę.[49] Pagrindiniai tokios veiklos dalyviai buvo valstybinės (ypač savivaldos) institucijos. Tačiau šia Programa regionuose siekiama aktyvinti dalyvius iš ne valdžios institucijų. Todėl svarbu ir toliau remti šią veiklą, skatinant į ją įsitraukti nevyriausybinio sektoriaus atstovus.

Būtina skatinti bendradarbiavimą per sieną tarp vietos nevyriausybinių Programos teritorijos dalyvių siekiant sustiprinti visuomenę.

3.2.3. Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas (TT 3)

Viena vertus, dalyvaujančių šalių bendra istorija sąlygojo tam tikrus Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos panašumus, bendrą istorinį ir kultūrinį paveldą, taip pat pasienio zonose gyvenančių šalių dvikalbystę ar net trikalbystę. Kita vertus, skirtingi Programos regionai sugebėjo išlaikyti savo autentiškumą, todėl Programos teritorijoje gausu skirtingų vietos bendruomenių, pasižyminčių unikalia kultūra ir tradicijomis, kurias verta saugoti.

Kultūros paveldo objektų ir gamtinių išteklių gausa Programos teritorijoje leidžia plėtoti įvairią turistinę veiklą. Tvariai naudojamas kultūros ir istorinis paveldas prisideda prie regiono patrauklumo ir leidžia toliau plėtoti turizmą Programos teritorijoje. Socialinė-ekonominė Programos teritorijos analizė atskleidė, kad regione yra įvairių rūšių turizmo ir susijusių paslaugų tolesnio vystymo potencialas. Tačiau šiuo metu kultūros ir istorinis paveldas Programos teritorijoje nėra pakankamai išnaudotas. Latvijai, Lietuvai ir Baltarusijai būtina bendradarbiauti reklamuojant regioną, norint sumažinti riziką ir pritraukti daugiau turistų, gerinti įvairius regiono ekonominius rodiklius. Visų trijų dalyvaujančių šalių bendros pastangos reklamuoti regioną gali būti vaisingesnės atkreipiant dėmesį į Programos teritoriją, nei tokie pat veiksmai, atliekami atskirai kiekvienos iš šalių.

Be to, reikia skirti ypatingą dėmesį žmogiškojo kapitalo ugdymui vietos bendruomenėse. Ypač kūrybingai išnaudotas vietos paveldas ir unikalios tradicijos gali praversti siekiant stiprinti regiono ekonomikos augimą. Vietos amatininkų ir menininkų skatinimas pasinaudoti savo tradiciniais įgūdžiais ekonominei veiklai gali teigiamai prisidėti prie verslumo plėtros vietos bendruomenėse. Kaip rodo socialinės-ekonominės analizės rezultatai, nors visose dalyvaujančiose šalyse įmonių skaičius augo, daugiausiai jos koncentruojasi miesto teritorijose. Plėtodami tradicinius įgūdžius ir juos naudodami ekonominei veiklai kaimo vietovių gyventojai gali pakeisti savo veiklą iš galimai negyvybingos ūkininkavimo, žuvininkystės ir kitų sričių veiklos į menkiau išnaudotus ir daugiau žadančius senuosius amatus ar autentiškos buities veiklą. Tai galėtų pakelti verslumo lygį Programos teritorijose ir turėtų teigiamą poveikį vietos ekonominei veiklai, įkuriant naujus verslus. Aktyviai palaikoma vietos kultūra taip pat gali pritraukti daugiau turistų, o tai gali sąlygoti didesnę tradicinės produkcijos paklausą. Tačiau paskatinti vietos gyventojus keisti jų ekonominės

[49] Skaičiavimai pagrįsti Jungtinio techninio sekretoriato pateiktais stebėsenos duomenimis.

veiklos formas gali būti sudėtinga užduotis, jei to imsis tik vienos šalies nacionalinės valdžios institucijos. dėl tikimybės pritrūkti lėšų tokioms iniciatyvoms finansuoti. Todėl dalyvaujančioms šalims labai svarbu kooperuotis ir gauti pakankamai lėšų iš ERPF.

Galiausiai, nematerialiojo kultūros paveldo išsaugojimas gali būti reikšmingas ne tik ekonominiu požiūriu, bet ir švietimo bei kitoms vietos bendruomenių reikmėms. Aktyvus ir energingas vietos bendruomenių kultūrinis gyvenimas ne tik prisideda prie paties vietos paveldo išsaugojimo ir vystymo, bet ir prie regioninio identiteto plėtros ir priklausymo tam tikrai vietai jausmo sukūrimo. Be to, bendradarbiaudamos organizuojant bendrą kultūrinę veiklą ir įvairius regioninius mainus per sieną Latvija, Lietuva ir Baltarusija gali padėti mažinti socialinę atskirtį, stiprinti bendruomenes ir palaikyti kaimo vietovių bendruomenių gyvybingumą, kas sutampa su „Europa 2020“ apibrėžtais tikslais. Bendradarbiavimas taip pat skatintų kurti socialinį kapitalą – išskirtinės svarbos faktorių regioniniam konkurencingumui didinti.

Bendradarbiavimas per sieną šioje teritorijoje taip pat pasirodė svarbus Programos teritorijoje gyvenantiems žmonėms ankstesniu programavimo laikotarpiu, kai beveik 28 procentai projektų (apie 27 proc. bendro finansavimo), įgyvendintų pagal Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS 2007–2013 m. programą, buvo skirti kultūros ir istoriniam paveldui reklamuoti ir išsaugoti.[50] Todėl siekiant veiksmingai išnaudoti paveldą regione, svarbu tęsti jo apsaugą ir reklamavimą.

Norint Programos teritorijoje reklamuoti ir išsaugoti kultūros paveldą ir tradicinius įgūdžius svarbu skatinti aktyviai ir tausiai naudoti kultūros paveldą bendradarbiaujant per sieną.

3.2.4. Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas (TT 4)

Programos teritorijoje atlikta socialinė-ekonominė analizė atskleidė, kad tam, kad į šalis atvyktų daugiau lankytojų, tarp dalyvaujančių šalių didėtų eksporto ir importo srautai, sienos kirtimo punktų pralaidumo pajėgumai tarp Latvijos ir Baltarusijos ir tarp Lietuvos ir Baltarusijos nėra pakankami, jie sąlygoja nevienodą sienos kirtimo procesų efektyvumą Programos teritorijoje. Tačiau siekiant aktyvesnio bendradarbiavimo tarp Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos valstybių turizmo ir susijusių paslaugų srityse, taip pat vykdant komercinę veiklą, itin svarbi tinkama komunikacija.

Norėdamos padidinti efektyvumą ir suderinti Latvijos bei Baltarusijos ir Lietuvos bei Baltarusijos sienų kirtimo procesus, dalyvaujančios šalys turėtų imtis bendrų veiksmų, kuriais siektų gerinti esamą infrastruktūrą ir organizacinius sienos kirtimo punktų pajėgumus. Labai svarbu gerinti ir plėtoti infrastruktūrą, tobulinti žmogiškuosius išteklius sienų kirtimo punktuose ir optimizuoti sienos kirtimo tvarką.

[50] Skaičiavimai pagrįsti Jungtinio techninio sekretoriato pateiktais stebėsenos duomenimis.

Sienų kirtimo procesų tobulinimo svarbą gali patvirtinti tai, kiek dėmesio šiam tikslui buvo skirta ankstesniu programavimo laikotarpiu. 11 procentų projektų (apie 25 proc. bendro finansavimo), skirtų sienos kirtimo infrastruktūrai gerinti, buvo finansuota pagal Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS programą. Norint regione suvienodinti sienų kirtimo infrastruktūrą ir pajėgumus, reikia daugiau investicijų.

Siekiant Programos teritorijoje gerinti sienos valdymą ir sienos saugumą, būtina gerinti Latvijos bei Baltarusijos ir Lietuvos bei Baltarusijos sienų infrastruktūrą, ugdyti žmogiškuosius išteklius ir tobulinti administravimą.

3.3. Programos strategijos apžvalga

3 lentelė. Programos strategija

Teminis tikslas	Prioritetai	Prioritetą atitinkantys rezultatų rodikliai	ES parama (EUR)
1. Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu	1.1 Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms	Naujų ar pagerintų ir (ar) prieinamesnių socialinių ar kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms skaičius Programos teritorijoje	**16 500 000**
	1.2. Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas	Programos teritorijoje esančių asmenų, kuriems suteikta parama, skirta jų įsidarbinimo galimybėms ir verslumo gebėjimams gerinti, skaičius, iš kurių: - jauni asmenys; - priešpensinio amžiaus asmenys; - kiti.	
2. Gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas	2.1. Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius	Institucijų, dalyvaujančių bendrame sprendimų dėl bendrų iššūkių priėmimo procese, skaičius	**14 400 000**
	2.2. Visuomenės	Organizacijų, kurios užmezgė ar palaikė	

	stiprinimas	ilgalaikius bendradarbiavimo per sieną ryšius, skaičius	
3. Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas	3.1. Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas	Programos teritorijoje apgyvendintų turistų skaičius 1000 gyventojų	**16 000 000**
4. Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas	4.1 Sienos kirtimo procesų efektyvumo gerinimas	Pasienio kontrolės punktų, kuriuose padidėjo pralaidumas, skaičius	**19 700 000**
Techninė parama	Netaikoma	netaikoma	**7 400 000**

3.4. Kompleksiniai klausimai

3.4.1. Aplinkos apsaugos tvarumas

Vienas svarbiausių kompleksinių klausimų, kurį sprendžia Programa, yra aplinkos apsaugos tvarumas. Komunikate „Darnaus vystymosi aspekto integravimas į ES politiką: 2009 m. Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategijos peržiūra“ (KOM(2009) 400 galutinis) darnus vystymasis apibrėžiamas kaip ekonomikos, socialinės ir aplinkosaugos politikos įgyvendinimas taip, kad jos viena kitą papildytų. Minėtame dokumente pabrėžiama galimybė integruoti darnos aspektą į tokias politikos sritis kaip klimato kaita ir švari energija, darnusis transportas, tausus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių išsaugojimas ir valdymas. Aplinkos apsaugos tvarumo principas bus trimis būdais tiesiogiai integruotas į Programos intervencijas.

Pirma, Programos *2.1. prioritetas „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“* numato dalyvaujančių šalių skirtingų valdžios institucijų (nacionalinių, regioninių ir vietos) koordinuojamus veiksmus kovojant su bendrais iššūkiais, ypač gamtos ir žmogaus sukeltomis katastrofomis ir aplinkos tarša, įskaitant oro ir vandens taršą. Todėl šiuo prioritetu remiami veiksmai iš karto prisidės prie aplinkos apsaugos tvarumo.

Antra, Programos *3.1. prioritetu „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“* siekiama skatinti tausų kultūros ir istorinio paveldo naudojimą Programos teritorijoje. Tai reiškia, kad bus skatinama saugoti paveldo objektus ir pritaikyti juos įvairiam naudojimui nesukeliant neigiamo poveikio aplinkai. Todėl 3.1 prioritetu remiami veiksmai bus atliekami pagal aplinkos tvarumo principą. Be to, atlikus strateginį poveikio aplinkai vertinimą (SPAV) pripažinta, kad veiksmai, remiami pagal pirmiau minėtą prioritetą, gali turėti neigiamą poveikį aplinkai, jei jie būtų įgyvendinti aplinkosaugos

požiūriu jautriose zonose. Todėl bus imtasi būtinų pastangų siekiant išvengti bet kokių veiksmų tokiose teritorijose.

Trečia, Programos *2.2. prioritetas „Visuomenės stiprinimas“* apima paramą nedidelei bendruomenės reikmėms skirtai infrastruktūrai. Programoje bus numatyti kriterijai, pagal kuriuos bus siekiama ir užtikrinama, kad tokia infrastruktūra atitiktų aplinkos apsaugos tvarumo principą.

Be to, iš Programos lėšų finansuojamos intervencijos bus įgyvendinamos pagal nacionalinius teisės aktus, susijusius su aplinkosauga.

Latvijos ir Lietuvos aplinkosaugos įstatymai grindžiami ES direktyvomis, tokiomis kaip Buveinių direktyva (92/43/EEB) ir Paukščių direktyva (2009/147/EB) apimančiomis NATURA 2000 saugomų teritorijų sistemą nykstančių buveinių ir rūšių išsaugojimui ES, Atliekų direktyva (2008/98/EB), Potvynių direktyva (2007/60/EB), Požeminio vandens direktyva (2006/118/EB), Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyva (2008/1/EB), taip pat 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo, ir kt.

Baltarusijoje pagrindinis dokumentas dėl aplinkos apsaugos ir gamtinių išteklių naudojimo yra Nacionalinė Baltarusijos darnaus socialinio-ekonominio vystymosi strategija iki 2020 m. (2004 m.), Pagrindinės Baltarusijos socialinio-ekonominio vystymosi kryptys 2006–2015 m. (2011 m.) ir Darnaus socialinio ir ekonominio vystymosi 2011–2025 m. nacionalinės strategijos koncepcija (2009 m.). Baltarusija taip pat pataisė ar priėmė specialiuosius aplinkos apsaugos įstatymus, tokius kaip „Dėl atliekų tvarkymo“ (2000 m.), „Dėl valstybinio aplinkos vertinimo“ (2000 m.), „Dėl aplinkos apsaugos“ (2002 m.), „Dėl oro taršos“ (1997 m.), „Dėl specialiai saugomų teritorijų ir vietų“ (2000 m.), „Dėl pavojingų pramonės patalpų saugos“ (2001 m.) ir kt.

Be to, Programa netiesiogiai užtikrins aplinkos tvarumą projektų atrankos proceso metu. Programos Vadovaujančiosios institucijos, atsakingos už projektų atranką, pasirinks finansuoti tik tas intervencijas, kurios nesukelia žalingo poveikio aplinkai.

3.4.2. Lygios galimybės ir nediskriminavimas

Kaip numatyta EKP Reglamente (Reglamentas (ES) Nr. 232/2014), santykiai tarp ES ir šalių partnerių, vystomi pagal EKP, bus, *inter alia*, pagrįsti bendradarbiavimu ir bendru įsipareigojimu ginti demokratiją ir gerbti žmogaus teises.

Valdant ir įgyvendinant Programą bus atsižvelgiama į demokratijos principą. Pirma, Programos pagrindinės sprendimų priėmimo institucijos, būtent Jungtinio stebėsenos komiteto, sudėtis ir veikimo principai užtikrins, kad Programa būtų valdoma demokratiškai. Prie šio tikslo įgyvendinimo ypač prisidės narių iš kiekvienos dalyvaujančios šalies, atstovaujančių skirtingų lygmenų institucijoms, įsitraukimas, kasmetinė rotacija, sprendimų priėmimas bendru sutarimu ir darbo tvarkos taisyklių priėmimas vienbalsiai . Antra, žmogaus teisių apsaugos ir nediskriminavimo principai bus tiesiogiai skatinami *2.2 prioriteto „Visuomenės stiprinimas“* intervencijomis. Jomis siekiama skatinti NVO ir vietos

bendruomenes dalyvauti priimant sprendimus, kurie turi įtakos jų gyvenimui, siekiant padidinti valdžios institucijų reagavimą ir socialinę atskaitomybę.

Įgyvendinama Programa skatins aktyvų dalyvavimą, skaidrumą, partnerystę ir skirtingų suinteresuotų šalių atsakomybę.

Su šia Programa labiausiai susijusios žmogaus teisės yra lygios galimybės, reiškiančios vienodos prieigos prie Programos naudos svarbą visoms visuomenės grupėms. Todėl reikia imtis atitinkamų žingsnių siekiant užkirsti kelią bet kokio pobūdžio diskriminacijai dėl lyties, rasės, etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos. Programos finansuojamos intervencijos bus įgyvendinamos pagal nacionalinius įstatymus dėl nediskriminavimo.

Latvijos ir Lietuvos nediskriminavimo įstatymai grindžiami ES direktyvomis, kurios buvo perkeltos į nacionalines teisines sistemas. Dvi ES direktyvos, itin susijusios su lygių galimybių apsauga ir nediskriminavimu, yra Rasių lygybės direktyva (2000/43/EB) ir Užimtumo lygybės direktyva (2000/78/EB). Pirmoji draudžia diskriminavimą dėl rasės ir etninės kilmės, apima tokias sritis kaip užimtumas ir profesinė veikla, profesinis mokymas, narystė darbdavių ir darbuotojų organizacijose, socialinė apsauga, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą, švietimas ir galimybė gauti prekių ir paslaugų, kurios yra prieinamos visuomenei, įskaitant aprūpinimą būstu. Antroji draudžia diskriminavimą dėl religijos ir tikėjimo, amžiaus, negalios ir seksualinės orientacijos, apima tokias sritis kaip užimtumas ir profesinė veikla, profesinis mokymas ir narystė darbdavių ir darbuotojų organizacijose. Šiose direktyvose nustatyti minimalūs reikalavimai, užtikrinantys veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminacijos visoje Sąjungoje.

Baltarusijos atveju, 22 Konstitucijos straipsnyje nustatomi lygybės prieš įstatymą principai, nustatoma teisė turėti vienodą teisių ir teisėtų interesų apsaugą be jokios diskriminacijos. Ši teisė suteikiama visiems piliečiams, neatsižvelgiant į jų kilmę, rasę, etninę ar pilietinę priklausomybę, socialinę padėtį, lytį, kalbą, išsilavinimą ir požiūrį į religiją, gyvenamąją vietą, sveikatos būklę ar kitas aplinkybes. Nors šalyje nėra priimta konkrečių priešdiskriminacinių įstatymų, diskriminacijos draudimas ir piliečių lygybės prieš įstatymą principai išdėstyti įstatymuose, kurie nustato naudojimąsi teisėmis ir fundamentaliomis laisvėmis politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje ir kitose visuomeninio gyvenimo srityse, įskaitant Darbo, Santuokos ir Šeimos, Švietimo, Civilinį kodeksus ir kitus įstatymus, tokius kaip Neįgalių asmenų socialinės gerovės įstatymas, Negalios profilaktikos ir reabilitacijos neįgaliesiems įstatymas, Etninių mažumų įstatymas, Sąžinės ir religinių organizacijų laisvės įstatymas, ir apsaugo pačias pažeidžiamiausias grupes, įskaitant etnines ir religines mažumas ir neįgaliuosius.

Lygių galimybių užtikrinimas ypač aktualus pažeidžiamoms grupėms. Tokios grupės yra vaikai, moterys, fizinę ar protinę negalią turintys asmenys, pagyvenę žmonės, mažumos, buvę kaliniai, kenčiantieji nuo priklausomybių nuo įvairių medžiagų, benamiai, ilgalaikiai bedarbiai ir kt. *1.1. prioritetas „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“* skirtas žmonėms, priskiriamiems pažeidžiamoms grupėms. Svarbu paminėti, kad tam tikrų grupių pažeidžiamumas priklauso nuo konkrečių šalių ir regionų konteksto.

Atsižvelgiant į Reglamentą (ES) Nr. 897/2014, Programa turėtų nurodyti būdus, kaip į visas politikos sritis prireikus integruoti tokius kompleksinius klausimus kaip ŽIV ir AIDS. Visą

vykdymo laiką Programos tikslas bus informuoti apie sveikatos problemas, ypač skatinant sveiką gyvenimo būdą ir kovą su įvairia sveikatos rizika (tame tarpe, ŽIV ir AIDS).

Be to, nediskriminavimo principas bus netiesiogiai užtikrintas projektų atrankos metu. Programos Vadovaujančiosios institucijos, atsakingos už projektų atranką, pasirinks finansuoti tik tas intervencijas, kurios nėra diskriminacinės.

3.4.3. Vyrų ir moterų lygybė

Vyrų ir moterų lygybė yra vienas pagrindinių Bendrijos teisės principų, įtvirtintų Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ir 3 straipsnio 2 dalyje. Šios nuostatos skelbia vyrų ir moterų lygybę kaip Sąjungos tikslą ir uždavinį ir įtvirtina teigiamą reikalavimą skatinti lygybę visoje jos veikloje. ES tikslai, susiję su lyčių lygybe, reikalauja užtikrinti lygias galimybes ir vienodą požiūrį į vyrus ir moteris bei kovoti su bet kokia diskriminacija dėl lyties. Vyrų ir moterų lygybės principas yra svarbus visiems Programos prioritetams. Moterys gali būti įvardijamos kaip viena iš pažeidžiamų grupių, kuriai skirtas *1.1. prioritetas „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“*. Pagal Programą finansuojamos intervencijos bus įgyvendinamos pagal nacionalinius įstatymus dėl vyrų ir moterų lygybės.

Latvijos ir Lietuvos vyrų ir moterų lygybės įstatymai grindžiami ES direktyvomis, kurios yra perkeltos į nacionalinę teisės sistemą. Yra daug ES direktyvų, susijusių su vyrų ir moterų lygybės užtikrinimu (būtent 2006/54/EB, 79/7/EEB, 2010/41/ES, 92/85/EEB, 2010/18/ES, 2004/113/EB). Kaip vieną pagrindinių direktyvų galima išskirti Direktyvą dėl vienodo požiūrio (2006/54/EB), pateikiančią nuostatas dėl lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityse principo įgyvendinimo. Ji apjungia daugelį ankstesnių šios srities direktyvų, visų pirma Direktyvą 2002/73/EEB, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaukštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu. Kai kurios kitos ES direktyvos, pvz., 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo ir Direktyva 97/80/EB dėl įrodinėjimo pareigos diskriminacijos dėl lyties bylose, taip pat apima nuostatas, kurių tikslas yra vienodo požiūrio į vyrus ir moteris įgyvendinimas.

Baltarusijoje pagrindinis dokumentas, užtikrinantis lygias vyrų ir moterų dalyvavimo visose gyvenimo srityse galimybes, yra Ketvirtasis nacionalinis veiksmų planas vyrų ir moterų lygybei Baltarusijos Respublikoje užtikrinti 2011–2015 m. (2011 m.), kuriame apibrėžiamos šios sritys: lygių socialinių-ekonominių teisių užtikrinimas, vienoda prieiga prie socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros, lytinio švietimo sistemos plėtra, informacinė parama vykdant intervencijas, susijusias su vyrų ir moterų lygybe, draudimas prekiauti žmonėmis ir vykdyti smurtą dėl lyties, sąmoningumo lyties klausimais ugdymas ir kt. Nors šalyje nėra specialių įstatymų, susijusių su vyrų ir moterų lygybe ar atskirų priešdiskriminacinių teisės aktų, susijusių su diskriminacija dėl lyties, nuostatos, draudžiančios diskriminaciją dėl lyties, yra įtrauktos į daugelio įstatymų tekstus. Baltarusijos įstatymai numato vienodą požiūrį į moteris turto nuosavybės ir paveldėjimo, šeimos teisės ir teismų sistemos aspektais, taip pat

įveda reikalavimą moterims mokėti tokį patį darbo užmokestį už tą patį darbą. Kelios teisinės reformos, kuriomis siekta vyrų ir moterų lygybės, buvo įvykdytos tam, kad atitiktų tarptautinius standartus, būtent Konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims.

Be to, vyrų ir moterų lygybės principas bus netiesiogiai užtikrinamas per projektų atranką. Programos Vadovaujančiosios institucijos, atsakingos už projektų atranką, pasirinks finansuoti tik tas intervencijas, kurios neturės neigiamo poveikio vyrų ir moterų lygybei.

3.5. Iš ankstesnės Programos išmoktos pamokos

Pagal 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS Programą (toliau – Ankstesnė programa), intervencijos buvo įgyvendintos šiose 9 srityse:

- **1.1 priemonė.** Socialinės ir ekonominės plėtros rėmimas bei verslo ir verslumo skatinimas;
- **1.2 priemonė.** Vietos ir regiono strateginio vystymosi ir planavimo stiprinimas;
- **1.3 priemonė.** Prieinamumo abipus sienos gerinimas plėtojant transporto ir susisiekimo tinklus bei su jais susijusias paslaugas;
- **1.4 priemonė.** Kultūros ir istorinio paveldo apsauga bei rėmimas, turizmo abipus sienos skatinimas;
- **1.5 priemonė.** Socialinių ir kultūrinių tinklų kūrimas bei bendruomenių stiprinimas;
- **2.1 priemonė.** Aplinkos ir gamtos išteklių apsauga;
- **2.2 priemonė.** Švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos sektorių plėtros skatinimas;
- **2.3 priemonė.** Su pasienio kontrolės punktais susijusios infrastruktūros ir įrangos modernizavimas;
- **2.4 priemonė.** Sienos valdymo proceso ir muitinės procedūrų tobulinimas.

Iš viso pagal Ankstesnę programą įgyvendinti arba vis dar įgyvendinami 57 projektai. Projektų pasiskirstymas pagal priemones pateikiamas paveikslėlyje toliau.

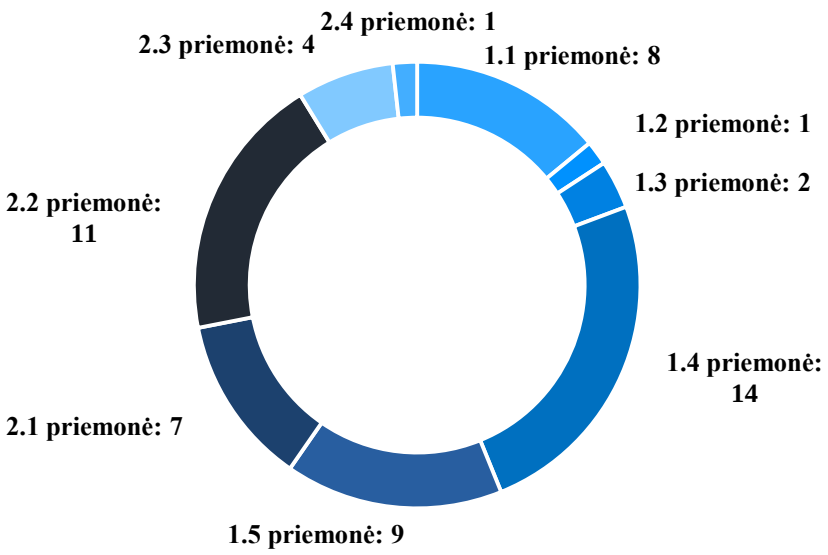

2 paveikslas. Pagal 2007–2013 m. Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS Programą įgyvendintų projektų, susijusių su skirtingomis priemonėmis, pasiskirstymas

Daugiausia projektų pagal Ankstesnę programą buvo įgyvendinta pagal 1.4 priemonę (14 projektų) ir 2.2 priemonę (11 projektų). Tai rodo, kad didžiausias poreikis vykdyti veiklą per sieną išlieka šiose srityse:

- kultūros ir istorinis paveldas ir turizmas;
- švietimo, sveikatos ir socialinės srities tobulinimas.

Šiek tiek mažiau, bet visgi nemaža projektų dalis buvo įgyvendinta pagal 1.5 priemonę (9 projektai), 1.1. priemonę (8 projektai) ir 2.1 priemonę (7 projektai) tokiose srityse kaip:

- socialinių ir kultūrinių tinklų kūrimas bei bendruomenių stiprinimas;
- socialinė ir ekonominė plėtra, verslas ir verslumas;
- aplinkos ir gamtos ištekliai.

Sąlyginai mažiau projektų buvo įgyvendinta pagal 2.3 priemonę (4 projektai), 1.3 priemonę (2 projektai) ir 2.4 priemonę (1 projektas). Kalbant apie 2.3 ir 2.4 priemones, susijusias su pasienio kontrole ir sienos kirtimu, tai, kad projektų buvo nedaug, galima pateisinti tuo, kokio pobūdžio veikla buvo remiama (daugiausia stambaus masto ir susijusi su infrastruktūra veikla). Tačiau faktas, kad pagal 1.2 ir 1.3 priemones buvo įgyvendinta nedaug projektų, rodo, kad yra maža veiklos paklausa šiose srityse:

- vietos ir regiono strateginio vystymosi ir planavimo;
- transporto ir susisiekimo tinklų.

Panašias išvadas galima daryti iš rezultatų pasiekimo ir produktų rodiklių analizės, kuri trumpai pateikiama toliau.

	Priemonės								
	1.1	**1.2**	**1.3**	**1.4**	**1.5**	**2.1**	**2.2**	**2.3**	**2.4**
Rezultato rodiklio pasiekimas, %	114	20	50	93	35	117	92	200	50
Produkto rodiklių pasiekimas, %	43–100	20–39	0–50	40–333	263–333	0–50	0–25	0	0

4 lentelė. Rezultato ir produkto rodiklių pasiekimo lygis 2014 m. pabaigoje

Atsižvelgiant į tai, kad dalis projektų, įgyvendintų pagal Ankstesnę programą, dar nėra užbaigti, daugumos rodiklių planuojamos vertės (tiek rezultato, tiek produkto) greičiausiai bus pasiektos ir net viršytos. Tačiau kalbant apie 1.2 ir 1.3 priemones, labiau tikėtinas sąlyginai mažesnis jų įgyvendinimas, nes pastarąsias priemones įgyvendinantys projektai buvo mažiau populiarūs tarp pareiškėjų. Gana nedidelis susidomėjimas veiksmais, remtinais pagal pirmiau minėtas priemones, gali būti aiškinamas ribotu Programos finansavimu, projektų atrankos tvarkos pobūdžiu (nedidelės apimties projektų vertinimas nebuvo atskirtas nuo įprastų projektų), taip pat ribotais NVO pajėgumais teikti projektų paraiškas. Be to, Ankstesnės programos strategija nebuvo pakankamai kryptinga. Skirtingai nei Ankstesnė programa, ši Programa apima tik 6 intervencijų sritis. Tikimasi, kad tam tikras temų skaičius leis labiau koncentruotis į pačius svarbiausius klausimus ir palaikyti geresnę koordinaciją bei sinergiją su kitomis programomis.

Atsižvelgiant į šia Programa įgyvendinamas intervencijas toliau išvardijamos pamokos, kurios buvo išmoktos iš Ankstesnės programos:

- **Dėl 1.1 prioriteto „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“**: apie 9 procentus projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. 6 proc. viso finansavimo), buvo skirti pažeidžiamoms grupėms teikiamoms socialinėms ir kitoms paslaugoms gerinti.
- **Dėl 1.2. prioriteto „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“**: apie 7 procentus projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. 2 proc. viso finansavimo), buvo susiję su užimtumo ir verslumo skatinimo veiksmais. Pusė jų buvo skirta jaunimui.
- **Dėl 2.1. prioriteto „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“**: apie 4 procentus projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. beveik 11 proc. viso finansavimo), buvo skirti vietos savivaldos ir regioninės valdžios institucijų gebėjimams susidoroti su bendrais iššūkiais tobulinti.
- **Dėl 2.2. prioriteto „Visuomenės stiprinimas“**: 25 procentai projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. beveik 19 proc. viso finansavimo), buvo susiję su įvairiais veiksmais, skirtais Programos teritorijos visuomenei stiprinti. Pagrindiniai šių veiksmų dalyviai buvo valstybinės (ypač savivaldos) institucijos.

- **Dėl 3.1. prioriteto „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“**: beveik 28 procentai projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. beveik 27 proc. viso finansavimo), buvo susiję su kultūros ir istorinio paveldo rėmimu ir išsaugojimu.
- **Dėl 4.1 prioriteto „Sienos kirtimo procesų efektyvumo gerinimas“**: 11 procentų projektų, finansuotų iš Ankstesnės programos (t. y. beveik 25 proc. viso finansavimo), buvo susiję su sienos kirtimo infrastruktūros gerinimu.

Atsižvelgiant į pamokas, išmoktas iš Ankstesnės programos, galima daryti išvadą, kad šia Programa pasirinkti prioritetai yra tinkami dėl kelių priežasčių. Pirma, kai kurioms sritims (kultūros ir istoriniam paveldui, sienos kirtimui) iš Ankstesnės programos buvo skirtos sąlyginai didelės investicijos. Tačiau jos buvo arba labai populiarios tarp pareiškėjų (kas reiškė didelę paklausą), arba strategiškai svarbios, kas pateisino nuolatines investicijas į šias sritis. Antra, kitos sritys (visuomenės stiprinimas ir užimtumas) buvo iš dalies remiamos per Ankstesnės programos intervencijas. Nepaisant to, planuojama kai kurias likusias investicijų spragas (pavyzdžiui, nevyriausybinių dalyvių dalyvavimas bendradarbiavime per sieną ir konkrečios amžiaus grupės žmonių užimtumo didinimas) užpildyti intervencijomis, vykdomomis pagal dabartinę Programą. Trečia, likusios sritys (socialinės srities plėtra ir kova su bendrais iššūkiais) atspindi nuolatinius visuomenės poreikius, todėl joms visada reikia skirti dėmesio ir investicijų.

Siekiant įvertinti Ankstesnės programos sėkmingą praktiką bei probleminius atvejus ir pamokas, kurias reikia išmokti šios Programos tikslais, galima remtis Rezultatų stebėsenos misijos ekspertų, kuriuos užsakė Europos Komisija, išvadomis, kad būtų įvertinta, kaip įgyvendinama Programa.

Ankstesnės programos Rezultatų stebėsenos misija buvo vykdoma 2014 m. lapkričio 10–21 dienomis. Ekspertai įvardijo Ankstesnės programos atitikimą susijusių tikslinių teritorijų poreikiams ir visuotinai svarbius klausimus tarpvalstybiniuose regionuose. Programos veiksmingumas buvo įvardytas kaip probleminis dėl projektų įgyvendinimo vėlavimo. Ekspertai išskyrė sudarytas kokybiškas partnerystes ir tinklus, kurie turėjo tvarumo potencialą. Taip pat pastebėta, kad bendradarbiavimas per sieną buvo ypač vertinamas Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos partnerių, kurie jautėsi ypatingai atsakingi už Programą ir projektus. Poveikio perspektyvos ir tvarumo potencialas įvardyti kaip geri, ką patvirtina dabartinės trišalės Programos tęsinys.

Pagrindinės rekomendacijos buvo siejamos su išteklių mobilizavimu dėl projektų įgyvendinimo laiku ir jų užbaigimo, filialo Baltarusijoje vaidmens didinimu padedant paramos gavėjams, susitelkimu ties aiškiais būsimos Programos tikslais, taip pat Baltarusijos nacionalinių valdžios institucijų pastangomis trumpinti projektų tvirtinimo procesus Baltarusijoje.

Todėl galima daryti išvadą, kad Programos tinkamumas ir rezultatų tvarumas įvertinti gerai. Yra reali tęstinio trišalio bendradarbiavimo paklausa. Pagrindinės problemos kilo ir potenciali rizika buvo siejama su Programos valdymo institucijų ilgau vykdoma projektų tvirtinimo

procedūra ir partnerių nepasiruošimu laiku įgyvendinti projektus. Tam Programoje buvo numatyti žingsniai, kaip sutrumpinti projektų tvirtinimo procedūras, t. y. sprendimus dėl projektų tvirtinimo priims Jungtinis stebėsenos komitetas (JSK),, o ne Projektų atrankos komitetas kartu su JSK;, su Baltarusijos nacionalinės valdžios institucijomis bus apsvarstytos galimybės paspartinti projektų tvirtinimo procedūrą Baltarusijoje.

Taip pat partneriams, ypač Baltarusijoje, neužteko gebėjimų ir projektų valdymo patirties, žinių apie Programos taisykles, todėl pasitaikė klaidų vykdant viešųjų pirkimų procedūras, jos nebuvo vykdomos laiku, taip pat ataskaitose buvo klaidų. Be to, išorės auditoriai ne visada pakankamai kokybiškai tikrino išlaidas. Kad Programa būtų įgyvendinama veiksmingiau, bus stiprinamas JTS ir Vadovaujančiosios institucijos, taip pat padalinių vaidmuo vykdant informacijos teikimo ir stebėsenos veiklą. Kad išlaidos būtų tikrinamos kokybiškiau, bus įsteigta Audito institucija ir Auditorių grupė.

Kalbant apie projektų rengimą, bus nustatyti griežtesni paraiškų rengimo reikalavimai, įskaitant reikalavimus kartu su paraiškomis pateikti išsamią techninę statybos darbų dokumentaciją, reikalavimus stiprioms partnerystėms ir detalius projektų planus bei biudžetus, taip užtikrinant, kad projektų partneriai galėtų pradėti įgyvendinti projektus nedelsiant po paramos sutarties pasirašymo ir įvykdžius atitinkamas nacionalines tvirtinimo procedūras Baltarusijoje.

3.6. Rizika ir ją mažinančios priemonės

Remiantis įgyvendintos 2007–2013 m. bendradarbiavimo per sieną programos veiklos patirtimi, nustatytos šios su bendradarbiavimo per sieną koncepcijos įgyvendinimu susijusios rizikos rūšys:

- partnerių sugebėjimas ir pasirengimas sudaryti partnerystę pagal šią Programą (politinis įsipareigojimas);
- partnerių pasiryžimas ir gebėjimas valdyti Programą ir ypač sukurti bendro valdymo atsakomybės sistemą;
- partnerių žinios ir gebėjimas plėtoti ir įgyvendinti projekto pasiūlymus;
- nacionalinė vietos partnerių parama steigiant ir valdant Programą.[51]

Kalbant apie šią Programą reikia apsvarstyti daugiau specifinės rizikos rūšių. Lentelėje toliau pateikiamos rizikos rūšys, susijusios tiek su Programa, tiek su projektais, taip pat aplinkosaugos rizika, kartu su atitinkamomis ją mažinančiomis priemonėmis.

5 lentelė. Rizika ir atitinkamos ją mažinančios priemonės.

RIZIKA	RIZIKOS MAŽINIMO PRIEMONĖ
RIZIKA PROGRAMAI	
Nepakankama pagal atrinktus	Programos teminiai tikslai ir prioritetai buvo atrenkami pagal išsamią

[51] EKPP daugiametė preliminari bendradarbiavimo per sieną programa 2011–2013 m.

prioritetus finansuojamų intervencijų paklausa	socialinės-ekonominės situacijos Programos teritorijoje analizę, Programos teritorijoje veikiančių regioninės valdžios ir vietos savivaldos institucijų apklausos rezultatus, taip pat Programavimo darbo grupės susitikimuose dalyvaujančių šalių atstovų sutarimą. Todėl atrinkti prioritetai atitinka realius Programos teritorijoje juntamus poreikius. Tačiau siekiant plačiau informuoti apie galimybę vykdyti Programos lėšomis finansuojamas intervencijas, bus įgyvendintos įvairios informacijos sklaidos priemonės (žr. 9.6 poskirsnį).
Dvigubas finansavimas	Siekiant išvengti tų pačių intervencijų finansavimo iš Programos lėšų ir iš nacionalinių programų lėšų, buvo numatytos konkrečios priemonės (žr. 10.1 poskirsnį).
Nepakankama Programos įgyvendinimo pažanga	Siekiant užtikrinti, kad Programa būtų sklandžiai įgyvendinama ir atitinkamai būtų siekiama jos tikslų, bus vykdoma nuolatinė Programos stebėsena. Projektų paramos gavėjai privalės reguliariai teikti projekto pažangos ataskaitas, nurodydami, kiek paramos sutartyse nustatytų produktų ir rezultatų jau įgyvendinta.
RIZIKA PROJEKTAMS	
Iššūkiai pradedant bendradarbiavimą (projekto partnerių radimas)	Galimi sunkumai rasti projektų partnerių iš kitų Programos šalių bus mažinami organizuojant partnerių paieškos renginius ir kitą panašią informacinę veiklą.
Nepakankami projekto paramos gavėjų gebėjimai įgyvendinti projektą	Projekto paramos gavėjams bus *ad hoc* teikiama pagalba įgyvendinant projektus.
Administracinė našta projekto paramos gavėjams	Siekiant, kad projekto paramos gavėjai nebūtų papildomai apkraunami administracine našta, valdant projektus kur įmanoma bus naudojamos elektroninės formos ir elektroninė duomenų mainų sistema.
RIZIKA APLINKAI	
Bendra rizika aplinkai, kurią kelia remiami minkštųjų ir didelių infrastruktūros projektų veiksmai	Visuose projektuose ir veikloje bus numatyti atitinkami sprendimai, kaip išvengti, sumažinti ir tinkamai valdyti atliekas ir nuotekas. Bus laikomasi ES ir nacionalinėje teisėje numatytų aplinkosaugos reikalavimų. Teikiant projekto paraišką finansuoti arba prieš išduodant statybų leidimą bus reikalaujama pateikti privalomus aplinkosaugos leidimus ar dokumentaciją (jei aktualu). Programą reikėtų įvertinti bent kartą per programavimo laikotarpį ir pateikti Programos veiklos stebėsenos ataskaitą 2019 m., kurioje būtų pristatomas tiesioginis ar netiesioginis Programos vykdymo poveikis aplinkai.
Remiamų nedidelės apimties infrastruktūros projektų vertinimas aplinkosaugos aspektu	Jei aktualu, rekomenduojama į projektų atrankos kriterijus finansavimui įtraukti aplinkosaugos ar tvarumo kriterijų. Bus sukurti paprasti kiekybiniai kriterijai siekiant palyginti paraiškas tvarumo požiūriu.
Bendrų iniciatyvų kūrimas	Aplinkosaugos reikalavimų privaloma laikytis, kaip to reikalauja ES ir

išnaudojant ir reklamuojant kultūros ir istorinio paveldo objektus, būtent bendrų festivalių, mugių, meno parodų ir kitų renginių organizavimas, gali turėti neigiamą poveikį, daugiausiai biologinei įvairovei, vandeniui ir orui (transporto poveikis), jei jos būtų įgyvendintos aplinkosaugos požiūriu jautriose teritorijose,. Istorinių pastatų renovacija taip pat gali turėti neigiamą poveikį biologinei įvairovei, daugelis senų pastatų, ypač bažnyčių, taip pat tarnauja kaip šikšnosparnių gyvenamoji erdvė.	nacionaliniai teisės aktai. Teikiant projektų paraiškas finansavimui gauti ar prieš išduodant statybų leidimą bus reikalaujama pateikti aplinkosaugos leidimus ar dokumentaciją (jei aktualu). Prieš planuojant veiklą NATURA 2000 teritorijose, dėl projekto rekomenduojama konsultuotis su nacionalinėmis valdžios institucijomis, atsakingomis už NATURA 2000 apsaugą. Jei reikės, atskirais atvejais bus taikomos specialiosios biologinės įvairovės prevencinės priemonės.
Kai kuriems dideliems infrastruktūros projektams, priklausomai nuo jų apimties, gali būti taikoma poveikio aplinkai vertinimo (PAV) procedūra (automobilių stovėjimo aikštelėms, kelių rekonstrukcijai ir kt.).	Šiuo atveju, prieš pradedant įgyvendinti projektą, siekiant išvengti neigiamo poveikio aplinkai, reikia atlikti išsamų poveikio aplinkai vertinimą. Tokiems projektams reikia rengti viešas konsultacijas, kaip to reikalaujama ES PAV direktyvoje. Aplinkosaugos reikalavimų privaloma laikytis, kaip to reikalauja ES ir nacionaliniai teisės aktai. Teikiant projektų paraiškas finansavimui gauti ar prieš išduodant statybų leidimą bus reikalaujama pateikti aplinkosaugos leidimus ar dokumentaciją (jei aktualu). Rekomenduojama užbaigus bet kuriuos infrastruktūros darbus (pvz., didelių infrastruktūros projektų) atlikti vietos apžiūrą, ypač aplinkai jautriose teritorijose, tokiose, kurios yra saugomose teritorijose ar priklauso NATURA 2000 tinklui.

4. INDĖLIS Į MAKROREGIONINĘ STRATEGIJĄ

Pagrindinė su Programa susijusi makroregioninė strategija yra Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (toliau – ESBJRS), kurią 2009 m. priėmė Europos Vadovų Taryba. Tai pirmoji makroregioninė strategija Europoje, kuria siekiama sustiprinti bendradarbiavimą įgyvendinant ES politiką Baltijos jūros regione ir taip leidžiant pasiekti tausų aplinkos naudojimą, taip pat optimalų ekonominį ir socialinį vystymąsi šiame regione. ESBJRS taikoma visoje su Baltijos jūra besiribojančioje teritorijoje, įskaitant 8 ES valstybes nares (Daniją, Estiją, Suomiją, Vokietiją, Latviją, Lietuvą, Lenkiją ir Švediją) bei 3 ne ES šalis (Norvegiją, Rusiją ir Baltarusiją). ESBJRS ne ES šalių neįpareigoja jokiems veiksmams, o verčiau nurodo sritis, kuriose pageidaujama plėtoti bendradarbiavimą, ir siūlo bendradarbiavimo platformas. Todėl siekiant įveikti bendrus iššūkius bendradarbiaujama su ne ES šalimis – Norvegija, Rusija ir Baltarusija.

ESBJRS siekia įgyvendinti tris tikslus ir tris atitinkamus papildomus tikslus: (1) apsaugoti jūrą (švarus jūros vanduo, gausi ir sveika gyvūnija, švari ir saugi laivyba ir geresnis bendradarbiavimas), (2) sujungti regioną (geros transporto sąlygos, patikimos energijos rinkos, tampresni regiono žmonių ryšiai ir geresnis bendradarbiavimas kovojant su tarpvalstybiniu nusikalstamumu) ir (3) didinti gerovę (Baltijos jūros regionas kaip pirmoji bendrosios rinkos integravimo ir įgyvendinimo priemonė, ESBJRS – priemonė, kuri padeda įgyvendinti strategiją „Europa 2020“, didesnis Baltijos jūros regiono konkurencingumas pasaulinėje rinkoje ir prisitaikymas prie klimato kaitos, rizikos prevencija ir valdymas). Peržiūrėtą ESBJRS veiksmų planą sudaro 13 prioritetinių sričių ir 4 horizontalieji veiksmai (kartu su detaliais veiksmais ir geraisiais pavyzdžiais), kurį turi įgyvendinti Baltijos jūros regiono suinteresuotieji subjektai.[52]

Kalbant apie Programos prioritetus, pačios aktualiausios ESBJRS prioritetinės sritys (toliau – PS) ir horizontalieji veiksmai (toliau – HV) yra Sveikatos PS „Žmonių sveikatos, įskaitant jos socialinius aspektus, gerinimas ir stiprinimas“ (atitinka 1.1 prioritetą „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“), Švietimo PS „Švietimas, moksliniai tyrimai ir užimtumas“, Inovacijų PS „Išnaudoti visą regiono mokslinių tyrimų, inovacijų ir MVĮ potencialą naudojant bendrąją skaitmeninę rinką kaip šaltinį, pritraukiantį talentus ir investicijas“ (atitinka 1.2 prioritetą „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“), Pavojingų cheminių medžiagų PS „Pavojingų medžiagų naudojimo ir jų poveikio mažinimas“, Saugumo PS „Apsauga nuo ekstremaliųjų situacijų, nelaimingų atsitikimų ir tarpvalstybinio nusikalstamumo“, Kaimynystės HV „Baltijos jūros bendradarbiavimo pridėtinės vertės kūrimas palaikant ryšius su kaimyninėmis šalimis ir regionais“ (atitinka 2.1 prioritetą „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“) ir Kultūros PS „Bendros kultūros ir kultūros tapatumo kūrimas ir rėmimas“ (atitinka 3.1 prioritetą „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“).

---

[52] Veiksmų planas, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas pridedamas prie Komisijos Komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos, 2015-10-09 SWD(2015) 177.

Strategijai nėra skirtas atskiras finansavimas, bet ji padeda mobilizuoti visas esamas ES priemones ir lėšas, taip pat ir kitus finansavimo šaltinius. Todėl prie ESBJRS įgyvendinimo prisidedantys veiksmai gali būti remiami iš skirtingų veiksmų programų. Ši Programa taip pat prisidės prie pastangų, skirtų plėtoti Baltijos jūros regioną, kadangi visos dalyvaujančios šalys priklauso šiam regionui. Todėl, atitinkamais atvejais, su ESBJRS susiję veiksmai bus įgyvendinti pagal Programą. Pagal Programą vykdomi projektai, susiję su strategijos sritimis (nurodytomis ESBJRS veiksmų plane), gali ypač padėti įgyvendinti ESBJRS. Siekiant įvertinti, kiek Programos projektai prisideda prie ESBJRS, į projektų paraiškos formą bus įtrauktas reikalavimas paaiškinti, kaip projektas gali prisidėti prie strategijos įgyvendinimo (jei prisidedama).

Atitinkamais atvejais veiklą, susijusią su Strategija, koordinuos nacionalinės valdžios institucijos.

Jungtinis stebėsenos komitetas per atranką, esant vienodam įvertinimui, gali svarstyti, jei bus manoma, kad tai būtina ir tam pritars JSK nariai, suteikti prioritetą tiems projektams, kurie prisidės prie ESBJRS įgyvendinimo.

Vidaus reikalų ministerija, veikianti kaip Programos Vadovaujančioji institucija, koordinuoja ESBJRS procesus Lietuvoje ir todėl susijusi veikla, atitinkamais atvejais, bus aptariama Programos institucijose naudojant esamas struktūras ir tvarką.

Programa taip pat padės įgyvendinti Nacionalinę Baltarusijos Respublikos darnios socialinės-ekonominės plėtros strategiją iki 2020 m. Šia strategija, be kitų tikslų, siekiama skatinti regioninę plėtrą vykdant tarptautinį bendradarbiavimą. Ypač strategijos 5.7 straipsnyje išreiškiama būtinybė stiprinti Baltarusijos ir jos regionų bendradarbiavimą vykdant bendradarbiavimo per sieną programas su Europos Sąjunga, pabrėžiant tokias prioritetines sritis kaip investavimas ir verslumas, vietos gyvenimo standartų kėlimas, aplinkos apsaugos užtikrinimas, tarpkultūrinio dialogo palaikymas ir kt.

5. APLINKOS VERTINIMAS

SPAV procedūra

Pagal 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių strateginio aplinkai vertinimo (toliau – SPAV direktyva) 3 straipsnio 2 dalį, strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV) yra privalomas programoms, „kurios rengiamos žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ar žemės naudojimui ir kurios nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 2011/92/ES I ir II prieduose (PAV direktyva), vystymo pagrindus“, arba kurių atžvilgiu nustatoma, atsižvelgiant į galimas jų pasekmes NATURA 2000 teritorijai, kad būtina atlikti vertinimą pagal Buveinių direktyvos 92/43/EEB 6 ir 7 straipsnius.

Programa finansuoja didelius infrastruktūros projektus, kuriuos apibrėžia PAV direktyva 2011/92/ES ir kurie gali daryti poveikį aplinkai, todėl, vadovaujantis 3 straipsnio nuostatomis, SPAV procedūros turi būti taikomos Programai. SPAV procesas buvo įgyvendintas paraleliai rengiant Programą pagal SPAV direktyvos reikalavimus ir Programos dalyvių nacionalinius SPAV teisės aktus.

SPAV ataskaitos tikslas – nustatyti ir pateikti galimą reikšmingą poveikį aplinkai ir integruoti svarstymus dėl poveikio aplinkai į Programos rengimo ir tvirtinimo procesą.

SPAV ataskaitoje pateikiamas teritorijų, kurioms gali būti daromas reikšmingas poveikis, aprašymas ir tai, kaip jos galėtų evoliucionuoti, jei jose nebūtų vykdoma Programa, tikėtinas reikšmingas poveikis aplinkai, stebėsena ir rekomendacijos.

Aplinkos vertinimas buvo atliekamas pagal 8 aplinkosaugos aspektus: biologinę įvairovę, fauną bei florą, populiaciją ir žmonių sveikatą, dirvožemį, vandenį, oro ir klimatinius faktorius, materialųjį turtą, kultūros paveldą ir peizažą.

Aplinkos vertinimas pagal SPAV direktyvą atliekamas vadovaujantis šiais žingsniais:

- SPAV apimties nustatymas ir SPAV ataskaitos parengimas;
- konsultavimasis su kompetentingomis institucijomis ir visuomene;
- aplinkos apsaugos ataskaitos išvadų ir konsultacijų rezultatų įtraukimas į Programą;
- stebėsena ir rekomendacijos;
- institucijų, su kuriomis buvo konsultuojamasi, ir visuomenės informavimas apie Programos patvirtinimą.

2014 m. ataskaita apie apimtį buvo parengta ir dėl jos konsultuotasi su visuomene bei kompetentingomis Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos institucijomis. 2015 m. pavasarį SPAV ataskaita buvo pateikta konsultacijoms su visuomene ir kompetentingomis institucijomis.

Netechninė SPAV santrauka

SPAV ataskaitoje daromos išvados, kad sudėtingi teminių tikslų ir siūlomų didelių infrastruktūros projektų tyrimai rodo, jog Programa neturės neigiamo poveikio aplinkosaugos aspektams, kurie buvo nagrinėjami SPAV procese. Kalbant apie saugomas teritorijas ir kitus aplinkosaugos aspektus, reikšmingas neigiamas Programos įgyvendinimo poveikis yra abejotinas. Apskritai, jis yra nereikšmingas ar teigiamas trumpuoju ir ilguoju laikotarpiais. Todėl poveikio prevencinės priemonės ar reikšmingo neigiamo poveikio mažinimo priemonės nesiūlomos. Potencialus platesnis poveikis aplinkai apibūdinamas kaip teigiamas dėl kultūros paveldo išsaugojimo ir pritaikymo, taip stiprinant saugą ir saugumą regione. Geresnis sienos kirtimo efektyvumas turėtų sutrumpinti laiką, praleidžiamą prie sienos kirtimo punkto, taip darydamas teigiamą poveikį oro kokybei dėl eismo ir transporto išmetamų dujų kiekio mažinimo. Taip pat tikimasi, kad numatomas energijos taupymas modernizavus infrastruktūrą ir kai kuriuos pastatus duos teigiamą poveikį.

SPAV ataskaitoje teikiamos rekomendacijos, kaip vengti neigiamo poveikio ir siekti aplinkai palankaus bei darnaus Programos įgyvendinimo.

Rekomendacija, kad būtų laikomasi aplinkosaugos reikalavimų, kaip to reikalauja ES ir nacionaliniai įstatymai, o teikiant paraišką projektui finansuoti ar prieš išduodant statybų leidimą reikalaujama pateikti aplinkosaugos leidimą ar dokumentaciją (jei aktualu), bus įtraukta į Kvietimo teikti paraiškas paramai gauti dokumentaciją. Taip pat, priklausomai nuo didelių infrastruktūros projektų dydžio, kai kuriems iš jų bus privaloma atlikti PAV procedūras (automobilių stovėjimo aikštelės, kelių rekonstravimas ir kt.). Šiuo atveju bus reikalaujama pateikti išsamų aplinkos vertinimą prieš įgyvendinant projektą, siekiant apsaugoti aplinką nuo neigiamo poveikio.

Prieš planuojant veiklą NATURA 2000 teritorijose, rekomenduojama dėl projektų pasitarti su nacionalinėmis institucijomis, kurios atsakingos už NATURA 2000 teritorijų apsaugą. Jei reikės, tam tikrais atvejais bus imtasi specialiųjų prevencijos priemonių dėl biologinės įvairovės.

Programa numato paramą kultūros paveldui saugoti ir išlaikyti. SPAV ataskaitoje rekomenduojama taip pat įtraukti ir gamtos paveldą. Tačiau buvo nuspręsta investicijas koncentruoti į kultūros paveldą, todėl gamtos paveldo saugojimas ir išlaikymas gali būti kaip pagrindinės investicijos į kultūros paveldą papildymas.

SPAV taip pat atkreipiamas dėmesys į poreikį, kad visi projektai ir veikla turėtų atitinkamus sprendimus dėl atliekų ir nuotekų vengimo, sumažinimo ir tinkamo valdymo. Apie šį pasiūlymą bus informuoti potencialūs paraiškų teikėjai.

Vadovaujantis SPAV rekomendacijomis, kur aktualu, į kitus projektų atrankos kriterijus bus įtraukiami su aplinkosauga ir tvarumu susiję kriterijai. Programoje atsižvelgiama į viešumo, bendruomenės informavimo apie planuojamą veiklą ir bendruomenės įtraukimo aspektus.

SPAV ataskaitoje rekomenduojama, kad Programa turėtų būti stebima bent kartą per Programos įgyvendinimo laikotarpį, o Programos veiklos stebėsenos ataskaitą reikėtų planuoti pateikti 2019 m., kad būtų įvertintas Programos įgyvendinimo tiesioginis ar

netiesioginis poveikis aplinkai. Programos Vadovaujančiosios institucijos preliminariai numato Programos tarpinį vertinimą 2019 metais.

Konsultavimasis su visuomene ir kompetentingomis institucijomis

Vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo, SPAV ataskaita buvo viešai pateikta visuomenei. Viešojo informavimo procedūros vykdytos 2014–2015 m. atskirai kiekvienoje šalyje pagal nacionalinius įstatymus. SPAV procedūros buvo atliekamos pagal nacionalinius teisės aktus. SPAV ataskaitų santraukos buvo paskelbtos valstybinėmis kalbomis ir prieinamos Programos svetainėje.

Latvijoje informacija apie viešuosius susitikimus ir SPAV ataskaita buvo skelbiamos viešai Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos, Latgalos planavimo regiono, Žiemgalos planavimo regiono, Valstybinio aplinkosaugos biuro svetainėse ir oficialiame informaciniame biuletenyje „Latvijas Vēstnesis“. Po to buvo surengti viešieji susitikimai Rezeknės miesto taryboje, kur buvo pristatyti Programos ir SPAV ataskaitos projektai. Iš visuomenės nebuvo sulaukta jokių komentarų dėl SPAV ataskaitos. Be to, SPAV ataskaita buvo pateikta Latvijos kompetentingoms institucijoms. Latgalos planavimo regionas ir Latvijos Respublikos sveikatos ministerija nepateikė jokių komentarų, o ataskaitą komentavo Valstybinė aplinkos apsaugos tarnyba, Madonos regioninė aplinkosaugos taryba ir Gamtos apsaugos agentūra.

Lietuvoje informacija apie pradedamas įgyvendinti SPAV procedūras buvo skelbiama regioninėje ir nacionalinėje spaudoje („Alytaus naujienos“, „Gimtasis Rokiškis“, „Kauno diena“, „Panevėžio balsas“, „Utenos apskrities žinios“, „Vilniaus krašto savaitraštis“ ir „Lietuvos žinios“) bei oficialioje Programos svetainėje (http://enpi-cbc.eu). Informacija apie viešuosius susitikimus ir SPAV ataskaitą buvo pateikta oficialioje Programos svetainėje (http://enpi-cbc.eu), 36-ų Programos teritorijos savivaldybių svetainėse ir nacionaliniame laikraštyje „Lietuvos žinios“. Po to Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje buvo surengtas viešas susitikimas, kuriame buvo pristatyti Programos ir SPAV ataskaitos projektai. SPAV ataskaita taip pat buvo pristatyta kompetentingoms Lietuvos institucijoms. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija nepateikė jokių komentarų, o ataskaitą komentavo Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos.

Baltarusijos Respublika yra prisijungusi prie ESPOO konvencijos, bet nėra ratifikavusi SPAV protokolo. SPAV apimties nustatymo ataskaita ir SPAV ataskaita buvo pateiktos Baltarusijos Respublikos gamtos išteklių ir aplinkos apsaugos ministerijai ir Baltarusijos Respublikos užsienio reikalų ministerijai. Šios institucijos nepateikė jokių prieštaravimų dėl SPAV dokumentacijos ir jos nekomentavo. Per PDG susitikimus nebuvo inicijuoti jokie SPAV ataskaitos taisymai ir ji buvo traktuojama kaip priimtina. Iš visuomenės taip pat nebuvo gauta jokių komentarų. Baltarusijos Respublikos įstatymai nereikalauja atlikti viešojo techninės pagalbos programų poveikio aplinkai vertinimo, todėl Aplinkos ministerija nėra įpareigota šiuo klausimu konsultuotis su visuomene.

Pagrindinis Baltarusijos teisės aktas, reglamentuojantis aplinkos apsaugą, yra 2009 m. lapkričio 9 d. Valstybinės ekologinės ekspertizės įstatymas, kuriame nurodomas privalomojo poveikio aplinkai vertinimo objektas ir atitinkamos tokio vertinimo atlikimo procedūros, įskaitant visuomenės dalyvavimą.

Vadovaujantis minėtu Valstybinės ekologinės ekspertizės įstatymu, toks privalomas poveikio aplinkai vertinimas paprastai atliekamas tada, kai vykdomi statybos darbai ir reikia konsultuotis su visuomene.

Kiekvienu atveju, kai pagal Programą patvirtintas projektas numato statybos darbus, toks poveikio aplinkai vertinimas Baltarusijoje bus atliekamas atskirai atitinkamiems atvejams, kaip numatyta Valstybinės ekologinės ekspertizės įstatyme. Poveikio aplinkai vertinimas turi būti atliekamas vadovaujantis konkrečiais techniniais dokumentais, susijusiais su statybos darbais.

6. TEMINIŲ TIKSLŲ APRAŠYMAS

6.1. Teminis tikslas Nr. 1 „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“

6.1.1. 1.1. prioritetas „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“

Specifinis tikslas – naujų socialinių ar kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms kūrimas ir (arba) esamų tobulinimas per tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą Programos įgyvendinimo teritorijoje gali sukelti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra alternatyvių socialinių ir kitų paslaugų teikėjų (įskaitant NVO ir vietos bendruomenes), bendradarbiaujančių su partneriais abipus sienos, atsiradimas, didinantis paslaugų teikėjų diversifikaciją; antra, didesnis socialinių ir kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms prieinamumas ir įvairovė, įskaitant didesnį nestacionarių socialinių ir kitų paslaugų prieinamumą, taip pat, NVO veikiančių programos įgyvendinimo teritorijoje patobulinti gebėjimai ir įgyta patirtis. Galiausiai, socialinės atskirties sumažinimas ir Programos įgyvendinimo teritorijoje gyvenančių asmenų gyvenimo kokybės pagerinimas.

6 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (1.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis

Naujų ar pagerintų ir (ar) prieinamesnių socialinių ar kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms skaičius Programos teritorijoje	Paslaugos	6	2013 m.	14	Projektų ataskaitos

Pagal prioritetą remtinos veiklos

Pagal šį prioritetą remtinos veiklos turi būti tiesiogiai padidinti pagrindinių socialinių ir kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms prieinamumą Programos įgyvendinimo teritorijoje. Svarbiausias paramos tikslas turėtų būti naujų ar patobulintų ir (arba) prieinamesnių socialinių ar kitų paslaugų teikimas pažeidžiamoms grupėms. Tačiau, nustačius, jog infrastruktūra nėra pakankama, ir, kad tai rimta paslaugų gerinimo kliūtis, gali būti finansuojamos investicijos į smulkią infrastruktūrą.

Pageidautinas paramos rezultatas – didesnė socialinių ir kitų paslaugų įvairovė, prieinamumas ir (arba) geresnė kokybė Programos įgyvendinimo teritorijoje, taip pat aktyvesnis vietos, netradicinių paslaugų teikėjų dalyvavimas.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- socialinių ir kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms plėtra ir teikimas;
- regioninių ar vietos programų, kuriomis skatinamas naujų ar netradicinių paslaugų teikėjų dalyvavimas teikiant socialines ir kitas paslaugas pažeidžiamoms grupėms, rengimas;
- inovatyvių sprendimų, įskaitant technologinius, taikymas teikiant socialines ir kitas paslaugas pažeidžiamoms grupėms;
- sveiko gyvenimo būdo skatinimas;
- kompetencijos ugdymas ir keitimasis gerąja praktika;
- įrangos, būtinos socialinėms ir kitoms paslaugoms teikti pažeidžiamoms grupėms, įsigijimas;
- smulkios infrastruktūros, būtinos socialinėms ir kitoms paslaugoms teikti pažeidžiamoms grupėms, sukūrimas.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Visi projektai, susiję su smulkios infrastruktūros sukūrimu ir (arba) įrangos įsigijimu, turi apimti minkštąsias priemones, tiesiogiai skirtas tikslinėms grupėms.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas

Pagal šį prioritetą bus įgyvendintas didelis infrastruktūros projektas (toliau – DIP) „Modernios etnokultūrinės aplinkos sukūrimas Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijoje ir Lydos 4-ojoje valstybinėje vidurinėje mokykloje“ (Lietuva ir Baltarusija).

7 lentelė. Pagal 1.1. prioritetą įgyvendintinas didelis infrastruktūros projektas (DIP).

Projekto pavadinimas	Modernios etnokultūrinės aplinkos sukūrimas Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijoje ir Lydos 4-ojoje valstybinėje vidurinėje mokykloje
Paramos gavėjas	Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazija, Lietuva
Partneris (-iai)	Lydos 4-oji valstybinė vidurinė mokykla, Baltarusija
Pagrindinės veiklos ir tikėtini rezultatai	*Veiklos*: - Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos pastato rekonstrukcija ir modernių mokymo patalpų įrengimas, kuriose teikiamos aukštos kokybės ugdymo paslaugos, atitinkančios socialinius poreikius ir ES reikalavimus; - naujos sporto salės Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijoje pastatymas; - reikiamų priemonių ir įrangos įsigijimas; - Lydos 4-osios valstybinės vidurinės mokyklos aktų ir sporto salių rekonstrukcija ir klasių aprūpinimas modernia įranga chemijos ir fizikos pamokoms; - minkštųjų veiklų įgyvendinimas. *Rezultatai* Pagerintos mokymosi sąlygos Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijoje ir Lydos 4-ojoje valstybinėje vidurinėje mokykloje.
Tiesioginio paramos skyrimo pagrindimas	Mokykla Lydoje yra vienintelė ugdymo įstaiga šalyje, kurioje vidurinis išsilavinimas teikiamas lietuvių tautinėms mažumoms, o mokykla Vilniuje – vienintelė mokykla šalyje, kurioje toks išsilavinimas teikiamas baltarusių tautinėms mažumoms.
Numatomas biudžetas (mln. EUR)	2,78
Numatoma Programos parama (mln.	2,5 (mažiausia infrastruktūrai skirtina suma)

EUR)	

8 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (1.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Organizacijų, bendradarbiaujančių teikiant naujas ar patobulintas ir (arba) prieinamesnes socialines ir kitas paslaugas pažeidžiamoms grupėms Programos teritorijoje, skaičius	Organizacijos	30	Projektų ataskaitos
Socialinių paslaugų specialistų, dalyvavusių mainuose ar veikloje abipus sienos, skaičius	Asmenys	40	Projektų atskaitos

6.1.2. 1.2. prioritetas „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“

Specifinis tikslas – gerinti žmonių, ypač jaunų ir priešpensinio amžiaus, įsidarbinimo galimybes ir verslumo gebėjimus per tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir keitimąsi gerąja praktika.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą gali sukelti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių Programos teritorijoje. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra glaudesnė švietimo įstaigų (mokyklų, universitetų, profesinio rengimo įstaigų), verslo paramos institucijų ir vietos darbo rinkos (verslininkų) sąveika ir dalijimasis ištekliais; antra, didesnis užimtumo srityje dirbančių institucijų ir organizacijų iš dalyvaujančių šalių bendradarbiavimas ir pastangos; be to, alternatyvių metodų panaudojimas sprendžiant nedarbo problemą (ypač jaunų ir priešpensinio amžiaus asmenų), taip pat patobulinta profesinio rengimo sistema, atitinkanti darbo rinkos poreikius; taip pat išugdyti geresni verslumo gebėjimai, stipresnis žmogiškasis kapitalas, daugiau įsidarbinimo galimybių ir galiausiai mažesnis nedarbo lygis regione.

9 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (1.2. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis

Programos teritorijoje esančių asmenų, kuriems suteikta parama, skirta jų įsidarbinimo galimybėms ir verslumo gebėjimams gerinti, skaičius, iš kurių: - jauni asmenys; - priešpensinio amžiaus asmenys; - kiti.	Asmenys	Bendras asmenų skaičius – 1 400, jaunuolių – 400	2013 m.	Bendras asmenų skaičius – 1 500, jaunuolių – 700, priešpensinio amžiaus asmenų – 300, kitų – 500	Projektų ataskaitos

Pagal šį prioritetą remtinos veiklos

Pagal šį prioritetą remtinos veiklos turi būti skirtos asmenims, susiduriantiems su nedarbo/ užimtumo problema Programos įgyvendinimo teritorijoje, skiriant ypatingą dėmesį jaunų asmenų (15–29 metų amžiaus) ir priešpensinio amžiaus asmenų (55–64 metų amžiaus ES valstybėse narėse, 50–59 metų amžiaus Baltarusijoje) nedarbo problemai.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- programų, kuriomis skatinamas užimtumas ir (arba) jam sudaromos palankesnės sąlygos, rengimas ir įgyvendinimas;
- programų, kuriomis skatinama verslo veikla ir (arba) jai sudaromos sąlygos, rengimas ir įgyvendinimas;
- naujų ar inovatyvių verslo plėtros ir užimtumo metodų skatinimas;
- verslo ir švietimo įstaigų bendradarbiavimo, įskaitant praktikos įgijimoiniciatyvas, skatinimas ir vykdymas;
- verslumo įgūdžių lavinimas, įskaitant verslo idėjų skatinimą, verslo planavimą, produktų ir paslaugų plėtrą, verslo vadybą, pardavimus, rinkodarą ir pan.;
- įgūdžių, atitinkančių darbo rinkos konkrečiame regione poreikius, lavinimas;
- tarpvalstybinio verslumo skatinimas;
- valstybinių verslo paramos institucijų gebėjimų stiprinimas;
- programų, kuriomis skatinamas skirtingo amžiaus žmonių grupių keitimasis patirtimi, rengimas ir įgyvendinimas;
- įrangos, būtinos iniciatyvų, kuriomis skatinamas užimtumas ir (arba) jam sukuriamos palankesnės sąlygos, įsigijimas.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Visi projektai, susiję su įrangos įsigijimu, turi apimti minkštąsias priemones, tiesiogiai skirtas tikslinėms grupėms.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas

Didelių infrastruktūros projektų nesuplanuota.

10 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (1.2. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Įgyvendintų tarpvalstybinių iniciatyvų, skirtų asmenų, įskaitant jaunuolius ir priešpensinio amžiaus žmones, įsidarbinimo galimybėms ir (arba) verslumo gebėjimams gerinti, skaičius Programos teritorijoje	Iniciatyvos	20	Projektų ataskaitos

6.2. Teminis tikslas Nr. 2 „Gero valdymo vietos savivaldos ir regionų lygmeniu stiprinimas“

6.2.1. 2.1. prioritetas „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“

Specifinis tikslas – tarpvalstybinio bendradarbiavimo tarp Programos teritorijoje veikiančių valdžios institucijų skatinimas sprendžiant klausimus, susijusius su stichinėmis nelaimėmis ir žmogaus sukeltomis katastrofomis.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą gali sukelti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių Programos teritorijoje. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra glaudesnis bendradarbiavimas ir keitimasis patirtimi tarp vietos ir regiono valdžios institucijų iš dalyvaujančių šalių, kuriant bendras sistemas ir priemones, skirtas gamtiniams ištekliams valdyti, reaguoti į įvairias nelaimes ir jų pasekmėms šalinti; antra, glaudesnis valdžios institucijų iš dalyvaujančių šalių bendradarbiavimas sprendžiant aplinkosaugos, saugos ir saugumo klausimus; kova su aplinkos užterštumu, įskaitant oro ir vandens taršą; be to, geresnis politikos valdymas ir viešųjų paslaugų kokybės aplinkosaugos, saugos ir saugumo

srityse gerinimas; galiausiai patobulinti vietos ir regiono valdžios institucijų iš dalyvaujančių šalių gebėjimai spręsti bendrus iššūkius.

Asmenų lygmeniu gebėjimų tobulinimas turi būti pagrįstas mokymosi, dalijimosi žiniomis ir patirtimi procesais bei kitais metodais. Organizacijų lygmeniu vietos ir regiono institucijos turi skatinti teigiamus savo sistemų, tvarkų ir taisyklių pokyčius. Siekiant gerinti institucijų veiklą ir viešųjų paslaugų kokybę, remtinas konkrečių priemonių (elektroninio valdymo, keitimosi duomenimis sistemų, specialios įrangos ir pan.) kūrimas ir naudojimas.

11 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (2.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Institucijų, dalyvaujančių bendrame sprendimų dėl bendrų iššūkių priėmimo procese, skaičius	Institucijos	16	2013 m.	25	Projektų ataskaitos

Pagal prioritetą remtinos veiklos

Siekiant spręsti bendrus aplinkosaugos, saugos ir saugumo iššūkius, pagal Programą bus finansuojama mažiausiai dviejų dalyvaujančių šalių, sudariusių susitarimą bendradarbiauti konkrečioje srityje, bendradarbiavimo programų rengimas ir įgyvendinimas. Pagal šį prioritetą regiono ir vietos valdžios institucijos bei kitos gamtos ir aplinkos apsaugos valdymo, visuomenės saugos ir saugumo srityje veikiančios valstybinės institucijos gali patobulinti įgūdžius ir gebėjimus spręsti klausimus, susijusius su stichinėmis nelaimėmis ir žmogaus sukeltomis katastroomis, ir užtikrinti saugą ir saugumą regione. Visos veiklos turi būti įgyvendinamos glaudžiai bendradarbiaujant tarp kaimyninių valstybių.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- teisinio ir administracinio bendradarbiavimo tarp dalyvaujančių šalių valdžios institucijų ir įstaigų skatinimas gamtos ir aplinkos valdymo, aplinkos užterštumo, saugos ir saugumo, invazinių svetimų rūšių paplitimo valdymo srityse;
- specialios įrangos įsigijimas ir infrastruktūros, techninių pajėgumų, sprendimo metodų tobulinimas, stichinių nelaimių ir žmogaus sukeltų katastrofų atveju ;

- iniciatyvų susijusių su mokymais ir gebėjimų tobulinimu spręsti klausimus, susijusius su stichinėmis nelaimėmis ir žmogaus sukeltomis katastrofomis, ir užtikrinančiais saugą ir saugumą, kūrimas ir įgyvendinimas;
- didesnio vietos bendruomenių dalyvavimo viešuose sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose gamtos ir aplinkos valdymo, aplinkos užterštumo srityse skatinimas; visuomenės sąmoningumo didinimas visuomenės saugos ir saugumo srityse.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Visi projektai, susiję su smulkios infrastruktūros plėtra ir (arba) įrangos įsigijimu, turi apimti minkštąsias priemones, tiesiogiai skirtas tikslinėms grupėms.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas

Didelių infrastruktūros projektų nesuplanuota.

12 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (2.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Bendradarbiavimo abipus sienos iniciatyvų, apimančių bendrą ar koordinuotą sprendimų priėmimą sprendžiant bendrus iššūkius, skaičius	Iniciatyvos	10	Projektų ataskaitos

6.2.2. 2.2. prioritetas „Visuomenės stiprinimas“

Specifinis tikslas – didinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp vietos nevalstybinių veikėjų Programos teritorijoje.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą gali sukelti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių Programos teritorijoje. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra glaudesnis atitinkamų vietos veikėjų (NVO, vietos bendruomenių) bendradarbiavimas ir aktyvesnis dalyvavimas sprendimų priėmimo, įgyvendinimo procesuose ir vietos veiklose, antra, aktyvesnės ir savivaldžios bendruomenės, didesnis bendradarbiavimas ir dalijimasis patirtimi dalyvaujančių šalių bendruomenių viduje ir tarp jų, be to, geresni vietos valdžios institucijų ir nevyriausybinio sektoriaus dalyvių gebėjimai, taip pat geresni vietos veikėjų

tarpusavio ryšiai, didesnė vietos veikėjų patirtis, galiausiai, naujų bendruomenės inicijuotų paslaugų modelių ir socialinių inovacijų (naujų produktų, paslaugų ir modelių, kurie tuo pačiu metu tenkina bendruomenės poreikius) diegimas ir veiksmingesni vietos problemų sprendimai.

13 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (2.2. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Organizacijų, kurios užmezgė ar palaikė ilgalaikius bendradarbiavimo per sieną ryšius, skaičius	Organizacijos	140	2013 m.	160	Projektų ataskaitos ar vertinimo ataskaitos

Pagal šį prioritetą remtinos veiklos

Pagal šį programos prioritetą bus remiamos veiklos, kurios, viena vertus, stiprina ryšius tarp vietos valdžios institucijų ir bendruomenių ir, kita vertus, tarp vietos bendruomenių Programos įgyvendinimo teritorijoje skirtingose srityse, įskaitant kultūrą, sportą, švietimą ir t.t.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- iniciatyvų, kuriomis didinamas vietos bendruomenių dalyvavimas valstybės sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose, rengimas ir įgyvendinimas, kuriant įvairius mechanizmus (pvz., e-dalyvavimą), padedančius palengvinti dialogą tarp vietos gyventojų ir vietos valdžios institucijų;
- vietos bendruomenėms skirtų mokymo ar kuravimo veiklų įgyvendinimas teikiant bendruomenės inicijuotas paslaugas;
- bendruomenės pasiūlytų paslaugų teikimo iniciatyvų išvystymas ir įgyvendinimas;
- gerosios patirties perdavimas;
- bendruomenės poreikiams skirtos įrangos įsigijimas.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Visi projektai, susiję su smulkios infrastruktūros plėtra ir (arba) įrangos įsigijimu, turi apimti minkštąsias priemones, tiesiogiai skirtas tikslinėms grupėms.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas

Didelių infrastruktūros projektų nesuplanuota.

14 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (2.2. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Bendrų veiklų, kurias Programos teritorijoje įvykdė nevyriausybinės ir kitos organizacijos kultūros, sporto, švietimo, socialinių paslaugų ir kitose srityse, skaičius.	Veikla	30	Projektų ataskaitos

6.3. Teminis tikslas Nr. 3 „Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo išsaugojimas“

6.3.1. 3.1. prioritetas „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“

Specifinis tikslas – aktyvaus ir tausaus kultūros ir istorinio paveldo naudojimo skatinimas per tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą gali sąlygoti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių Programos teritorijoje. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra tvaresnis ir efektyvesnis kultūros ir istorinio paveldo naudojimas; antra, didesnis kultūrinis regiono gyvybingumas ir patrauklumas; galiausiai, didesni turistų srautai ir ekonomikos augimas regione. Ypatingas dėmesys skirtinas vietos bendruomenių žmogiškojo kapitalo tobulinimui, regiono tapatybės ir priklausymo bendruomenei jausmo stiprinimui. Vietos amatininkų ir menininkų skatinimas taikyti tradicinius įgūdžius galėtų paskatinti verslumo plėtrą vietos bendruomenėse ir, savo ruožtu, padidinti regiono patrauklumą, teigiamai paveikti vietos ekonominę veiklą.

15 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (3.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis

Programos teritorijoje apgyvendintų turistų skaičius 1000 gyventojų	Asmenys	329	2013 m.	394	Oficiali statistika

Pagal prioritetą remtinos veiklos

Pagal šį Programos prioritetą remtinos bendros dalyvaujančių šalių veiklos, skirtos kultūros ir istoriniam paveldui panaudoti ir garsinti. Paveldo objektai turi būti atviri įvairiai bendruomenių veiklai, taip pat tenkinti kultūros, švietimo ir turizmo poreikius. Vietos gyventojai ir turistai – pagrindinės tikslinės grupės, kurioms remiamos veiklos bus naudingos.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- kultūros ir istorinio paveldo išsaugojimas ir pritaikymas kultūros, švietimo ir (arba) turizmo reikmėms;
- Bendrų iniciatyvų, skirtų kultūros ir istorinio paveldo objektų panaudojimui ir garsinimui, kūrimas, apimantis bendrų festivalių, mugių, meno parodų ir t. t. organizavimą;
- tradicinės produkcijos tinklų išsaugojimas ir skatinimas;
- mokymai profesionalams, dirbantiems kultūros, kultūros švietimo, kultūros ir istorinio paveldo bei turizmo srityse;
- bendradarbiavimo abipus sienos ir keitimosi gerąja patirtimi tarp profesionalų, dirbančių kultūros, kultūros švietimo, kultūros ir istorinio paveldo bei turizmo srityse, skatinimas;
- įrangos, būtinos kultūros ir istoriniam paveldui panaudoti ir garsinti skirtoms iniciatyvoms (festivaliams, mugėms, parodoms, meistriškumo pamokoms ir t. t.) organizuoti, įsigijimas;
- infrastruktūros, būtinos kultūros ir istoriniam paveldui garsinti, plėtra kultūros ir istorinio paveldo vietose/objektuose.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Visi projektai, susiję su smulkios infrastruktūros plėtra ir (arba) įrangos įsigijimu, turi apimti minkštąsias priemones.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas

Didelių infrastruktūros projektų nesuplanuota.

16 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (3.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Tiesiogiai naudojant Programos paramą atnaujintų kultūros ir istorinio paveldo vietų/objektų skaičius	Kultūros ir istorinio paveldo vietos/objektai	15	Projektų ataskaitos
Kultūros, kultūros ir istorinio paveldo bei turizmo srityse dirbančių specialistų, dalyvavusių mokymuose ir (arba) bendroje veikloje, skaičius	Asmenys	200	Projektų ataskaitos
Institucijų, pasinaudojusių Programos parama vietos kultūrai skatinti ir istoriniam paveldui išsaugoti, skaičius	Institucijos	50	Projektų ataskaitos

6.4. Teminis tikslas Nr. 4 „Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas “

6.4.1. 4.1 prioritetas „Sienos kirtimo procesų efektyvumo didinimas“

Specifinis tikslas – valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas Programos įgyvendinimo teritorijoje tobulinant Latvijos ir Baltarusijos bei Lietuvos ir Baltarusijos pasienio kontrolės punktų infrastruktūrą, ugdant žmogiškuosius išteklius ir administracinę tvarką.

Tikėtini prioriteto rezultatai

Veiklos finansuotinos pagal šį prioritetą gali sukurti daug teigiamų trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių pokyčių Programos teritorijoje. Tarp svarbiausių, pirmiausia, yra geresnė pasienio kontrolės punktų infrastruktūra, geresni administraciniai ir žmogiškieji gebėjimai; antra, mažiau nepatogumų pasienio kontrolės punktuose; be to, efektyvesnis pasienio kontrolės punktų darbas ir, galiausiai, sklandesnis prekių ir asmenų judėjimas tarp Latvijos ir Lietuvos valstybių į Baltarusiją ir iš Baltarusijos.

17 lentelė. Programos rezultatų pasiekimo rodikliai (4.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Bazinė vertė	Baziniai metai	Tikslinė vertė	Duomenų šaltinis

				(2022 m.)	
Pasienio kontrolės punktų, kuriuose padidėjo pralaidumas, skaičius	Pasienio kontrolės punktai	4	2013 m.	7	Projektų ataskaitos

Pagal prioritetą remtinos veiklos

Programa turi padėti atnaujinti pasienio kontrolės punktų infrastruktūrą ir įrangą, taip pat tobulinti darbuotojų profesines žinias ir įgūdžius.

Orientacinis remtinų veiklų sąrašas:

- pasienio kontrolės punktų infrastruktūros plėtra ir tobulinimas;
- įrangos ir (arba) programinės įrangos įsigijimas ir diegimas pasienio kontrolės punktuose;
- Asmenų, dirbančių pasienio kontrolės punktuose, mokymas ir gebėjimų ugdymas (įgūdžių, būtinų įgyvendinant Programą sukurtai ar patobulintai įrangai ar infrastruktūrai naudoti, lavinimas);
- žinių ir gerosios praktikos mainai tarp pasienio kontrolės punktų;
- veiklos, skirtos „žaliųjų“ zonų (atkarpoms tarp pasienio kontrolės punktų) saugumui didinti, įskaitant infrastruktūros plėtrą, ir įrangos, skirtos ryšiams tarp pasienio kontrolės punktų palaikyti, įsigijimą, taip pat veikla susijusi su dalijimusi patirtimi.

Pagrindiniai projektų atrankos principai (papildantys 9.2 dalį)

Parama pagal šį prioritetą skirtina tik iš anksto nustatytiems paramos gavėjams.

Planuojamas didelių infrastruktūros projektų panaudojimas:

18 lentelė. Dideli infrastruktūros projektai (DIP), įgyvendintini pagal 4.1. prioritetą.

Projekto pavadinimas	Paramos gavėjas	Partneris (-iai)	Pagrindinės veiklos ir tikėtini rezultatai	Tiesioginės paramos skyrimo pagrindimas	Numatomas biudžetas (mln. EUR)	Numatoma Programos parama (mln. EUR)
Medininkų pasienio kontrolės punkto modernizavimas	Pasienio kontrolės punktų direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos	Baltarusijos valstybinis muitinės komitetas	Veiklos: Numatoma pastatyti naują infrastruktūrą (tokią kaip automobilių stovėjimo aikštelės, eismo juostos, patikros vietos ir pan.) iš Medininkų pasienio kontrolės punkto Lietuvos pusėje išvykstančiam transportui ir keleiviams. Esama infrastruktūra bus naudojama transporto priemonėms ir asmenims, kertantiems sienos kontrolės zoną iš Baltarusijos: - esamo biuro pastato, pritaikyto administracinėms, komercinėms ir kitoms paslaugoms, renovacija; - stovėjimo aikštelė sunkiasvorėms transporto priemonėms ir pagalbiniam pastatui; - Medininkų pasienio kontrolės punktas išplečiamas nuo 18	Pagal nacionalinius teisės aktus Pasienio kontrolės punktų direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos yra atsakinga už pasienio kontrolės punktų ir susijusios infrastruktūros įkūrimą, priežiūrą ir plėtrą, taip pat pasienio kontrolės punktų plėtros	2,78 (mažiausiai 2,5 infrastruktūrai)	2,5

			iki 27 juostų. Iš Lietuvos išvykstantiems sunkvežimiams vietoje esamų 3 eismo juostų bus įrengtos 6. Keleivinėms transporto priemonėms vietoje esamų 5 eismo juostų bus įrengtos 7. Atvykstantiems į Lietuvą sunkvežimiams ir keleivinėms transporto priemonėms bus įrengta po 7 eismo juostas vietoje esamų 5 kiekvienai transporto rūšiai. Eismo juostų skaičius laipsniškai didinamas prieš įvažiuojant į kontrolės punkto teritoriją ir į ją įvažiavus. - A3 kelias Lietuvos pusėje išplečiamas iki 6 eismo juostų vietoje esamų 3. - Kelias tarp Baltarusijos ir Lietuvos pasienio patikros postų išplečiamas iki 6 juostų, po 3 kiekviena kryptimi. Tačiau ši kelio atkarpa turi būti sujungta su esama kelio atkarpa Baltarusijoje. Lietuvos pusėje esantį kelią padalijus į 6 eismo juostas, Baltarusijos pusėje esantis kelias taip pat turi būti atitinkamai padalytas į 6 eismo juostas. - Ant sienos prie Baltarusijos pasienio patikros posto įtaisomos vaizdo stebėjimo kameros. *<u>Rezultatai:</u>* Medininkų pasienio kontrolės punktas pritaikytas veikti pagal išvykstančių į Baltarusijos Respubliką ar iš jos atvykstančių transporto priemonių eismo intensyvumą. Pagerintos darbo sąlygos inspektoriams, sieną kertantiems keleiviams ir vairuotojams. Padidėjęs pralaidumas (numatoma	Lietuvoje strategijos įgyvendinimą.		

			6 100 transporto priemonių per dieną).			
Pabradės užsieniečių registracijos centro rekonstrukcija ir statyba	Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	Baltarusijos Respublikos valstybės sienos komitetas; Vilniaus apskrities priešgaisrinė ir gelbėjimo valdyba; Vilniaus apskrities vyriausiasis policijos komisariatas	<u>Veiklos:</u> Buvusios karinės teritorijos pritaikymas užsieniečių registracijos centro reikmėms: – kontrolės posto pastatymas; – bendrabučių sulaikytoms moterims ir moterims su vaikais pastatymas; – priimamojo ir registracijos pastato statyba, administracinių patalpų įrengimas; – teritorijos aptvėrimas, vaizdo stebėjimo sistemos įrengimas; – komunalinių ir ryšių tinklų rekonstrukcija; – esamų pastatų pritaikymas ir rekonstrukcija, kad jie atitiktų priešgaisrinės ir gelbėjimo tarnybos, policijos ir užsieniečių registracijos centro poreikius. <u>*Rezultatai:*</u> Buvusi karinė teritorija pritaikyta užsieniečių registracijos centro reikmėms; pagerintos nelegalių imigrantų ir pabėgėlių gyvenimo sąlygos; pagerintos darbuotojų sąlygos; teritorija integruota į Pabradės miesto apylinkes.	Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos – vienintelė institucija Lietuvoje, kuriai pavesta sulaikyti nelegalius imigrantus ir organizuoti jų išvykimą į kilmės šalį.	6,44 (mažiausiai 2,5 infrastruktūrai)	5,8
Telekomunika-cijų	Baltarusijos valstybės	Valstybės sienos	<u>Veiklos:</u> Projekto idėja – padidinti sienos tarp Baltarusijos ir Lietuvos	Baltarusijos Respublikos valstybės	3,67 (mažiausiai	3,3

infrastruktūros plėtra Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje (BOMBEL-4)	sienos komitetas	apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	valdymo skaidrumą ir saugumą investuojant į infrastruktūrą ir įrangą, skirtą: - vietiniams tinklams, optinio pluošto ir radiorelinėms komunikacijų linijoms nutiesti Baltarusijos teritorijoje; - komunikacijų ir IT įrangai įsigyti ir sumontuoti. Dėl to, kad su siena gretimos teritorijos labai skirtingos, bus naudojama dviejų tipų komunikacija (optinio pluošto arba radiorelinės linijos). Įgyvendinant projektą taip pat bus surengti bent 2 seminarai (po 1 kiekvienoje šalyje) siekiant keistis gerąja praktika ir patirtimi, kaip naudoti komunikacijos priemones siekiant geriau valdyti valstybės sieną. Projekto vietos: Gardino, Lydos, Smurgainių ir Polocko pasienio ruožai ir Vilniaus bei Varėnos pasienio ruožai. *Rezultatai ir išlaidos:* - projekto brėžinių ir sąmatų dokumentų parengimas; - vietinių tinklų, optinio pluošto ir radiorelinės komunikacijų linijų nutiesimas ar įrengimas; - ryšių ir IT įrangos įsigijimas ir sumontavimas; - Išlaidos, susijusios su žemės įsigijimu (iki 10 % tinkamų finansuoti projekto išlaidų).	sienos komitetas – vienintelė institucija šalyje, kuriai teisiškai patikėta koordinuoti visus klausimus, susijusius su sienos valdymu ir kontrole.	2,5 infrastruktūrai)	
Valstybės pasienio kontrolės punkto	Valstybės akcinė bendrovė „Valstybės	Valstybinis muitinės komitetas, Baltarusijos	Veiklos: - techninių projektų, skirtų infrastruktūrai modernizuoti Latvijoje, parengimas (kelio atkarpa nuo Paternieki iki Baltarusijos sienos, automobilių stovėjimo aikštelė prieš	Abiejose šalyse pasienio kontrolės punktų turtas priklauso valstybei. Latvijos	3,26 (Latvijos pusei)	2,93 (Latvijos pusei)

Paternieki (Latvijos Respublika) ir Grigorovščina (Baltarusijos Respublika) infrastruktūros tobulinimas	nekilnojamasis turtas“, Latvijos Respublika	Respublika; Kraslavos savivaldybė, Latvijos Respublika; valstybės akcinė bendrovė „Latvijos valstybiniai keliai“, Latvijos Respublika (gali dalyvauti priklausomai nuo veiklų aprėpties)	pasienio kontrolės punktą Paternieki, privažiuojamasis kelias); - techninio projekto, skirto infrastruktūrai modernizuoti, parengimas (kelio atkarpa nuo Grigorovščina iki Latvijos sienos) Baltarusijoje; - kelio atkarpos nuo pasienio kontrolės punkto Paternieki iki Baltarusijos sienos rekonstrukcija, ją išplečiant papildomomis eismo juostomis ir pastatant kitą reikiamą infrastruktūrą, įskaitant inžinerines komunikacijas, kontrolės pertvaras perėjimo koridoriuose asmenims, kertantiems sieną pėsčiomis abiem kryptimis, tvoras, transporto valdymo infrastruktūrą; - kelio atkarpos nuo sienos perėjimo punkto Grigorovščina iki Latvijos sienos rekonstrukcija, ją išplečiant papildomomis eismo juostomis ir pastatant kitą reikiamą infrastruktūrą, tokią kaip perėjimo koridoriai, tvoros ir pan.; - aptvertos automobilių stovėjimo aikštelės su modernia įranga pastatymas prieš pasienio kontrolės punktą Paternieki, įskaitant jos sujungimą su valstybiniu keliu A6 (Kraslava-„Paternieki“-Baltarusijos siena), kuri yra Kraslavos savivaldybės planuojamo transporto terminalo dalis. *Rezultatai:* Projekto rezultatai: patobulinta dviejų pasienio kontrolės punktų „Paternieki“ ir „Grigorovščina“ bazinė transporto infrastruktūra, padedanti sutaupyti laiko lengvųjų	valstybinė akcinė bendrovė „Valstybės nekilnojamasis turtas“ (toliau – VNĪ) atsakinga už žemės valdymą ir statybą joje. Valstybinis muitinės komitetas, Baltarusijos Respublika, atitinkamai atsakingas už turto valdymą Baltarusijos pusėje.	0,67 (Baltarusijos pusei) (mažiausiai 2,5 infrastruktūrai)	0,6 (Baltarusijos pusei)

			automobilių vairuotojams, krovininėms transporto priemonėms ir asmenims kertant sieną abiem kryptimis (iš Baltarusijos į Latviją, iš Latvijos į Baltarusiją), taip pat trumpesnės eilės valstybiniame kelyje A6 prie pasienio kontrolės punkto „Paternieki“. Taip pat, vienas iš projekto rezultatų bus padidėjęs pasienio kontrolės punktų pralaidumas, padėsiantis valdyti didesnius visų tipų transporto priemonių srautus ateityje. Dar vienas rezultatas – didesnė asmenų, kasdien kertančių sieną pėsčiomis, patikros tarnybų darbuotojų, automobilių ir sunkvežimių vairuotojų sauga.			
Urbani-Silene pasienio kontrolės punkto modernizavimas (Latvija ir Baltarusija)	Baltarusijos Respublikos valstybinis muitinės komitetas (Vitebsko skyrius)	Valstybinė akcinė bendrovė „Valstybės nekilnojamasis turtas“, Latvijos Respublika	<u>Veiklos:</u> - naujo muitinės patikros komplekso pastatymas „Urbani“ pasienio kontrolės punkte; - techninis infrastruktūros Latvijoje modernizavimo projektas; - techninis infrastruktūros Baltarusijoje modernizavimo projektas; - kelio atkarpos tarp „Silene“ ir „Urbani“ pasienio kontrolės punktų rekonstrukcija, ją išplečiant papildomomis eismo juostomis abiem kryptimis, įskaitant inžinerinių komunikacijų rekonstrukciją ir atskirų kontrolės užtvarų sumontavimą abiem kryptimis; - perėjimo koridorių pastatymas asmenims, kertantiems sieną pėsčiomis, abiem kryptimis; - tvoros, skirtos importo ir eksporto linijoms atskirti ir teritorijai aptverti, pastatymas;	Pasienio kontrolės punktų turtas priklauso valstybei abiejose šalyse. Latvijos valstybinė akcinė bendrovė „Valstybės nekilnojamasis turtas“ (toliau – VNĪ) atsakinga už žemės valdymą ir statybą joje. Valstybinis muitinės komitetas, Baltarusijos Respublika, atitinkamai atsakingas už turto valdymą	1,19 (Latvijos pusei) 3,89 (Baltarusijos pusei) (mažiausiai 2,5 infrastruktūrai)	1,07 (Latvijos pusei) 3,5 (Baltarusijos pusei)

			- transporto valdymo infrastruktūros (transporto priemones stabdančios įrangos, elektrinių švieslenčių ir t. t.) tobulinimas, siekiant gerinti transporto srautų valdymą. *<u>Rezultatai:</u>* Projekto rezultatai: patobulinta bazinė transporto infrastruktūra pasienio kontrolės punktų patikros postuose, kuri padės taupyti laiką lengvųjų automobilių vairuotojams, krovininėms transporto priemonėms ir asmenims, kertantiems sieną abiem kryptimis (iš Baltarusijos į Latviją, iš Latvijos į Baltarusiją). Kitas rezultatas – didesni pasienio kontrolės punkto pajėgumai valdyti padidėjusius visų tipų transporto priemonių srautus. Dar vienas rezultatas – geresnės saugos sąlygos asmenims, kertantiems sieną pėsčiomis.	Baltarusijos pusėje.		

19 lentelė. Programos produktų pasiekimo rodikliai (4.1. prioritetas)

Rodiklis	Matavimo vienetas	Tikslinė vertė (2022 m.)	Duomenų šaltinis
Atnaujintų ar pagerintų sienos valdymo objektų skaičius	Sienos valdymo objektai	6	Projektų ataskaitos
Pasienio kontrolės punktų darbuotojų, dalyvavusių mokymuose ir (arba) patirties mainuose, skaičius	Asmenys	40	Projektų ataskaitos

7. ORIENTACINIS FINANSAVIMO PLANAS

7.1. Finansiniai asignavimai

20 lentelė. Bendra finansinių asignavimų, ES numatytos paramos ir bendrojo finansavimo per visą programavimo laikotarpį, suma, EUR

Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKP BPS programos orientacinis finansinis planas, kuriame nustatytas ES parama ir bendrasis finansavimas, jeigu jis žinomas, per visą programavimo laikotarpį skiriamas kiekvienam teminiam tikslui ir techninei pagalbai				
Teminiai tikslai pagal finansavimo šaltinį (eurais)				
	EK finansavimas (a)*	**Bendrasis finansavimas (b)**	**Bendrojo finansavimo dalis (%) (c) ** **	**Bendra finansavimo suma (d) = (a)+(b)**
Teminis tikslas Nr. 1	16 500 000	1 650 000	10	18 150 000
Teminis tikslas Nr. 2	14 400,000	1 440 000	10	15 840 000
Teminis tikslas Nr. 3	16 000 000	1 600 000	10	17 600 000
Teminis tikslas Nr. 4	19 700 000	1 970 000	10	21 670 000
Techninė pagalba	7 400 000	740 000	10	8 140 000
Bendra suma	74 000 000	7 400 000	10	81 400 000
* Pagal strategijos dokumentą.				
** Bendrojo finansavimo dalis apskaičiuojama remiantis Bendrijos įnašu į jungtinę veiksmų programą pagal 2014 m. rugpjūčio 18 d. Reglamento (ES) Nr. 897/2014 12, 13 ir 14 straipsnius.				

21 lentelė. Metinių finansinių asignavimų iš Sąjungos numatytos paramos, suma, EUR

Programos finansinė lentelė				
	A	B	C	D
	ORIENTACINIAI PRELIMINARŪS EK ĮSIPAREIGOJIMAI	**BENDRASIS FINANSAVIMAS**	**PROGRAMOS ORIENTACINIAI PRELIMINARŪS ĮSIPAREIGOJIMAI – ES parama**	**PROGRAMOS ORIENTACINIAI PRELIMINARŪS MOKĖJIMAI – ES parama**
2015 m.				
Projektai	**8 482 437**	*0*	*0*	*0*
TP		*0*	*0*	*0*
IŠ VISO 2015 m.	***8 482 437***	**0**	**0**	**0**
2016 m.				
Projektai	**9 773 874**	*350 000*	*3 500 000*	*1 400 000*
TP		*78 000*	*780 000*	*780 000*
IŠ VISO 2016 m.	***9 773 874***	**428 000**	**4 280 000**	**2 180 000**
2017 m.				
Projektai	**14 925 586**	*1 100 000*	*11 000 000*	*5 800 000*
TP		*82 000*	*820 000*	*820 000*
IŠ VISO 2017 m.	***14 925 586***	**1 182 000**	**11 820 000**	**6 620 000**
2018 m.				

Projektai	**12 844 074**	*1 660 000*	*16 600 000*	*11 740 000*
TP		*85 000*	*850 000*	*850 000*
IŠ VISO 2018 m.	***12 844 074***	**1 745 000**	**17 450 000**	**12 590 000**
2019 m.				
Projektai	**13 872 308**	*2 230 000*	*22 300 000*	*17 760 000*
TP		*88 000*	*880 000*	*880 000*
IŠ VISO 2019 m.	***13 872 308***	**2 318 000**	**23 180 000**	**18 640 000**
2020 m.				
Projektai	**14 101 721**	*1 320 000*	*13 200 000*	*17 520 000*
TP		*90 000*	*900 000*	*900 000*
IŠ VISO 2020 m.	***14 101 721***	**1 410 000**	**14 100 000**	**18 420 000**
2021 m.				
Projektai	**0**	*0*	*0*	*9 740 000*
TP		*91 000*	*910 000*	*910 000*
IŠ VISO 2021 m.	**0**	**91 000**	**910 000**	**10 650 000**
2022 m.				
Projektai	**0**	*0*	*0*	*1 980 000*
TP		*93 000*	*930 000*	*930 000*
IŠ VISO 2022 m.	**0**	**93 000**	**930 000**	**2 910 000**
2023 m.				

Neoficialus vertimas iš anglų kalbos

Projektai	**0**	*0*	*0*	*660 000*
TP		*88 000*	*880 000*	*880 000*
IŠ VISO 2023 m.	**0**	**88 000**	**880 000**	**1 540 000**
2024 m.				
Projektai	**0**	*0*	*0*	*0*
TP		*45 000*	*450 000*	*450 000*
IŠ VISO 2024 m.	**0**	**45 000**	**450 000**	**450 000**
IŠ VISO 2015–2024 m.	**74 000 000**	**7 400 000**	**74 000 000**	**74 000 000**
BENDRA BENDROJO FINANSAVIMO DALIS			**10 %**	**%**

** Atlikus Programos laikotarpio vidurio peržiūrą.

Pagal Reglamento (ES) Nr. 897/2014 12 straipsnio 3 dalį įgyvendinant Programą turi būti atsižvelgiama į galiojančias ES valstybės pagalbos taisykles.

Pagal Programą vykdomos parengiamosios veiklos bus finansuojamos iš Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos EKPP BPS 2007–2013 m. Programos techninės pagalbos biudžeto, jei Komisija priims atitinkamą sprendimą, kuriuo pakeičiamos 2007–2013 m. programos. Parengiamosios veiklos apima Programos dokumento, strateginio aplinkos vertinimo ir kitų susijusių dokumentų, reikalingų Programai įgyvendinti, parengimo išlaidas, vertimą, išorinės ekspertizės išlaidas, darbo susitikimų ir kitų su Programa susijusių renginių organizavimą ir dalyvavimą juose bei interneto svetainės sukūrimą.

7.2. Bendrasis finansavimas

Reglamento (ES) Nr. 897/2014 12 straipsnyje numatyta, kad bendrojo finansavimo suma sudaro bent 10 % ES įnašo. Jei įmanoma, bendrasis finansavimas tolygiai paskirstomas visu Programos įgyvendinimo laikotarpiu, kad būtų užtikrinta, jog Programos įgyvendinimo

pabaigoje būtų pasiektas minimalus 10 % bendrojo finansavimo tikslas. Dalyvaujančios šalys nustato bendrojo finansavimo šaltinį, sumą ir bendrojo finansavimo lėšų paskirstymą.

7.3. Tinkamos finansuoti išlaidos

Tinkamos ir netinkamos finansuoti Programos išlaidos atitinkamai apibrėžtos Reglamento (ES) Nr. 897/2014 48 ir 49 straipsniuose.

7.4. Euro naudojimas

Pagal Reglamento (ES) Nr. 897/2014 67 straipsnį išlaidas, patirtas kita valiuta nei eurais, paramos gavėjai perskaičiuoja eurais taikydami Komisijos mėnesinį valiutos kursą, galiojantį tą mėnesį, kurį išlaidos buvo patirtos.

7.5. Programos vykdymo laikotarpis

Programos vykdymo laikotarpis prasideda anksčiausiai tą dieną, kurią Komisija patvirtina Programą, ir baigiasi vėliausiai 2024 m. gruodžio 31 d. Visa pagal Programą finansuojamų projektų veikla baigiama ne vėliau kaip 2022 m. gruodžio 31 d.

Numatoma, kad pirmasis kvietimas teikti paraiškas bus paskelbtas 2016 m. viduryje, antrasis – 2017 m. Paskesni kvietimai teikti paraiškas bus paskelbti pagal Programos poreikius ir turimą finansavimą. Projektų vykdymas galėtų būti pradėtas 2016 m. pabaigoje-2017 m. pradžioje.

8. PROGRAMĄ ĮGYVENDINANČIOS INSTITUCIJOS IR ĮSTAIGOS

22 lentelė. Programą įgyvendinančios institucijos

Institucija	Institucijos pavadinimas
Jungtinis stebėsenos komitetas (JSK)	Komitetas, kurį šiai Programai įsteigė dalyvaujančios šalys
Vadovaujančioji institucija (VI)	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos departamentas
Nacionalinės institucijos (NI)	*Latvija:* Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos Plėtros priemonių departamentas

	Lietuva: Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos departamentas *Baltarusija:* Baltarusijos Respublikos užsienio reikalų ministerija
Audito institucija (AI)	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vidaus audito skyrius, kuriam padeda auditorių grupė

19 lentelė. Kontrolės ir audito užduotis atliekančios įstaigos

Įstaiga	Įstaigos pavadinimas
Įstaigos, paskirtos atlikti kontrolės užduotis	Paramos gavėjo deklaruotas išlaidas, kuriomis grindžiamas mokėjimo prašymas, nagrinėja auditorius arba nuo paramos gavėjo nepriklausomas kompetentingas valstybės pareigūnas, atitinkantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 32 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus. Lietuvoje ir Baltarusijoje veikia decentralizuotos kontrolės sistemos, o Latvijoje nustatyta centralizuota kontrolės sistema. Už kontrolės sistemos veikimą Latvijoje atsakinga Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija. Išlaidas, kurias patiria paramos gavėjai Lietuvoje ir Baltarusijoje, tikrina auditoriai, skiriami kiekvienam projektui atskirai.
Įstaigos, paskirtos atlikti audito užduotis	Latvijos atstovais auditorių grupėje skiriami Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos atstovai. Lietuvos atstovais auditorių grupėje skiriami Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vidaus audito skyriaus atstovai. Baltarusijos atstovais auditorių grupėje skiriami Baltarusijos Respublikos finansų ministerijos atstovai.
Už kontrolę atsakingi informaciniai centrai	Latvijoje už kontrolę atsakingo informacinio centro funkcijas atlieka Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos Plėtros priemonių departamentas. Lietuvoje už kontrolę atsakingo informacinio centro funkcijas atlieka Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos departamentas. Baltarusijoje už kontrolę atsakingo informacinio centro funkcijas atlieka Europos Sąjungos tarptautinės techninės pagalbos centras Baltarusijoje.

8.1. Jungtinis stebėsenos komitetas

Reglamento (ES) Nr. 897/2014 21 straipsnis numato, kad per tris mėnesius nuo dienos, kurią Komisija patvirtina Programą, dalyvaujančios šalys įsteigia Jungtinį stebėsenos komitetą.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 22 straipsniu, JSK sudarys 15 narių, kurie bus visų trijų dalyvaujančių šalių paskirti atstovai (po penkis kiekvienos šalies atstovus, kurie būtinai turi atstovauti nacionalinėms ir regioninėms įstaigoms ir (neprivaloma) vietos valdžios institucijoms bei kitiems socialiniams ir ekonominiams partneriams Programos įgyvendinimo teritorijoje), pirmininkaujama rotacijos principu, keičiantis kiekvienais metais.

Bet koks interesų konfliktas tarp JSK narių yra nepateisinamas. Visi JSK sprendimai ir (arba) vertinimai turi būti nešališki ir turi būti priimami (atliekami) neatsižvelgiant į kokius nors projektus vertinant dalyvaujančių atskirų JSK narių šališkus interesus. Siekiant išvengti bet kokio interesų konflikto, atskiri JSK nariai negali atlikti paramos gavėjo arba partnerio vaidmens ir negali finansiškai dalyvauti projekte (kaip paramos gavėjas, partneris, tiekėjas, darbuotojas, ekspertas ar konsultantas, su kuriuo paramos gavėjas ir (arba) partneriai sudaro sutartį). Kiekvienas JSK narys pasirašys konfidencialumo ir nešališkumo deklaraciją, galiojančią visam vertinimo procesui. Jei kiltų interesų konfliktas, jame dalyvaujantis asmuo turi apie tai pranešti ir nedalyvauti sprendimų priėmimo procese.

Komisija JSK veikloje dalyvaus stebėtojos teisėmis. Kaip nurodoma Reglamento (ES) Nr. 897/2014 23 straipsnyje, JSK visus sprendimus priima bendru sutarimu ir visos šalys turi po vieną balsą neatsižvelgiant į jų atstovų skaičių. JSK parengia ir vienbalsiai priima savo darbo tvarkos taisykles, kuriose išsamiai pateikiami jo darbo principai.

JSK pagrindinė atsakomybė yra stebėjimas, kaip įgyvendinama Programa. Reglamento (ES) Nr. 897/2014 24 straipsnis numato, kad JSK Programos įgyvendinimą ir pažangą siekiant jos prioritetų stebi remdamasis Programoje nustatytais objektyviai patikrinamais rodikliais ir susijusiomis tikslinėmis vertėmis. Be to, JSK nagrinėja visus su Programos įgyvendinimo rezultatais susijusius klausimus ir Vadovaujančiajai Vadovaujančioji institucijai gali teikti rekomendacijas dėl Programos įgyvendinimo ir vertinimo. Todėl JSK užtikrina veiksmų, kurių imtasi atsižvelgiant į jo rekomendacijas, stebėseną. Be to, JSK dalyvauja projektų atrankos procedūrose.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 23 ir 24 straipsniais, JSK funkcijos yra šios:

- JSK svarsto ir tvirtina:
  - Vadovaujančiosios institucijos ir JTS veiklos programą ir finansinį planą (įskaitant planuojamą techninės paramos naudojimą);
  - pagal Programą finansuotinų projektų atrankos kriterijus;
  - paraiškos dokumentų rinkinį, įskaitant gaires pareiškėjams;
- iš JTS personalo skiria vertintojus ir, jei reikia, skiria išorės vertintojus, kurie atliktų projektų paraiškų kokybės vertinimą;
- atrenka pagal Programą finansuotinus projektus pagal skaidrumo, vienodo požiūrio, nediskriminavimo, objektyvumo ir sąžiningos konkurencijos principus;
- priima galutinį sprendimą priimti arba atmesti skundus dėl projektų atrankos;

- stebi:
  - kaip įgyvendinamas metinis informavimo ir komunikacijos planas;
  - kaip įgyvendinamas metinis stebėsenos ir vertinimo planas;
  - kaip Vadovaujančioji institucija įgyvendina veiklos programą ir finansinį planą;
- svarsto ir tvirtina metines ir galutines įgyvendinimo ataskaitas, kurių neatsiejamą dalį sudaro metiniai informavimo ir komunikacijos planai bei metiniai stebėsenos ir vertinimo planai;
- nagrinėja visus Vadovaujančiosios institucijos jam nurodytus ginčytinus atvejus;
- svarsto bet kokį pasiūlymą patikslinti Programą ir priima atitinkamą sprendimą.

8.2. Vadovaujančioji institucija

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 25 straipsnyje, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras savo įsakymu Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją paskiria šios Programos Vadovaujančiaja institucija. Vadovaujančiosios institucijos skyrimas vykdomas remiantis Audito institucijos, kuri vertina, ar valdymo ir kontrolės sistemos, įskaitant Vadovaujančiosios institucijos tarpinių įstaigų funkcijas, atitinka Reglamento (ES) Nr. 897/2014 I priede nustatytus skyrimo kriterijus (įgyvendinimo taisykles), ataskaita ir nuomone.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija atlieka ir Vadovaujančiosios institucijos (VI), ir Audito institucijos (AI) vaidmenį. Funkcijų atskyrimas tarp VI ir AI bus garantuojamas Ministerijos organizacinėje struktūroje. VI ir AI užduotis vykdys atskiri ir vienas nuo kito nepriklausomi Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos departamentai, t. y. atitinkamai Regioninės politikos departamentas (vykdantis funkcijas kartu su Ekonomikos ir finansų departamentu) ir Vidaus audito skyrius. Regioninės politikos departamentas pavaldus vidaus reikalų viceministrui, Ekonomikos ir finansų departamentas – kancleriui, o Vidaus audito skyrius – vidaus reikalų ministrui.

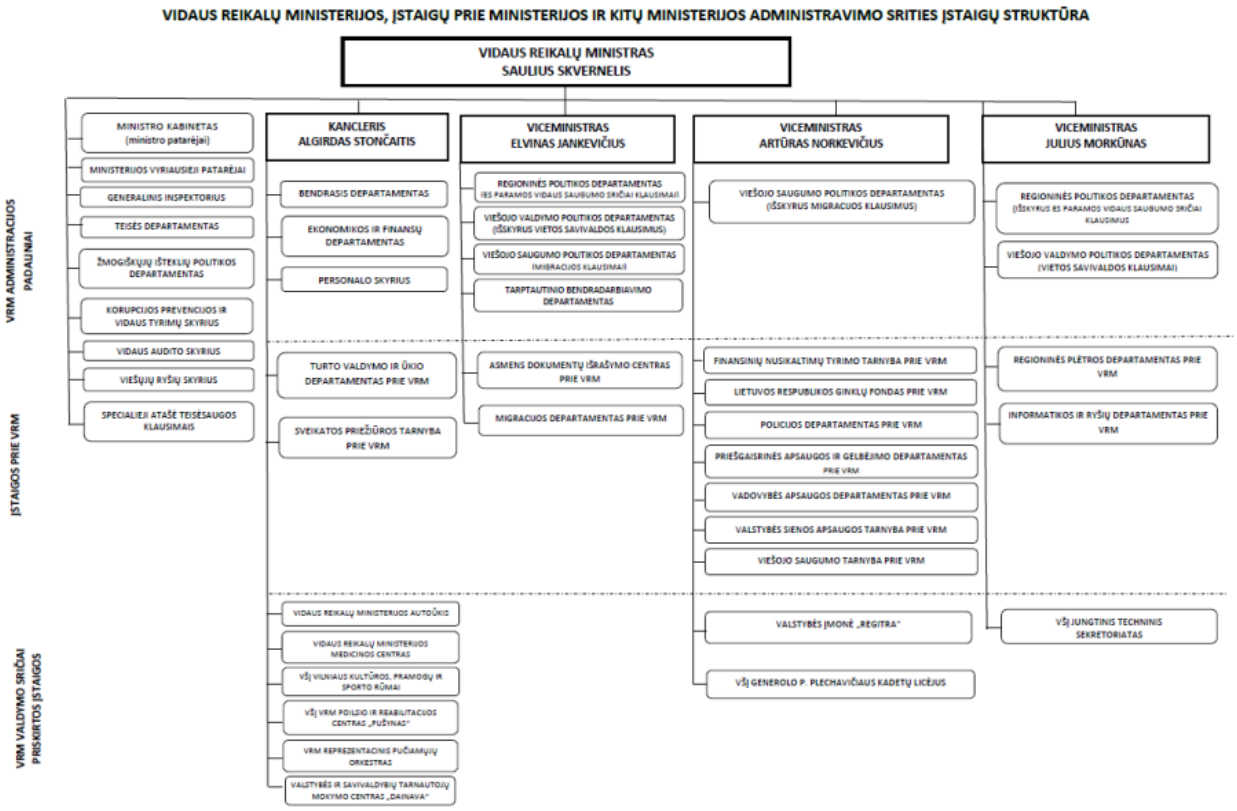

3 pav. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos organizacinė struktūra

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsniu, Vadovaujančioji institucija atsako už Programos valdymą laikydamasi patikimo finansų valdymo principo ir užtikrina, kad JSK sprendimai atitiktų taikytiną teisę ir nuostatas.

VI atsako už šių užduočių vykdymą:

- užtikrina, kad būtų parengtos ir, JSK jas patvirtinus, vykdomos (su JTS pagalba) projektų atrankos procedūros;
- užtikrina efektyvų projektų atrankos procedūrų valdymą (su JTS pagalba);
- įvertina skundus (su JTS pagalba) ir JSK pateikia tokio vertinimo rezultatus;
- pasirašo paramos sutartį su pagrindiniu paramos gavėju;
- užtikrina, kad kiekvienam pagrindiniam paramos gavėjui būtų pateiktas dokumentas, kuriame išdėstomos paramos teikimo kiekvienam projektui sąlygos, įskaitant finansavimo planą ir vykdymo terminą (su JTS pagalba);
- užtikrina, kad paramos gavėjams būtų pateikiama informacija, kurios reikia projektams įgyvendinti (su JTS pagalba);
- užtikrina, kad būtų vykdoma projektų įgyvendinimo priežiūra (su JTS pagalba);

- užtikrina, kad būtų sukurta ir eksploatuojama kompiuterizuota sistema, kurioje registruojami ir saugomi kiekvieno projekto stebėsenai, vertinimui, finansų valdymui, kontrolės užtikrinimui ir auditui būtini duomenys (su JTS pagalba);
- užtikrina (su JTS pagalba), kad kontrolės užduotis atlikti paskirtos įstaigos patikrintų kiekvieno paramos gavėjo išlaidas (kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsnio 6 dalyje), siekiant įsitikinti, kad įvykdyti Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsnio 5 dalies a punkte nustatyti reikalavimai;
- tvirtina prašymus dėl projektų pakeitimų;
- užtikrina metinio informavimo ir komunikacijos plano įgyvendinimą (su JTS pagalba);
- užtikrina metinio stebėsenos ir vertinimo plano įgyvendinimą;
- užtikrina (su JTS pagalba), kad Jungtiniam stebėsenos komitetui:
- būtų pateikti duomenys, kurių reikia tam, kad būtų galima sekti Programos pažangą siekiant tikėtinų rezultatų ir tikslų,
- būtų suteikta parama vykdant užduotis;
- rengia Programos metines ataskaitas;
- užtikrina veiksmingų ir proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių parengimą;
- užtikrina, kad projektus įgyvendinantys paramos gavėjai turėtų atskirą apskaitos sistemą arba tinkamą visų su projektu susijusių buhalterinių operacijų struktūrinį apskaitos kodą (su JTS pagalba);
- užtikrina, kad būtų nustatomos su išlaidomis ir auditu susijusių dokumentų, reikalingų tinkamai audito sekai garantuoti, tvarkymo procedūros (su JTS pagalba);
- rengia ir Komisijai teikia mokėjimo prašymus atsižvelgdama į rezultatus visų auditų, kuriuos atliko AI arba už kuriuos ji atsakinga;
- kuo greičiau atlieka mokėjimus paramos gavėjams remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 63 straipsnio nuostatomis;
- saugo Komisijai deklaruotų išlaidų ir paramos gavėjams atliktų mokėjimų apskaitos įrašus kompiuterinėse laikmenose;
- veda susigrąžintinų sumų ir sumažintų sumų (atšaukus dalį paramos arba visą paramą) apskaitą;
- užtikrina, kad būtų parengtos ir, JSK jas patvirtinus, Komisijai pateiktos metinės ir galutinės ataskaitos, kurių neatsiejamą dalį sudaro metiniai informavimo ir komunikacijos planai bei metiniai stebėsenos ir vertinimo planai (su JTS pagalba);
- užtikrina, kad būtų parengtas ir, JSK patvirtinus, Komisijai pateiktas valdymo pareiškimas ir metinė santrauka (su JTS pagalba);

- penkerius metus nuo Programos galutinio mokėjimo gavimo dienos saugo visus su Programa ar projektu susijusius dokumentus (pvz., ataskaitas, pagrindžiančius dokumentus, sąskaitas, apskaitos dokumentus, sutarties sudarymo dokumentus ir pan.);
- gavusi išankstinį JSK sutikimą ir (Reglamento (ES) Nr. 897/2014 6 straipsnyje nustatytais atvejais) išankstinį Komisijos sutikimą daro Programos pakeitimus ir apie juos informuoja Komisiją, pateikdama visą reikiamą informaciją.

8.3. Nacionalinės institucijos

Reglamento (ES) Nr. 897/2014 20 straipsnio 6 punktas numato, kad kiekviena dalyvaujanti šalis paskiria nacionalinę instituciją (NI), padedančią Vadovaujančiajai institucijai valdyti Programą.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 31 straipsniu, NI funkcijos yra šios:

- NI atsako už valdymo ir kontrolės sistemų parengimą ir tinkamą veikimą nacionaliniu lygmeniu;
- užtikrina Programą nacionaliniu lygmeniu įgyvendinančių institucijų veiklos koordinavimą;
- atstovauja savo šaliai JSK.

Visų pirma NI atlieka šias užduotis:

- savo teritorijoje užkerta kelią pažeidimams, juos nustato ir pašalina, nedelsdama praneša VI apie tokius pažeidimus ir užtikrina, kad efektyviai veiktų nacionalinės sistemos, kurios užkerta kelią pažeidimams, juos nustato ir pašalina;
- paskiria nacionalinius atstovus auditorių grupėje;
- Latvijos NI atveju, paskiria įstaigą kontrolės užduotims atlikti Programos įgyvendinimo teritorijos Latvijos dalyje;
- paskiria įstaigas už kontrolę atsakingų informacinių centrų funkcijoms atlikti;
- JTS arba VI prašymu patikrina, ar paramos gavėjų savo teritorijoje įgyvendinami projektai nėra dvigubai finansuojami;
- Vadovaujančiai institucijai sugrąžina sumas, kurios buvo nepagrįstai sumokėtos paramos gavėjams, veikiantiems savo teritorijoje, kuomet tokių sumų neįmanoma susigrąžinti;
- Baltarusijos NI atveju, atsakomybės už paramos gavėjams, veikiantiems Programos įgyvendinimo teritorijos Baltarusijos dalyje, nepagrįstai sumokėtų sumų sugrąžinimą, kuomet tokių sumų neįmanoma susigrąžinti, sąlygos ir tokio sugrąžinimo priemonės nustatomos finansavimo susitarime tarp Baltarusijos Respublikos Vyriausybės ir

Europos Komisijos dėl Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos 2014–2020 m. ES bendradarbiavimo per sieną programos įgyvendinimo;

- prisiima atsakomybę už nacionalinių įnašų mokėjimą Programos TP.

Latvijoje viena iš pagrindinių Programos ir kitų veiklos programų veiklos koordinavimo priemonių yra nacionalinis pakomitetis, kuris yra kolegiali įstaiga, teikianti NI rekomendacijas dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo programų įgyvendinimo ir stebėsenos. Nacionalinį pakomitetį sudaro ministerijų ir pavaldžių institucijų, regionų planavimo ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Jis, be kita ko, teikia rekomendacijas dėl galimų Latvijos paramos gavėjų teikiamų projekto paraiškų atitikties nacionalinio ir regioninio planavimo dokumentams ir prioritetams, taip pat rekomendacijas dėl galimos rizikos, kad numatyta veikla sutaps su kitų nacionalinių ar tarptautinių programų numatyta veikla. Nacionalinis pakomitetis turi teisę NI siūlyti tvirtinti pateiktą projekto paraišką gauti finansavimą arba ją atmesti. Jis taip pat gali siūlyti papildomas sąlygas pateiktoms projekto paraiškoms.

8.4. Jungtinis techninis sekretoriatas

Remdamosi Reglamento (ES) Nr. 897/2014 27 straipsnio nuostatomis, dalyvaujančios šalys įsteigė Jungtinį techninį sekretoriatą (JTS). Programos Jungtiniu techniniu sekretoriatu buvo paskirta viešoji įstaiga Jungtinis techninis sekretoriatas, įsteigtas teikti techninę pagalbą INTERREG IIIA ir TACIS programoms (2004–2006 m.), Europos teritorinio bendradarbiavimo bei Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės programoms (2007–2013 m.).

JTS personalą sudaro tarptautinė komanda, kurioje yra visų dalyvaujančių šalių piliečiai ir kurios darbo kalbos yra latvių, lietuvių, baltarusių, rusų ir anglų kalbos. JTS darbuotojai įdarbinami pagal Lietuvos Respublikos darbo teisę. Personalo narių skaičius ir kvalifikacija atitinka JTS atliekamas funkcijas. JTS veikla finansuojama iš techninės pagalbos biudžeto.

JTS pagrindinė atsakomybė yra padėti VI, JSK ir prireikus Audito institucijai (AI) atlikti atitinkamas jų funkcijas. Visų pirma, jis informuoja galimus paramos gavėjus apie finansavimo pagal Programą galimybes ir padeda jiems įgyvendinti projektus.

Kai kurios VI atliekamos funkcijos gali būti pavedamos JTS su sąlyga, kad, kaip nurodyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 I priedo 1 dalies ii punkte, egzistuoja nuostatos, kuriomis apibrėžiamos JTS atitinkamos pareigos ir prievolės, tikrinami jo gebėjimai atlikti pavestas užduotis ir nustatomos atskaitomybės procedūros. Pavestos užduotys įforminamos raštu ir įgyvendinamos laikantis patikimo funkcijų atskyrimo principo. Be to, išsamios užduotys JTS, atitinkančios Programos dokumento nuostatas, įforminamos rašytiniu susitarimu tarp VI ir JTS bei nurodomos JTS darbo tvarkos taisyklėse.

JTS atlieka šias funkcijas:

- rengia, paskelbia ir vykdo atrankos procedūras, t. y.:

- rengia ir taiko atitinkamus dokumentus, kurių reikia kvietimams teikti paraiškas;
- ruošia ir sudaro paraiškos dokumentų rinkinį (paraiškos formas, gaires, vadovus pareiškėjams ir pan.);
- paskelbia kvietimus teikti paraiškas;
- registruoja pateiktas projektų paraiškas;
- vertina projekto paraiškų administracinę atitiktį;
- vertina projekto paraiškų techninį tinkamumą;
- atlieka tinkamų projektų paraiškų kokybės vertinimą (jei reikia, padedant išorės ekspertams);
- vertina skundus dėl projektų atrankos;
- JSK priėmus galutinį sprendimą dėl projektų atrankos, praneša pagrindiniam paramos gavėjui galutinius projekto paraiškų vertinimo ir atrankos rezultatus;
- ruošia paramos sutartis;

• rengia ir įgyvendina metinius informavimo ir komunikacijos planus, t. y.:

- teikia informaciją ir konsultuoja pareiškėjus (telefonu, faksu, elektroniniu paštu, naudodamasis „Skype“ arba per konsultacinius susitikimus);
- paramos gavėjams teikia projektams įgyvendinti reikiamą informaciją (telefonu, faksu, elektroniniu paštu, naudodamasis „Skype“ arba per konsultacinius susitikimus);
- skleidžia informaciją apie Programą ir jos projektus, įskaitant Programos interneto svetainės valdymą;
- organizuoja Programos viešinimo veiklą;
- organizuoja partnerių paieškos renginius Programos įgyvendinimo teritorijoje;

• padeda įgyvendinti projektus, t. y.:

- paramos gavėjams pateikia dokumentą, kuriame išdėstomos paramos teikimo kiekvienam projektui sąlygos, įskaitant finansavimo planą ir vykdymo terminą;
- vykdo įgyvendinamų projektų priežiūrą;
- teikia informaciją ir konsultuoja paramos gavėjus per konsultacijas ir mokymus;
- tikrina projekto partnerių ataskaitas bei mokėjimo prašymus ir išvadas pateikia VI;
- imasi priemonių dvigubam projektų finansavimui išvengti;
- nagrinėja prašymus dėl projektų pakeitimų ir pateikia juos VI;
- užtikrina, kad projektus įgyvendinantys paramos gavėjai turėtų atskirą apskaitos sistemą arba tinkamą visų su projektu susijusių buhalterinių operacijų struktūrinį apskaitos kodą;

- užtikrina, kad būtų patikrintos kiekvieno paramos gavėjo išlaidos;
- tvarko su išlaidomis ir auditu susijusius dokumentus;

- atlieka įprastą JSK sekretoriato darbą, t. y. organizuoja susirinkimus, ruošia dokumentus, parengia protokolus ir pan.;
- įgyvendina metinius stebėsenos ir vertinimo planus, t. y.:

- administruoja kompiuterizuotą duomenų registravimo ir saugojimo sistemą;
- stebi projektų pažangą rinkdamas ir tikrindamas ataskaitas, stebėdamas produktus ir finansinio įgyvendinimo rezultatus;
- jei reikia, atlieka patikras vietoje ir stebėsenos vizitus;
- JSK teikia duomenis, kurių reikia tam, kad būtų galima sekti Programos pažangą siekiant tikėtinų rezultatų ir tikslų;
- stebi įsipareigojimus ir paramos išmokėjimus Programos lygmeniu pagal intervencinės veiklos kategorijas;

- rengia ir VI teikia:

- valdymo pareiškimą ir metinę santrauką;
- ataskaitą, kurioje trumpai pateikiami programavimo laikotarpiu atliktų vertinimų rezultatai;
- metines ir galutines įgyvendinimo ataskaitas, kurių neatsiejamą dalį sudaro metiniai informavimo ir komunikacijos planai bei metiniai stebėsenos ir vertinimo planai;

- veiksmingai tvarko techninės pagalbos biudžetą (apskaitą, viešuosius pirkimus, mokėjimus, ataskaitų teikimą);
- bendradarbiauja su organizacijomis, institucijomis ir tinklais, susijusiais su Programos tikslų įgyvendinimu.

8.5. Padaliniai

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 27 straipsnio 3 dalyje, dalyvaujančių šalių sprendimu Latvijoje (Daugpilyje) ir Baltarusijoje (Minske) bus sukurti JTS padaliniai. Padalinių veikla finansuojama iš techninės pagalbos biudžeto.

Padaliniai padeda VI ir JTS atlikti jų funkcijas. Visų pirma jie atlieka šias užduotis:

- padeda VI ir JTS organizuoti informavimo veiklą Latvijoje, Lietuvoje ir Baltarusijoje (pavyzdžiui, teikia reikiamą informaciją galimiems pareiškėjams, paramos gavėjams ir projekto partneriams);
- padeda VI ir JTS vykdyti komunikacijos veiklą Latvijoje ir Baltarusijoje (pavyzdžiui, padeda rengti leidinius ir informacinę medžiagą);

- padeda VI ir JTS teikti pagalbą, susijusią su projektų įgyvendinimo veiklomis;
- padeda VI ir JTS vykdyti stebėsenos veiklą (pavyzdžiui, dalyvauja apsilankymuose vietoje ir su projektais susijusiuose renginiuose);
- padeda VI ir JTS vertinti projektus.

8.6. Audito institucija

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 20 straipsnio 2 dalyje, ES valstybėje narėje, kurioje įsteigta VI, įsteigiama nuo VI funkciškai nepriklausoma audito institucija. Jai padeda auditorių grupė, kuri parengia savo darbo tvarkos taisykles ir kuriai pirmininkauja AI. Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 29 straipsnyje, Komisija bendradarbiauja su AI derindama audito planus bei metodus.

AI padedama auditorių grupės atlieka šias funkcijas:

- per 9 mėnesius nuo pirmojo finansavimo susitarimo pasirašymo parengia ir Komisijai pateikia audito strategiją, kurios išsamus aprašymas pateikiamas Reglamento (ES) Nr. 897/2014 28 straipsnio 5 dalyje;
- užtikrina, kad būtų atliekamas tinkamos projektų imties auditas;
- užtikrina, kad būtų atliekamas Programos valdymo ir kontrolės sistemų auditas;
- užtikrina, kad būtų atliekamas Programos metinių ataskaitų auditas;
- užtikrina, kad atliekant auditą būtų laikomasi tarptautiniu mastu pripažintų audito standartų;
- parengia audito nuomonę dėl praėjusių apskaitos metų metinių ataskaitų, kurių išsamus aprašymas pateikiamas Reglamento (ES) Nr. 897/2014 68 straipsnio 4 dalyje;
- parengia metinę audito ataskaitą, kurios išsamus aprašymas pateikiamas Reglamento (ES) Nr. 897/2014 68 straipsnio 2 dalies e punkte.

8.7. Už kontrolę atsakingi informaciniai centrai

Be kontrolės užduočių, kurias atlieka auditorius arba kompetentingas ir nepriklausomas valstybės pareigūnas, VI taip pat atlieka patikras pagal Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsnio 5 dalies a punktą ir 6 dalį. Dalyvaujančios šalys visais įmanomais būdais padeda VI atlikti kontrolės užduotis. VI atliekant patikras visoje Programos įgyvendinimo teritorijoje jai talkina už kontrolę atsakingi informaciniai centrai. Jų funkcijas gali atlikti dalyvaujančių šalių NI.

9. TRUMPAS VALDYMO IR KONTROLĖS TVARKOS APRAŠAS

9.1. Programos pobūdis

9.1.1. Projektai

Pagal Programą finansuotini projektai atrenkami paskelbus kvietimus teikti paraiškas arba, Reglamento (ES) Nr. 897/2014 41 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais, taikant tiesioginio paramos skyrimo procedūrą.

Kvietimų teikti paraiškas skaičius per metus yra nustatomas lanksčiai, atsižvelgiant į Programos pažangą. JTS, kiekvieną kartą skelbdamas kvietimą teikti paraiškas, pareiškėjams pateikia dokumentą, kuriame išdėstomos dalyvavimo konkurse, projektų atrankos ir įgyvendinimo sąlygos, įskaitant konkrečius reikalavimus dėl projekto rezultatų, finansinio plano ir įgyvendinimo termino.

Ne daugiau kaip 30 proc. ES paramos dalies Programos biudžete gali būti skirta dideliems infrastruktūros projektams, kai infrastruktūrai įsigyti biudžete skiriama bent 2,5 mln. EUR. Dideli infrastruktūros projektai atrenkami taikant tiesioginio paramos skyrimo procedūrą. Pagal šią Programą numatoma remti šiuos didelius infrastruktūros projektus:

1. „Šiuolaikinės etnokultūrinės aplinkos kūrimas Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijoje ir Lydos 4-ojoje valstybinėje vidurinėje mokykloje“;
2. „Medininkų pasienio kontrolės punkto modernizavimas“;
3. „Pabradės užsieniečių registracijos centro pastato statyba ir rekonstrukcija“;
4. „Telekomunikacijų infrastruktūros plėtra Baltarusijos ir Lietuvos pasienyje (BOMBEL-4)“;
5. „Paternieki“ (Latvijos Respublika) – „Grigorovščina“ (Baltarusijos Respublika) pasienio kontrolės punktų infrastruktūros gerinimas“;
6. „Urbani–Silene“ (Latvijos ir Baltarusijos) pasienio kontrolės punkto modernizavimas“.

9.1.2. Paramos gavėjai

Projektus įgyvendina paramos gavėjai iš Programos įgyvendinimo teritorijos, kurių bent vienas yra iš dalyvaujančios ES valstybės narės (Latvijos arba Lietuvos) ir bent vienas iš dalyvaujančios šalies partnerės (Baltarusijos). Visi paramos gavėjai aktyviai bendradarbiauja:

- rengdami projektus;
- įgyvendindami projektus.

Be to, kaip nurodyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 46 straipsnio 2 dalyje, jie bendradarbiauja vienu arba abiem šiais būdais:

- skirdami darbuotojus;

- finansuodami projektus.

Projekto pagrindiniu paramos gavėju ir (arba) paramos gavėjais gali būti:

- nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos.
- viešosios teisės reglamentuojami subjektai, iš vienos ar daugiau tokių institucijų arba vieno ar daugiau tokių viešosios teisės reglamentuojamų subjektų sudarytos asociacijos:

  - įsteigti siekiant konkretaus tikslo – patenkinti bendrojo intereso poreikius, kurie nėra pramoninio arba komercinio pobūdžio,

  - turintys juridinio asmens statusą ir

  - didžiąja dalimi finansuojami valstybės, regioninės ar vietos valdžios institucijų ar kitų viešosios teisės reglamentuojamų subjektų lėšomis arba jų valdymas yra prižiūrimas tų valdžios institucijų ar subjektų, arba jie turi administracinį, valdymo ar priežiūros organą, kurio daugiau kaip pusę narių skiria valstybės, regioninės ar vietos valdžios institucijos arba kiti viešosios teisės reglamentuojami subjektai.
- Nevalstybiniai subjektai (įsteigti siekiant konkretaus tikslo – patenkinti bendrojo intereso poreikius, kurie nėra pramoninio arba komercinio pobūdžio, ir turintys juridinio asmens statusą):
  - nevyriausybinės organizacijos;
  - vietos piliečių grupės, bendruomenės, viešosios įstaigos;
  - vietos organizacijos (įskaitant tinklus), dalyvaujančios decentralizuoto regioninio bendradarbiavimo ir integracijos procese;
  - moterų ir jaunimo organizacijos, mokymo, kultūros, mokslinių tyrimų ir mokslo organizacijos;
  - universitetai;
  - tarpvalstybinės asociacijos, nevyriausybinės asociacijos ir nepriklausomi fondai;
  - tarptautinės organizacijos, vykdančios veiklą per savo atstovybes Programos įgyvendinimo teritorijoje;
  - Europos teritorinio bendradarbiavimo grupė.

Be to, paramos gavėjais gali būti (išskyrus didelius infrastruktūros projektus, kuomet jie gali būti ir pagrindiniais paramos gavėjais):

- lygiaverčiai viešieji subjektai, kurie yra viešosios arba privatinės teisės reglamentuojami juridiniai asmenys:
  - įsteigti siekiant konkretaus tikslo – patenkinti bendrojo intereso poreikius, kurie iš dalies yra pramoninio arba komercinio pobūdžio,

- turintys juridinio asmens statusą ir
  - didžiąja dalimi finansuojami valstybinės, regioninės ar vietos valdžios institucijų ar kitų viešosios teisės reglamentuojamų subjektų lėšomis
  - arba jų valdymas yra prižiūrimas tų valdžios institucijų ar subjektų,
  - arba jie turi administracinį, valdymo ar priežiūros organą, kurio daugiau kaip pusę narių skiria valstybės, regioninės ar vietos valdžios institucijos arba kiti viešosios teisės reglamentuojami subjektai.

Prieš pateikiant paraišką, paskiriamas kiekvieno projekto pagrindinis paramos gavėjas, kuris atsako už viso projekto valdymą bei koordinavimą ir tiesiogiai atsiskaito VI už visų projekto veiklų įgyvendinimo ir finansinę pažangą. Teikdamas projekto paraišką, pagrindinis paramos gavėjas pasirašo partnerystės susitarimą su kitais paramos gavėjais (partneriais). Prieš pasirašydamas paramos sutartį, pagrindinis paramos gavėjas nustato santykių su kitais paramos gavėjais sąlygas susitarime, į kurį, *inter alia*, įtraukiamos nuostatos, kuriomis užtikrinamas paramos paskirstymas projekto paramos gavėjams, bendras projekto įgyvendinimas, darbuotojų skyrimas, ataskaitų teikimas, finansavimas ir patikimas projektui skirtų lėšų valdymas, įskaitant nepagrįstai sumokėtų sumų susigrąžinimo tvarką. Projekto paraišką ir projekto įgyvendinimo ataskaitas pagrindinis paramos gavėjas teikia Jungtiniam techniniam sekretoriatui.

9.1.3. Bendradarbiavimo principai

Kaip nustatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 39 straipsnyje, finansinė parama pagal Programą gali būti skiriama projektams, kurie yra įgyvendinami Programos įgyvendinimo teritorijoje, daro akivaizdų teigiamą poveikį ir naudą tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, taip pat duoda papildomos naudos Sąjungos strategijų ir programų įgyvendinimui ir yra priskiriami vienai iš toliau nurodytų kategorijų:

- integruoti projektai, kai kiekvienas partneris vykdo dalį projekto veiklų savo šalies teritorijoje;
- simetriniai projektai, kai panašios veiklos lygiagrečiai vykdomos dalyvaujančiose šalyse;
- vienoje šalyje vykdomi projektai, kai projektai įgyvendinami daugiausia arba tik vienoje iš dalyvaujančių šalių, bet kurie naudingi visoms arba kai kurioms dalyvaujančioms šalims ir kurių tarpvalstybinį poveikį ir naudą galima nustatyti.

Ankstesnėje dalyje nurodytus kriterijus atitinkantys projektai gali būti iš dalies įgyvendinami už Programos įgyvendinimo teritorijos ribų, jei:

- projektai būtini siekiant Programos tikslų ir jie naudingi Programos įgyvendinimo teritorijoje;

- visa paramos suma skirta pagal Programą veiklai už Programos įgyvendinimo teritorijos ribų neviršija 5 proc. Sąjungos įnašo Programos lygmeniu;
- su projekto valdymu, kontrole ir auditu susijusias VI ir AI prievoles vykdo Programos institucijos arba jos vykdomos įgyvendinant susitarimus su valdžios institucijomis tose šalyse, kuriose ši veikla vykdoma.

9.2. Projektų atranka

9.2.1. Kvietimai teikti paraiškas

JTS registruoja pateiktas projekto paraiškas. Po to vertinami trys šių paraiškų aspektai, t. y. administracinė atitiktis, techninis tinkamumas ir kokybė. Vėliau priimamas sprendimas dėl projektų atrankos.

Vertinimas

1. Administracinė atitiktis. JTS vertina paraiškų administracinę atitiktį (remdamasis administraciniais kriterijais, nustatytais kvietimo teikti paraiškas dokumente, kuriame išdėstomos paramos teikimo sąlygos).
2. Techninis tinkamumas. JTS vertina pareiškėjų, partnerių, prašomų skirti sumų ir projekto veiklų techninį tinkamumą (remdamasis tinkamumo kriterijais, nustatytais kvietimo teikti paraiškas dokumente, kuriame išdėstomos paramos teikimo sąlygos).

VI tvirtina administracinės atitikties ir techninio tinkamumo rezultatus, kurie nedelsiant yra pranešami pagrindiniam paramos gavėjui.

3. Kokybės vertinimas. JSK iš JTS personalo tarpo skiria vertintojus ir, jei reikia, skiria išorės vertintojus, kurie įvertintų paraiškų, atitikusių administracinius ir tinkamumo kriterijus, kokybę. Atlikus kokybės vertinimą, pateikiama vertinimo ataskaita, įskaitant vertinimo lenteles, vertinimo balus, vertintojų pastabas ir netinkamų paraiškų sąrašą, pagrindžiant paraiškų netinkamumą finansuoti.

VI derina su Europos Komisija rekomenduojamų finansuoti projektų sąrašą, kad išvengtų dvigubo finansavimo ir, kur įmanoma, skatintų sinergiją su esamais projektais. Po šios konsultacijos JSK gali nuspręsti atmesti iš pradžių rekomenduotas paraiškas.

Atranka

Atsižvelgdamas į JTS pateiktoje vertinimo ataskaitoje esančią informaciją, JSK atrenka finansuotinus projektus ir nusprendžia dėl kiekvienam projektui skiriamos finansavimo sumos. Kad būtų užtikrinami Reglamento (ES) Nr. 897/2014 priede nurodyti skaidrumo,

vienodo požiūrio, nediskriminavimo, objektyvumo ir sąžiningos konkurencijos principai, JSK laikosi šių reikalavimų:

- projektai atrenkami ir parama skiriama remiantis iš anksto paskelbtais atrankos ir paramos skyrimo kriterijais, kurie nustatyti vertinimo lentelėje;
- paramai taikomos *ex ante* ir *ex post* viešinimo taisyklės;
- pareiškėjams raštu pranešama apie vertinimo rezultatus;
- visiems pareiškėjams taikomos tos pačios taisyklės ir sąlygos.

JSK gali patvirtinti arba atmesti paraišką, nurodydamas atrinkimo ar atmetimo motyvus, arba patvirtinti paraišką su tam tikromis sąlygomis, nurodydamas sąrašą nedidelių reikalingų pataisymų. Tačiau pataisymai turėtų būti tik techninio pobūdžio ir neturi keisti siūlomo projekto turinio ar tikslų, pagrindinių produktų ar veiklų. Po projektų atrankos, JTS nedelsdamas praneša pagrindiniam paramos gavėjui su paraiška susijusius rezultatus ir parengia paramos sutartį. VI pasirašo paramos sutartį su pagrindiniu paramos gavėju.

Skundų sprendimo tvarka

JSKpranešus sprendimą kartu su paraiškos atmetimo motyvais, pareiškėjai per vieną mėnesį gali pateikti skundą, nurodydami aiškius argumentus, kodėl jie nesutinka su paraiškos atmetimu. Skundus su JTS pagalba vertina VI. Tuomet JSK siūloma patenkinti arba atmesti skundą, o JSK priima galutinį sprendimą.

9.2.2. Tiesioginis paramos skyrimas

Kaip nurodyta Reglamento Nr. 897/2014 41 straipsnyje, parama projektams gali būti skirta tiesiogiai (be konkurso), jeigu tai tinkamai pagrįsta sprendime skirti tiesioginę parama ir tik šiais atvejais:

- įstaiga, kuriai skiriama tiesioginė parama, turi *de jure* arba *de facto* monopolį;
- projektas susijęs su specifinio pobūdžio veiklomis, kurias, remdamasi specialia kompetencija, aukšta specializacija ar administracine galia, turi vykdyti tam tikro tipo įstaiga.

Po Programos priėmimo, tačiau ne vėliau kaip 2017 m. gruodžio 31 d., VI Europos Komisijai pateikia išsamias projektų paraiškas, įskaitant Reglamento Nr. 897/2014 43 straipsnyje nurodytą informaciją, taip pat motyvus, kodėl skiriama tiesioginė parama.

Projektus, kuriuos siūloma atrinkti neskelbiant kvietimo teikti paraiškas, Europos Komisija patvirtina vykdydama dviejų etapų procedūrą, kurią sudaro projekto santraukos, o vėliau – išsamios projekto paraiškos pateikimas. Kiekviename etape Europos Komisija apie savo sprendimą Vadovaujančiai institucijai praneša per du mėnesius nuo dokumento pateikimo

dienos. Prireikus šis terminas gali būti pratęstas. Jeigu Europos Komisija atmeta siūlomą projektą, ji praneša VI tokio sprendimo motyvus.

Numatomas projektų paraiškų pateikimo laikas tiesioginiam paramos skyrimui yra 2016–2017 m. Su dideliais infrastruktūros projektais, atrinktais taikant tiesioginės paramos skyrimo procedūrą, susijusios sutartys turi būti pasirašytos ir įnašai finansinėms priemonėms turi būti skirti iki 2019 m. birželio 30 d.

Projekto santraukos etapas

NI nustato projektų paramos gavėjus, o JSK nustato kiekvienam projektui skiriamą paramos sumą.

Gavę kvietimą kreiptis dėl tiesioginės paramos, paramos gavėjai paruošia projekto santrauką ir ją iki nustatyto termino pateikia JTS.

1. JTS ir VI patikrina projekto santrauką ir, jei reikia, paprašo iki nustatyto termino pateikti paaiškinimus, kad galėtų užtikrinti tinkamą projekto santraukos kokybę.
2. JSK tvirtina projekto santrauką.
3. Patvirtintą projekto santrauką VI teikia tvirtinti Europos Komisijai.
4. Europos Komisijai patvirtinus, VI kviečia paramos gavėjus parengti ir iki nustatyto termino pateikti išsamias projekto paraiškas.

Išsamių paraiškų vertinimo etapas

1. Paramos gavėjai parengia išsamią paraišką pagal Reglamento Nr. 897/2014 43 straipsnyje nustatytus reikalavimus.
2. Pagrindinis paramos gavėjas iki nustatyto termino JTS pateikia išsamią paraišką su visu statybos darbų techninių dokumentų rinkiniu.
3. JTS ir VI patikrina, ar išsami paraiška atitinka Europos Komisijos patvirtintą projekto santrauką ir formalius reikalavimus, ir, jei reikia, paprašo pateikti paaiškinimus, kad galėtų užtikrinti išsamios paraiškos atitiktį formaliems reikalavimams ir paraiškos kokybę.
4. JSK tvirtina išsamią paraišką.
5. Išsamią paraišką VI teikia tvirtinti Europos Komisijai.
6. Jei kuri nors paraiška nepateikiama iki nustatyto termino arba iš viso nepateikiama, informacija apie tokią situaciją pateikiama JSK, kuris gali priimti atititinkamą sprendimą.

9.3. Stebėsenos ir vertinimo sistema

Atliekant Programos stebėseną ir vertinimą siekiama pagerinti Programos rengimo ir įgyvendinimo kokybę, taip pat įvertinti ir pagerinti jos nuoseklumą, veiksmingumą, efektyvumą ir poveikį. Be to, į stebėsenos ir vertinimo rezultatus atsižvelgiama programos ruošimo ir įgyvendinimo cikle.

9.3.1. Stebėsena

Reglamento (ES) Nr. 897/2014 78 straipsnis numato, kad VI su JTS pagalba atlieka į rezultatus orientuotą Programos ir projektų stebėseną. Projektų stebėsena atliekama atsižvelgiant į šioje Programoje nurodytus produktų ir rezultatų rodiklius ir remiantis:

- su paramos gavėjais sudarytomis paramos sutartimis, nustatančiomis kiekybinius produktus ir rezultatus bei kiekvieno projekto pasiekimų rodiklius;
- projektų pažangos ataskaitomis, kurias JTS reguliariai teikia pagrindinis paramos gavėjas (kaip numatyta paramos sutartyse);
- patikromis vietoje, kurias JTS atlieka tam, kad įvertintų projektų įgyvendinimo pažangą pagal Programos tikslus, ir, jei aktualu, vizitais projektų įgyvendinimo vietoje.

JTS atsako už stebėsenos veiklai reikalingų duomenų rinkimą iš projektų pažangos ataskaitų ir, jei aktualu, iš dalyvaujančių šalių oficialių statistinių duomenų bazių.

Toliau pateikiamas Programos orientacinis stebėsenos planas visu Programos įgyvendinimo laikotarpiu (kuriame taip pat pateikiami kiekvieno prioriteto rezultatų ir produktų rodikliai kartu nurodant matavimo vienetus, duomenų šaltinius, bazines vertes, orientyrus ir galutinius tikslus).

23 lentelė. Programos orientacinis stebėsenos planas

Programos prioritetas	Rodiklis	Rodiklio tipas	Matavimo vienetas	Duomenų šaltinis	Bazinė vertė	Orientyras 2018 m.	Galutinis tikslas (2023 m.)
Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžia-moms grupėms	Naujų ar pagerintų ir (ar) prieinamesnių socialinių ar kitų paslaugų pažeidžiamoms grupėms skaičius Programos teritorijoje	Rezultatas	Paslaugos	Projektų ataskaitos	6		14
	Organizacijų, bendradarbiaujančių teikiant naujas ar patobulintas ir (arba) prieinamesnes socialines ir kitas paslaugas pažeidžiamoms grupėms Programos teritorijoje, skaičius	Produktas	Organizacijos	Projektų ataskaitos	Netaikoma		30
	Socialinių paslaugų specialistų, dalyvavusių mainuose ar veikloje abipus sienos, skaičius	Produktas	Asmenys	Projektų ataskaitos	Netaikoma		40
Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas	Programos teritorijoje esančių asmenų, kuriems suteikta parama, skirta jų įsidarbinimo galimybėms ir verslumo gebėjimams	Rezultatas	Asmenys	Projektų ataskaitos	Visas asmenų kiekis – 1 400, jaunimas – 400.		Iš viso – 1 500, jaunimas – 700, priešpensinio amžiaus asmenys – 300, kiti –

	gerinti, skaičius, iš kurių: - jauni asmenys; - priešpensinio amžiaus asmenys; - kiti.						500.
	Įgyvendintų tarpvalstybinių iniciatyvų, skirtų asmenų, įskaitant jaunuolius ir priešpensinio amžiaus žmones, įsidarbinimo galimybėms ir (arba) verslumo gebėjimams gerinti, skaičius Programos teritorijoje	Produktas	Iniciatyvos	Projektų ataskaitos	-		20
Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius	Institucijų, dalyvaujančių bendrame sprendimų dėl bendrų iššūkių priėmimo procese, skaičius	Rezultatas	Institucijos	Projektų ataskaitos	16		25
	Bendradarbiavimo abipus sienos iniciatyvų, apimančių bendrą ar koordinuotą sprendimų priėmimą sprendžiant bendrus iššūkius, skaičius	Produktas	Iniciatyvos	Projektų ataskaitos	-		10

Visuomenės stiprinimas	Organizacijų, kurios užmezgė ar palaikė ilgalaikius bendradarbiavimo per sieną ryšius, skaičius	Rezultatas	Organizacijos	Projektų ataskaitos	140		160
	Bendrų veiklų, kurias Programos teritorijoje įvykdė nevyriausybinės ir kitos organizacijos kultūros, sporto, švietimo, socialinių paslaugų ir kitose srityse, skaičius.	Produktas	Veiklos	Projektų ataskaitos	-		30
Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas	Programos teritorijoje apgyvendintų turistų skaičius 1000 gyventojų	Rezultatas	Asmenys	Oficialioji statistika	329		394
	Tiesiogiai naudojant Programos paramą atnaujintų kultūros ir istorinio paveldo vietų/objektų skaičius	Produktas	Kultūros ir istorinio paveldo vietos/objektai	Projektų ataskaitos	-		15
	Kultūros, kultūros ir istorinio paveldo bei turizmo srityse dirbančių specialistų, dalyvavusių mokymuose ir (arba) bendroje	Produktas	Asmenys	Projektų ataskaitos	-		200

	veikloje, skaičius						
	Institucijų, pasinaudojusių Programos parama vietos kultūrai skatinti ir istoriniam paveldui išsaugoti, skaičius	Produktas	Institucijos	Projektų ataskaitos			50
Sienos kirtimo procesų efektyvumo gerinimas	Pasienio kontrolės punktų, kuriuose padidėjo pralaidumas, skaičius	Rezultatas	Pasienio kontrolės punktai	Projektų ataskaitos	*4*		7
	Atnaujintų ar pagerintų sienos valdymo objektų skaičius	Produktas	Sienos valdymo objektai	Projektų ataskaitos	-		6
	Pasienio kontrolės punktų darbuotojų, dalyvavusių mokymuose ir (arba) patirties mainuose, skaičius	Produktas	Asmenys	Projektų ataskaitos	-		40

Komisija gali susipažinti su visomis stebėsenos ataskaitomis ir bet kuriuo metu gali pradėti Programos arba jos dalies stebėseną. Atsižvelgiant į tokios veiklos rezultatus, kurie turi būti pateikti JSK ir VI, Programa gali būti koreguojama.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 77 straipsniu, kiekvienais metais iki vasario 15 d. VI Komisijai pateikia JSK patvirtintą metinę įgyvendinimo ataskaitą, įskaitant techninę ir finansinę dalis, apimančias paskutinius apskaitos metus. Ataskaitos techninėje dalyje:

- apibūdinama įgyvendinant Programą ir jos prioritetus padaryta pažanga;
- pateikiamas detalus pasirašytų sutarčių sąrašas, taip pat atrinktų projektų, dėl kurių sutartys dar nesudarytos, sąrašas ir rezervo sąrašai;
- nurodomos įgyvendintos techninės paramos veiklos;

- aprašomos projektų stebėsenos ir vertinimo priemonės, jų rezultatai ir veiksmai, atlikti siekiant išspręsti iškilusias problemas;
- nurodoma vykdyta komunikacijos veikla.

Finansinė dalis parengiama pagal Reglamento (ES) Nr. 897/2014 68 straipsnio 2 dalį.

Iki 2024 m. rugsėjo 30 d. VI Komisijai taip pat pateikia JSK patvirtintą galutinę įgyvendinimo ataskaitą, kurioje nurodomos tokios pačios dalys kaip ir metinėse įgyvendinimo ataskaitose.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 897/2014 20 straipsnio 3 dalimi, JTS gali būti pavesta atlikti tam tikras VI užduotis, susijusias su Programos veiklos valdymu, už kurias būtų atsakinga VI. JTS pavestos atlikti užduotys įforminamos raštu. VI stebi, kaip JTS atlieka jam pavestas užduotis (JTS reguliariai teikiant ataskaitas, gaunant informaciją apie JTS darbo tvarką ir ją tikrinant, taip pat atliekant patikras).

9.3.2. Vertinimas

Viso Programos laikotarpio orientacinį vertinimo planą sudaro trys vertinimai, kuriuos atlieka išorės vertintojai (su kuriais sutartis viešųjų pirkimų tvarka sudaro JTS), t. y.:

- strateginis poveikio aplinkai vertinimas (SPAV) prieš Komisijai patvirtinant Programos dokumentą;
- Programos tarpinis vertinimas (preliminariai numatomas 2019 m.). Atsižvelgiant į šio vertinimo rezultatus, kurie turi būti pateikti JSK ir VI, Programa gali būti koreguojama;
- Programos *ex-post* (galutinis) vertinimas (kitais metais po to, kai baigiasi pagal Programą finansuojamų projektų įgyvendinimo etapas).

Komisija gali susipažinti su visomis vertinimo ataskaitomis ir (bet kuriuo metu) gali atlikti Programos arba jos dalies *ad hoc* vertinimą. Atsižvelgiant į tokios veiklos rezultatus, kurie turi būti pateikti JSK ir VI, Programa gali būti koreguojama. JSK ir VI taip pat gali nuspręsti, jog bet kuriame etape būtina atlikti Programos *ad hoc* vertinimą.

9.4. Išlaidų patikrinimas ir auditas

9.4.1. Išlaidų patikrinimas

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsnyje, VI (su JTS pagalba) užtikrina, kad kontrolės užduotis atlikti paskirtos įstaigos patikrintų:

- ar suteiktos paslaugos, tiektos prekės arba atlikti darbai;
- ar paramos gavėjų deklaruotos išlaidos buvo apmokėtos ir atitinka taikytiną teisę, Programos taisykles ir projektų finansavimo sąlygas.

Atliekant pirmiau paminėtus tikrinimus taip pat vykdomos šios procedūros:

- kiekvieno paramos gavėjų pateikto mokėjimo prašymo administracinis tikrinimas;
- projektų patikros vietoje laikantis imties metodo (patikrų vietoje dažnis ir aprėptis proporcingai atitinka projektui skirtos paramos sumą ir per tokias patikras nustatytą rizikos lygį ir AI atliktą visos valdymo ir kontrolės sistemos auditą).

9.4.2. Auditas

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 28 straipsnyje, per 9 mėnesius nuo pirmojo finansavimo susitarimo pasirašymo Audito institucija (AI) Komisijai pateikia audito strategiją. Audito strategijoje išdėstoma metinių ataskaitų ir projektų audito metodika, projektų auditui atrankos metodas ir per einamuosius ir dvejus paskesnius apskaitos metus suplanuotas auditas. Nuo 2017 iki 2024 m. pabaigos audito strategija kasmet atnaujinama.

AI užtikrina, kad būtų atliekamas valdymo ir kontrolės sistemų, tinkamos projektų imties ir Programos metinių ataskaitų auditas, laikantis tarptautiniu mastu pripažintų audito standartų. Be to, AI parengia audito nuomonę dėl praėjusių apskaitos metų metinių ataskaitų ir metinę audito ataskaitą.

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 25 straipsnyje, AI vertina, ar valdymo ir kontrolės sistemos, įskaitant Vadovaujančiosios institucijos tarpinių įstaigų funkcijas, atitinka Reglamento (ES) Nr. 897/2014 (Įgyvendinimo taisyklės) I priede nustatytus skyrimo kriterijus. Kai audito ir kontrolės rezultatai parodo, kad paskirtoji institucija nebetenkina pirmiau nurodytų kriterijų, ES valstybė narė, atsižvelgdama į problemos sunkumą, atitinkamu lygmeniu imasi reikiamų taisomųjų veiksmų ir nustato bandomąjį laikotarpį, per kurį tokie veiksmai turi būti įgyvendinti.

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 26 straipsnyje, VI nustato procedūras, kuriomis užtikrinama, kad visi su išlaidomis ir auditu susiję dokumentai, reikalingi tinkamai audito sekai garantuoti, būtų tinkamai saugomi. VI taip pat užtikrina, kad projektus įgyvendinantys paramos gavėjai turėtų atskirą apskaitos sistemą arba tinkamą visų su projektu susijusių buhalterinių operacijų apskaitos kodą.

9.5. Finansinė atsakomybė ir lėšų susigrąžinimas

Dalyvaujančios šalys savo teritorijoje užkerta kelią pažeidimams, įskaitant sukčiavimo atvejus, juos nustato ir pašalina bei susigrąžina nepagrįstai sumokėtas sumas ir visus delspinigius, kaip nurodyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 74 straipsnyje. Jos nedelsdamos praneša VI ir Komisijai apie tokius pažeidimus ir nuolat jas informuoja apie pažangą, daromą atliekant reikiamas administracines ir teisines procedūras.

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 75 straipsnyje, VI iš pagrindinio paramos gavėjo susigrąžina nepagrįstai sumokėtas sumas bei visus delspinigius už pavėluotus

mokėjimus. Atitinkamai paramos gavėjai sugrąžina pagrindiniam paramos gavėjui nepagrįstai sumokėtas sumas pagal jų pasirašyto partnerystės susitarimo nuostatas.

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 74 straipsnyje, jei lėšų susigrąžinimas susijęs su VI teisinių prievolių, nustatytų Reglamentu (ES) Nr. 897/2014 ir 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002, pažeidimu, VI sugrąžina Komisijai atitinkamas sumas.

Jei lėšų susigrąžinimas susijęs su sisteminiais Programos valdymo ir kontrolės sistemos trūkumais, VI yra atsakinga už atitinkamų sumų grąžinimą Europos Komisijai. Tokiais atvejais dalyvaujančių šalių atsakomybė paskirstoma proporcingai atitinkamos šalies patirtų išlaidų daliai, susijusiai su sisteminiais programos valdymo ir kontrolės sistemos trūkumais.

Jei lėšų susigrąžinimas susijęs su ES valstybėje narėje (Lietuvoje arba Latvijoje) įsisteigusio paramos gavėjo skola, o VI skolos susigrąžinti negali, ES valstybė narė, kurioje įsisteigęs paramos gavėjas, sumoka grąžintiną sumą VI ir ją susigrąžina iš paramos gavėjo.

Jei lėšų susigrąžinimas susijęs su Baltarusijos Respublikoje įsisteigusio paramos gavėjo skola, o VI skolos susigrąžinti negali, Baltarusijos Respublikos atsakomybė atitinka ES ir Baltarusijos Respublikos sudarytame finansavimo susitarime nustatytą atsakomybę.

Kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 897/2014 31 straipsnyje, nacionalinės institucijos (NI) Vadovaujančia institucijai sugrąžins sumas, kurios buvo nepagrįstai sumokėtos jų teritorijoje veikiantiems paramos gavėjams, kuomet tokių sumų neįmanoma susigrąžinti. Baltarusijos NI atveju, atsakomybės už paramos gavėjams, veikiantiems Programos įgyvendinimo teritorijos Baltarusijos dalyje, nepagrįstai sumokėtų sumą sugrąžinimą, kuomet tokių sumų neįmanoma susigrąžinti, sąlygos ir tokio sugrąžinimo priemonės nustatomos finansavimo susitarime tarp Baltarusijos Respublikos Vyriausybės ir Europos Komisijos dėl Programos įgyvendinimo.

Išsamus lėšų susigrąžinimo procedūrų aprašas pateikiamas Programos valdymo ir kontrolės sistemų apraše.

9.6. Komunikacijos strategija

9.6.1. Bendroji komunikacijos strategija

Jungtiniam techniniam sekretoriatui (JTS) ir projekto paramos gavėjams tenka pareiga užtikrinti, kad ES indėlis į Programą ir jos projektus būtų atitinkamai matomas, ir tuo siekiama plėsti visuomenės žinias apie ES veiksmus bei sukurti nuoseklų ES paramos įvaizdį visose dalyvaujančiose šalyse. JTS taip pat turi užtikrinti, kad komunikacijos strategija ir priemonės matomumui užtikrinti, kurių ėmėsi projekto paramos gavėjai, atitiktų Komisijos rekomendacijas.

Įpareigojimas įprastai užtikrinti, kad komunikacijos priemonės būtų laiku ir veiksmingai įgyvendintos, tenka JTS. Todėl JTS yra paskirtas už komunikaciją atsakingas asmuo. Latvijos ir Baltarusijos padaliniai teiks pagalbą JTS, šiam vykdant su komunikacija susijusią veiklą.

Programa turės vaizdinę tapatybę, kurią sudarys šie elementai: ES vėliava ir Programos logotipas bei informacija apie ES finansavimą. Šie elementai bus taikomi visam Programos stiliui ir jo elementams: firminiams ženklams, oficialiems blankams, pristatymams, informaciniams stendams ir kt.

Bus pasitelktos plataus spektro komunikacijos priemonės siekiant užtikrinti, kad tinkama informacija būtų teikiama toliau nurodytoms tikslinėms grupėms:

- plačiajai visuomenei;
- galimiems ir esamiems paraiškos teikėjams;
- projekto paramos gavėjams;
- viešojo sektoriaus institucijoms ir nevyriausybinėms organizacijoms;
- ekonominiams ir socialiniams partneriams;
- ES institucijoms.

Ketinama naudoti toliau nurodytus komunikacijos kanalus (užtikrinant, *inter alia*, informacijos sklaidą nacionalinėmis kalbomis):

- Programos svetainę;
- elektronines komunikacijos priemones;
- renginius;
- žiniasklaidos priemones;
- viešinimo ir informacijos atributus bei leidinius;
- socialinę žiniasklaidą.

Programos komunikacijos strategija bus įgyvendinama šiais etapais:

- užtikrinama veiksminga komunikacija tarp Programą įgyvendinančių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių, EK;
- plačioji visuomenė ir visi galimi paraiškos teikėjai informuojami apie Programą ir jos kvietimus teikti paraiškas;
- visiems galimiems paraiškų teikėjams teikiama informacija apie paraiškų teikimą ir pagalba sudarant partnerystę;

- pagalba visiems paramos gavėjams rengiantis sudaryti sutartis ir įgyvendinti projektą, įskaitant aiškias informavimo apie projektą ir Programos viešinimo reikalavimų rekomendacijas;
- visuomenės informavimas apie Programos pasiekimus.

Siekiant užtikrinti skaidrų ES lėšų naudojimą, programos svetainėje bus paskelbtas pagal Programą finansuojamų projektų sąrašas.

Siekiant skatinti Programos rezultatų veiksmingumą, bus pasitelktas kapitalizacijos metodas.

24 lentelė. Komunikacijos strategija

Viešinimo priemonė	Pagrindinė tikslinė grupė	Naudojimo dažnumas
Informacinė kampanija, kuria skelbiama apie kvietimą teikti paraiškas	Galimi paraiškų teikėjai bei plačioji visuomenė	Kiekvienam kvietimui teikti paraiškas
Paramos gavėjų ir projektų sąrašo, taip pat viešojo finansavimo sumos skelbimas	Plačioji visuomenė	Po kvietimų teikti paraiškas
Partnerių paieškos renginiai	Galimi paraiškų teikėjai	Kiekvienam kvietimui teikti paraiškas
Informaciniai ir mokomieji renginiai ruošiantis teikti paraiškas	Galimi paraiškų teikėjai	Kiekvienam kvietimui teikti paraiškas
Projekto valdymo ir ataskaitų teikimo mokymai	Paramos gavėjai	Kiekvienam kvietimui teikti paraiškas
Paraiškų teikėjų ir paramų gavėjų konsultavimas	Paraiškų teikėjai ir paramos gavėjai	Reguliariai
Rašytinė medžiaga ir leidiniai	Galimi paraiškų teikėjai, paraiškų teikėjai, paramos gavėjai ir plačioji visuomenė	Nuolat
Straipsniai ir pranešimai spaudai	Galimi paraiškų teikėjai, paraiškų teikėjai, paramos gavėjai ir plačioji visuomenė	Kiekvieno kvietimo teikti paraiškas metu ir viso Programos įgyvendinimo metu
Programos internetinis puslapis	Galimi paraiškų teikėjai, paraiškų teikėjai, paramos gavėjai ir plačioji visuomenė	Nuolat

Vaizdiniai tapatybės ženklai	Galimi paraiškų teikėjai, paraiškų teikėjai, paramos gavėjai ir plačioji visuomenė	Kaip reikalaujama pagal viešinimo taisykles
Informavimas apie Programos rezultatus	Plačioji visuomenė	Nuolat

9.6.2. Orientacinis informavimo ir komunikacijos planas

Per pirmuosius Programos įgyvendinimo metus Programos informacinei ir komunikacinei veiklai bus rengiamasi taip:

- bus sudarytas firminis stilius (logotopai, blankai, firminiai ženklai, pristatymų formos ir kt.);
- pradės veikti interneto svetainė;
- Keliuose populiariausiuose socialiniuose tinkluose bus sukurtos Programos paskyros;
- bus pagaminti tapatybės atributai, kuriais galimi paraiškų teikėjai bus kviečiami apsilankyti Programos svetainėje;
- bus paskelbta įvadinė brošiūra arba skrajutė, kuri pristatys Programą ir jos teikiamas galimybes;
- bus parengtas skatinamasis vaizdo klipas, kuriuo galimi paraiškų teikėjai bus kviečiami teikti paraiškas.

Programa skleis informaciją apie ES galimybes finansuoti bendradarbiavimą per sieną taikydama šias priemones:

- straipsnius ir reklamą spaudoje ir internetiniuose žinių portaluose;
- komunikacijos kampaniją per nacionalinių, regioninių ir savivaldybių valdžios institucijų, taip pat federacijų, asociacijų ir skėtinių organizacijų svetaines ir kitus galimų paraiškos teikėjų organizacijų komunikacijų kanalus;
- komunikacijos kampaniją per Programos svetainę, mobiliąją taikomąją programą ir socialinių tinklų puslapius;
- įvadinę konferenciją ir partnerių paieškos forumą;
- pirmus galimų paraiškos teikėjų nacionalinius seminarus.

Visa komunikacijos veikla bus vienodai vykdoma į Programos tinkamą teritoriją įeinančiuose Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos regionuose.

9.7. Techninės pagalbos naudojimas

Techninės pagalbos (TP) lėšomis siekiama finansuoti veiklą, kuri būtina norint veiksmingai ir sklandžiai parengti, valdyti, stebėti, vertinti Programą, teikti informaciją, vykdyti komunikaciją, tinklaveiką, spręsti skundus, vykdyti kontrolę ir auditą bei veiklą, kuria siekiama sustiprinti administracinus Programos įgyvendinimo gebėjimus. Todėl techninė pagalba bus naudojama ir Programos valdymo struktūrų, ir projekto paramos gavėjų poreikiams. Pagal Reglamento (ES) Nr. 897/ 2014 34 straipsnį techninei pagalbai finansuoti turi būti panaudota ne daugiau kaip 10 proc. visos Programai skirtos Sąjungos teikiamos paramos. Toliau nurodytos veiklos bus finansuojamos iš techninės pagalbos lėšų:

- veikla, susijusi su valdymo struktūrų funkcionavimu (personalo, biuro ir įrangos išlaidos, pirkimai, susitikimų organizavimas, kelionės ir apgyvendinimo išlaidos ir kt.);
- informavimo, viešinimo ir informacijos apie Programą sklaidos priemonės (leidiniai, renginiai, tinklaveika, svetainės, žiniasklaida, vaizdinė tapatybė ir kt.);
- projektų rengimas, vertinimas ir atranka (kvietimų teikti paraiškas administravimas, programos dokumentų rengimas, sutarčių su išorės ekspertais sudarymas);
- veiklos, susijusios su paramos gavėjų gebėjimų priimti programos pagalbą ugdymu (konsultacijos, seminarai ir mokymai, partnerių paieškos renginiai, gerosios patirties sklaida, veikla, kuria siekiama sumažinti administracinę paramos gavėjų naštą, ir kt.);
- duomenų bazių ir kompiuterizuotų keitimosi duomenimis sistemų kūrimas ir naudojimas;
- stebėsenos veikla (stebėsenos sistemos sukūrimas ir naudojimas, projektų patikros vietoje, sutarčių su išorės ekspertais sudarymas ir kt.);
- kontrolės ir audito veikla (atrankiniai projektų patikrinimai, vidaus ir išoriniai auditai ir kt.);
- vertinimo veikla (sutarčių su išorės ekspertais sudarymas, atitinkamų ataskaitų ir studijų rengimas ir kt.).

Sutartys dėl techninės pagalbos lėšų naudojimo, su Latvijoje ir Lietuvoje įsteigtomis programoje dalyvaujančiomis institucijomis, sudaromos laikantis Latvijos ir Lietuvos viešųjų pirkimų įstatymų. Pirkimo taisyklės sutartims, su institucijomis, įsteigtomis Baltarusijos Respublikoje, apibrėžiamos Finansavimo susitarime, sudaromame tarp ES ir Baltarusijos Respublikos.

Padaliniai galės vykdyti tik pirkimus, susijusius su įprastomis einamosiomis išlaidomis ir komunikacijos bei viešinimo išlaidomis.

9.8. IT sistemos aprašymas

Siekiant užtikrinti, kad Programos ir projekto duomenys būtų atitinkamai saugomi ir apdorojami, Vadovaujančioji institucija ir jungtinis techninis sekretoriatas naudos saugią ribotos prieigos kompiuterizuotą programos valdymo sistemą, t. y. Programos duomenų bazę. Duomenų bazė veiks projektų lygio duomenų pagrindu ir bus naudojama visai Programos trukmės informacijai laikyti ir apdoroti. Duomenų bazė bus priemonė priimant ir pildant projekto dokumentus, vertinant projektą, teikiant ataskaitas, stebint ir įvertinant, atliekant mokėjimus ir, be kita ko, kaupiant duomenis Programos lygiu. Be to, informacija apie Programos projektus ir jų pasiekimus bus teikiama KEEP duomenų bazei – sukauptos informacijos apie projektus ir ES programų paramos gavėjus šaltiniui, kuris skirtas tarpvalstybiniam, tarptautiniam ir tarpregioniniam bendradarbiavimui Europoje (2000–2006 m., 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. laikotarpiais).

9.9. Vartojamos kalbos

Oficiali Programos kalba – anglų. Tad visi pagrindiniai dokumentai (pvz., paraiškos, ataskaitos ir kt.) rengiami anglų kalba. Tačiau papildomus dokumentus, kurių reikia teikiant paraiškos formą ir ataskaitas pagrindžiančius dokumentus, galima pateikti nacionalinėmis kalbomis (latvių, lietuvių, baltarusių ir rusų).

10. KOORDINAVIMAS

10.1. Dvigubo finansavimo prevencija

Programos finansavimas, kuris teikiamas pagal Europos kaimynystės priemonę (EKP), yra koordinuojamas su kitomis esamomis ES ir nacionalinėmis finansavimo priemonėmis. 2014–2020 m. Programos laikotarpiu dvigubo finansavimo prevencijos ir kontrolės sistema bus nedaloma ES struktūrinių fondų planavimo ir įgyvendinimo sistemos dalis. Dvigubo finansavimo prevencijos ir kontrolės procese bus taikomas sisteminis požiūris, tai reiškia, kad kiekvienu projekto ir Programos administravimo etapu bus atliekamos atitinkamos kontrolės ir priežiūros procedūros. Šių veiksmų vientisumu bus užtikrinta, kad dvigubo finansavimo rizika būtų atitinkamai valdoma.

Siekiant išvengti dvigubo finansavimo, imamasi kai kurių konkrečių priemonių. Pirma, visi paramos gavėjai pasirašo deklaraciją, kad siūlomas projektas iki šiol nebuvo finansuotas (nei visas, nei iš dalies) taikant kitas tarptautines, nacionalines, regionines arba ES finansines priemones arba programas. Be to, vertindami projekto paraiškas Vadovaujančioji institucija ir Jungtinis techninis sekretoriatas, bendradarbiaudami su nacionalinėmis institucijomis, patikrina projekto paramos gavėjų ir siūlomų veiklų tinkamumą, siekdami užtikrinti, kad projektai nesutaptų su kitomis viešai finansuojamomis veiklomis.

Be to, nacionalinių ES struktūrinių fondų (Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo) stebėsenos informacijos sistema (liet. SFMIS) naudosis visos Lietuvos institucijos, administruojančios ES struktūrinius fondus (Lietuvos Respublikos finansų ministerija ir susijusios tarpinės institucijos). Ši sistema sudaro galimybę kaupti informaciją apie programas ir projektus, finansuojamus iš ES struktūrinių fondų ir įgyvendinamus Lietuvoje, ja keistis ir ją analizuoti – taip sudaroma galimybė užtikrinti papildomumą ir sumažinti dvigubo finansavimo riziką. Lietuvos paramos gavėjų projektų tinkamumą pagal Programos kriterijus tikrina Vadovaujančioji institucija ir Jungtinis techninis sekretoriatas, pasinaudodami SFMIS. Per šią sistemą bus galima patikrinti, ar konkretus partneris dalyvauja panašiuose projektuose.

Be to, Lietuvos partnerystės susitarime numatoma papildomų programų, finansuojamų iš visų penkių Europos struktūrinių ir investicinių fondų (ESI), ir strateginių programų, finansuojamų iš nacionalinio biudžeto, stebėsena. 2012 m. Lietuvos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę plėtros programą, kuria siekiama įgyvendinti Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“. Į šią programą įtrauktos svarbiausios nacionalinės strategijos politikos nuostatos ir pagrindinės ES strategijos nuostatos, išdėstytos strategijoje „Europa 2020“, išvardijami intervenciniai veiksmai, finansuojami iš skirtingų finansavimo šaltinių, nacionalinio biudžeto ir ESI fondų. Koordinavimas užtikrinamas vykdant prioritetų, nustatytų Nacionalinėje plėtros programoje, įgyvendinimo stebėseną, kurią atliekant dalyvauja visos institucijos, atsakingos už įvairių programų ir planų įgyvendinimą.

Be ES struktūrinių fondų, taip pat siekiama koordinuoti kitus ESI fondus, t. y. Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP) ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondą (EJRŽF). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, kuri veikia kaip Programos Vadovaujančioji institucija, atstovai yra ir Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos, finansuojamos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai, ir veiksmų programos, kuri finansuojama iš Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF), stebėsenos komitetų nariai. Todėl koordinavimas, susijęs su veiksmais, finansuojamais pagal Programą ir EŽŪFKP, kaip ir EJRŽF, užtikrinamas įtraukus Vadovaujančiosios institucijos atstovus.

Siekiant patikrinti Latvijos ir Baltarusijos paramos gavėjų ir projektų tinkamumą, Vadovaujančioji institucija ir Jungtinis techninis sekretoriatas turi bendradarbiauti su Latvijos ir Baltarusijos nacionalinėmis institucijomis.

Jei reikia, Jungtinis techninis sekretoriatas susisiekia su Latvijos nacionaline institucija, kad gautų reikiamą informaciją apie Latvijos partnerių ir projektų tinkamumą. Latvijos nacionalinė institucija gali naudotis tiesiogine prieiga prie nacionalinių ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo informacinės sistemos (latv. *ES SFKF VIS*), taip pat kitomis turimomis sistemomis, sukurtomis kitoms finansinėms priemonėms (pvz., *dokumentų, ataskaitų teikimo ir informacijos sistema (DoRIS), taikoma EEE, Norvegijos finansų priemonei*) ir konkrečiomis kompleksinėmis rekomendacijomis, parengtomis ES fondų priežiūros institucijoms Latvijoje (pvz., „*Dvigubo ES fondų finansavimo prevencijos matrica, Europos ekonominės erdvės, Norvegijos finansų mechanizmas, Šveicarijos ir Latvijos bendradarbiavimo programa ir kitos finansinės priemonės*“). Pirmiau minėtos sistemos ir integruota matrica leis patikrinti, ar konkretus partneris dalyvauja kituose panašiuose projektuose.

Pagal Baltarusijos nacionalinius reikalavimus visi Baltarusijos pagrindiniai paramos gavėjai arba paramos gavėjai, gaunantys projekto finansavimą iš bet kokios užsienio ar tarptautinės organizacijos, struktūros ar paramos teikėjo, yra registruojami Ekonomikos ministerijos Bendradarbiavimo su tarptautinėmis organizacijomis ir techninės pagalbos koordinavimo departamente. Apskritai registracijos procedūrą sudaro projekto patvirtinimo ir registravimo procedūra ir prekių, darbų ir paslaugų, kurios teikiamos įgyvendinant tarptautinės techninės pagalbos projektus ar programas, sąrašo patvirtinimas. Jei reikia, jungtinis techninis sekretoriatas susisiekia su Baltarusijos nacionaline institucija, kad gautų reikiamą informaciją iš pirmiau aprašyto registro.

10.2. Programos ir nacionalinių programų sinergija

Siekiant užtikrinti pagal šią Programą numatytų veiklų ir projektų, kurie finansuojami iš kitų Europos struktūrinių ir investicinių fondų, sąveiką, Programos teminių tikslų skaičius buvo apribotas iki 4 teminių tikslų. Apribojus teminį Programos mastą geriau susitelkiama ties svarbiausiais klausimais, taip pat Europos struktūrinių ir investicinių fondų sinergijos klausimais. Tuo pačiu sudaroma galimybė geriau koordinuoti veiklą ir suderinti ją su kitais fondais ir veiklos programomis.

Be to, svarbu užtikrinti šios Programos teminių tikslų ir investavimo prioritetų bei tų programų ir projektų, kurie finansuojami kitomis išorinės pagalbos priemonėmis, koordinavimą kiekvienoje dalyvaujančioje šalyje. Yra atlikta dalyvaujančių šalių strateginių dokumentų, svarbių 2014–2020 m. laikotarpiu, analizė. Šia analize atskleista, kad nors daugelis Programos intervencijų panašios į tas, kurios remiamos pagal nacionalines programas ir planus (finansuojamus iš Europos struktūrinių ir investicinių fondų), yra didelis skirtumas tarp šių intervencijų tikslo, tad atsiranda svarbi sinergijų galimybė.

Kalbant apie Latviją, Programa turi teminių ryšių su keliomis kitomis 2014–2020 m. išorinės pagalbos programomis ir priemonėmis, įskaitant, *inter alia*, 2014–2020 m. veiklos programą „Augimas ir užimtumas“, 2014–2020 m. Kaimo plėtros programą, 2014–2020 m. Žuvininkystės plėtros veiksmų programą, Latvijos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programą ir programas, finansuojamas taikant Europos ekonominės erdvės (EEE) bei Norvegijos finansinius mechanizmus.

Ne mažiau kaip 7 iš 9 prioritetinių ***2014–2020 m. ES struktūrinės pagalbos Latvijos veiklos programos „Augimas ir užimtumas“*** krypčių yra glaudžiai susijusios su programos teminiais tikslais ir investiciniais prioritetais. Veiklos programos *1 prioritetu „Moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos“* planuojama remti mokslo, mokslinių tyrimų ir inovacijų, taip pat taikomųjų mokslų ir tyrimų rezultatų pritaikymo versle gebėjimų stiprinimą, gerinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą ir įrenginius, skatinti tarptautinį bendradarbiavimą, mokslinių institucijų ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą ir kt., *2 prioritetu „Informacinių ir ryšių technologijų, e. vyriausybės ir paslaugų prieinamumas“* siekiama pagerinti elektroninių komunikacijų infrastruktūrą ir taip paskatinti ekonominę veiklą, viešuosius ir privačius integruotus informacinių ir ryšių technologijų sprendimus ir Latvijos integraciją į bendrą Europos skaitmeninę rinką. Abu šie prioritetai, kartu su tiesiogiai susijusiu *3 prioritetu „Mažųjų ir vidutinių įmonių konkurencingumas“*, atitinka bendradarbiavimo per sieną Programos *1.2 prioritetą „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“*.

Bendras *4 prioriteto „Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos visuose sektoriuose“* tikslas – sumažinti energijos vartojimą, skatinti efektyvų ir tvarų energijos naudojimą visuose sektoriuose. Pagal *5 prioritetą „Aplinkos apsauga ir efektyvus išteklių naudojimas“* planuojama veiklos, kuria siekiama prisitaikyti prie klimato kaitos, parama. Abu prioritetai atitinka bendradarbiavimo per sieną Programos *2.1 prioritetą „Vietos ir regioninių institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius “*.

9 prioritete „Socialinė įtrauktis ir kova su skurdu“ numatomas palankių sąlygų neturinčių darbingo amžiaus gyventojų aktyvinimas ir kliūčių įžengti į darbo rinką mažinimas, įskaitant profesinį tobulėjimą socialinio darbo, socialinių paslaugų ir sveikatos apsaugos kokybės srityse ir perėjimą nuo institucinės priežiūros sistemos prie bendruomeninių paslaugų. Pastaroji nuostata gali būti plėtojama pagal Programos *1.1 prioritetą „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“*.

2014–2020 m. Latvijos kaimo plėtros programa taip pat turi aiškią sinergiją su Programa. Aplinkos ir inovacijų klausimai, kurie sprendžiami Programoje, yra horizontalieji Latvijos

kaimo plėtros plano (LAP) tikslai. *1 prioritetas „Žinių perdavimo ir inovacijų žemės ūkio, miškininkystės ir kaimo vietovių srityse skatinimas“* ir *2 prioritetas „Visų tipų žemės ūkio ūkių gyvybingumo ir konkurencingumo visuose regionuose gerinimas ir inovatyvių ūkio technologijų ir tvarios miškotvarkos skatinimas“* veikia išvien su programos *1.2 prioritetu* ir juo sudaroma galimybė toliau skleisti ir gerinti programos projektų rezultatus Latvijos kaimo vietovėse. *4 prioritetas „Ekosistemų, susijusių su žemės ūkiu ir miškininkyste, atkūrimas, išsaugojimas ir gerinimas“* atitinka *2.1 prioritetą,* o *6 prioritetas „Socialinės įtraukties, skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros kaimo vietovėse skatinimas“* atitinka programos 1 teminį tikslą *„Socialinės įtraukties ir kovos su skurdu skatinimas“*.

Sinergija taip pat matoma tarp Programos ir ***2014–2020 m. Žuvininkystės plėtros veiksmų programos*** (susijusios su neigiamos įtakos aplinkai mažinimu, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei inovacijų skatinimu), ***Latvijos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos*** (susijusios su socialine plėtra), ***Europos ekonominės erdvės (EEE)*** ir ***Norvegijos finansinių mechanizmų*** (susijusių su kultūros paveldo plėtra ir inovacijų skatinimu).

Kai kurių ***2014–2020 m. ES fondų investicijų Lietuvos veiklos programos*** prioritetų tikslas toks pat kaip programos teminių tikslų ir investicinių prioritetų. *9 prioritetas „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“* apima investicijas į socialinę infrastruktūrą ir perėjimą nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų, taip pat aktyvią socialinę įtrauktį skatinant vyresnių žmonių dalyvavimą darbo rinkoje (atitinka programos *1.1. prioritetą „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“*).

10 prioritete „Į visuomenę orientuotas sumanus viešasis administravimas“ numatomos investicijos į institucinių gebėjimų stiprinimą ir veiksmingesnį viešąjį administravimą (pagal programos *2.1. prioritetą „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“*).

5 prioritete „Aplinka, tvarus gamtinių išteklių naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ numatomas gebėjimų prisitaikyti prie klimato kaitos tobulinimas (atitinka programos *2.1 prioritetą „Vietos ir regioninių institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“*) ir kultūros ir gamtos paveldo apsauga, rėmimas ir plėtra (pagal programos *3.1 prioritetą „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“*).

7 prioritetas „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ apima jaunimo integravimą į darbo rinką, o *9 prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo stiprinimas“* – darbo jėgos mokymą ir švietimo sistemų pritaikymą prie poreikių darbo rinkoje, *1 prioritetas „Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros stiprinimas“* – verslo ir švietimo bendradarbiavimą, o *3 prioritetas „Mažųjų ir vidutinių įmonių konkurencingumo skatinimas“* – verslumo skatinimą ir naujų verslų kūrimą (visi atitinka bendradarbiavimo per sieną Programos *1.2 prioritetą „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“*).

2014–2020 m. Lietuvos kaimo plėtros programa taip pat turi tam tikrą sinergiją su programa. *1 prioritetas „Žinių perdavimo ir inovacijų žemės ūkio, miškininkystės ir kaimo vietovių srityse skatinimas“* susijęs su parama stiprinant švietimo ir verslo ryšius, taip pat ugdant gebėjimus ir skatinant verslumą kaimo vietovėse (pagal programos *1.2 prioritetą „Užimtumo*

skatinimas per verslumą ir inovacijas“). *6 prioritete „Socialinės įtraukties, skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros kaimo vietovėse skatinimas“* numatomas pagrindinių paslaugų teikimas (būtinas ekonomikos, socialinei ir kultūrinei plėtrai) kaimo vietovėse (pagal programos *1.1 prioritetą „Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms“*), taip pat kultūros, gamtos ir istorinio paveldo išsaugojimas ir plėtra (pagal Programos *3.1 prioritetą „Kultūros bei istorinio paveldo ir tradicinių įgūdžių skatinimas ir išsaugojimas“*).

Sinergija taip pat matoma tarp programos ir ***2014–2020 m. Lietuvos žuvininkystės sektoriaus veiklos programos*** (susijusios su neigiamos įtakos aplinkai mažinimu), ***Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos*** (susijusios su socialine plėtra), ***Europos ekonominės erdvės (EEE)*** ir ***Norvegijos finansinių mechanizmų*** (susijusių su kultūros paveldo plėtra).

Kalbant apie Baltarusiją, ES yra pagrindinė tarptautinė paramos teikėja. Pagalba Baltarusijai teikiama pagal 2007–2013 m. šalies strategijos dokumentą, ir ja siekiama tiesiogiai ir netiesiogiai remti gyventojų poreikius bei demokratizaciją. Dvišalė parama, finansuojama pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę, kurios tąsa – Europos kaimynystės priemonė, buvo skirta remti bendradarbiavimą abiem pusėms svarbiuose sektoriuose ir tuose, kurie duoda didžiausią tiesioginę naudą gyventojams (sienų valdymas, regioninė plėtra, aplinka, energijos veiksmingumas, ekologinė ekonomika, maisto sauga ir kt.), pabrėžiant pilietinės visuomenės dalyvavimo svarbą. Ši parama daugiausia turėjo poveikį gyventojams, kurie pajunta naudą pagerinus svarbiausius sektorius, yra plačiai įtraukiami šalies mastu ir yra labai stipriai priklausomi nuo regioninės bei savivaldybių veiklos. Baltarusijai dalyvaujant Rytų partnerystės daugiašalėje plotmėje, teminėse platformose ir pavyzdinėse iniciatyvose, atsiranda papildomų galimybių. Baltarusija taip pat dalyvauja kai kuriuose regioniniuose projektuose, daugiausia aplinkos, švietimo ir tarpvalstybinio bendradarbiavimo srityse. Dvišalė pagalba Baltarusijai papildyta teminėmis ir regioninėmis programomis šiose srityse: švietimo („Tempus“, „Erasmus Mundus“), minų naikinimo, atliekų tvarkymo, oro kokybės, branduolinio saugumo – Černobylio ir TAIEX. Be to, buvo skirtos specialios papildomos finansinės priemonės pilietinei visuomenei remti. Toje programos srities dalyje, kurioje dalyvauja Baltarusija, nematyti, kad programa ir kitos paramos teikėjų veiklos akivaizdžiai sutaptų.

Socialinė įtrauktis ir vietos ar regioninė ekonominė plėtra pabrėžiamos ***Strategijos dokumente ir orientacinėje daugiametėje ES paramos Baltarusijai programoje (2014–2017 m.)*** kaip du iš trijų prioritetinių intervencijos sektorių. Pirmuoju klausimu siekiama įtraukti pažeidžiamas grupes skatinant lygias galimybes, *inter alia*, švietimo, darbo ir sveikatos apsaugos srityse, pagal *1.1 prioritetą „**Socialinių ir kitų paslaugų prieinamumo gerinimas pažeidžiamoms grupėms**“*. Pastaraisiais tikslais siekiama prisidėti prie tvarios socialinės ir ekonominės plėtros pagal *1.2 prioritetą „Užimtumo skatinimas per verslumą ir inovacijas“* ir *2.2 prioritetą „Visuomenės stiprinimas“*. Tad esama svarbios pirmiau minėto dokumento ir programos sinergijos.

2-u teminiu tikslu sudaroma sinergija su pirmąja temine ***Rytų partnerystės*** platforma *„Demokratija, geras valdymas ir stabilumas (įskaitant teisingumą, lygybę ir saugumą)“*. *2.1*

prioritetas „Vietos ir regioninių valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant bendrus iššūkius“ atitinka Rytų partnerystės pavyzdines iniciatyvas „*5. Gamtos ir žmogaus sukeltų katastrofų prevencija, pasirengimas joms ir atsakas į jas*“ ir „*6. Geras aplinkos valdymas*“ (sprendžiamas aplinkos valdymo stiprinimo klausimas). Ašmena, Rogačiovas (Gardino sritis), Polockas ir Breslauja (Vitebsko sritis) pagrindinėse srityse ir Maladečina, Sluckas (Minsko sritis) bei gretimose srityse esantys Čavusai (Mogiliavo sritis) yra pasirašę ***Merų paktą***. Atsižvelgiant į augantį Baltarusijos savivaldybių susidomėjimą šia iniciatyva, veiksmai, vykdomi pagal *2.1* ***prioritetą,*** taip pat gali pasitarnauti įgyvendinant savivaldybių ***Tvarios energijos veiksmų planą***. *2.2 prioritetas „Visuomenės stiprinimas“* sukuria tam tikrą sąveiką su ketvirta Rytų partnerystės temos platforma *„Ryšys tarp žmonių“* (sprendžiami pilietinės visuomenės klausimai).

Veiksmai pagal programos 3-ią teminį tikslą *„Vietos kultūros skatinimas ir istorinio paveldo saugojimas“* atitinka konkrečius ***Rytų partnerystės kultūros programos*** tikslus:

- remti ir skatinti kultūros politikos reformas valdžios institucijų lygiu, ugdyti kultūrinių organizacijų gebėjimus ir gerinti kultūros sektoriaus „profesionalumą“ regione;
- prisidėti prie keitimosi informacija, patirtimi ir geriausia patirtimi tarp kultūrinės veiklos vykdytojų regioniniu lygmeniu ir ES;
- remti regionines iniciatyvas ir partnerystę, kuriomis parodomas teigiamas kultūros indėlis į ekonominę plėtrą, socialinę įtrauktį, konfliktų sprendimą ir tarpkultūrinį dialogą.

Veiksmai pagal 4-ą teminį tikslą „*Valstybinių sienų valdymo ir sienų apsaugos gerinimas “* turi sąveiką su veikla, vykdoma pagal Rytų partnerystės *pavyzdinę iniciatyvą „1. Integruota sienų valdymo programa“*, į kurią įtrauktas derinimas pagal ES standartus (išankstinė judumo pažangos sąlyga), taip pat Baltarusijos bendradarbiavimo su Tarptautine migracijos tarnyba principai (kuriais siekiama padėti įveikti augančius migracijos valdymo veiklos iššūkius).

Tikimasi, kad įgyvendinus *2 komponentą „Baltarusijos regioninių ir vietos valdžios institucijų regioninės ir vietos plėtros valdymo kompetencijos ir gebėjimų plėtra“* pagal ***ES projektą „Parama Baltarusijos regioninei ir vietos plėtrai“*** (2013–2016 m.) bus sudarytas tvirtas pagrindas veiksmams, kurie galės būti remiami pagal tarpvalstybinio bendradarbiavimo programos 1, 2 ir 3 teminius tikslus.

Tai, kad yra panašių Programos ir nacionalinių programų bei projektų intervencijų, kurios finansuojamos iš Europos struktūrinių ir investicinių fondų (kalbant apie visas tris dalyvaujančias šalis), patvirtina, kokia didelė šiomis intervencijomis sprendžiamų klausimų svarba. Vis dėlto yra esminis skirtumas tarp Programos ir nacionalinių programų, kurios finansuojamos iš Europos struktūrinių ir investicinių fondų (konkrečiai Europos regioninės plėtros fondo, Sanglaudos fondo, Europos socialinio fondo) tikslų. Investicijos pagal pastarąsias daugiausia susijusios su didelio masto plėtra nacionaliniu lygmeniu, valstybinio masto problemų ir iššūkių sprendimu ir veiklos, kurią daugiausia vykdo didieji veiklos vykdytojai konkrečiose srityse, finansavimu, tad skiriama per mažai dėmesio regioniniams,

jau nekalbant apie vietos, lygmens ir mažesnius paramos gavėjus. Priešingai – Programa siekiama užpildyti šią spragą ir daugiausia dėmesio skiriama regionų, kuriuose susiklosčiusios nepalankiausios sąlygos, plėtrai, ypač tiems, kurie ribojasi su kaimyninėmis šalimis, ir siekiama veiksmingai išnaudoti tarpvalstybinį bendradarbiavimą sprendžiant bendrus iššūkius. Todėl svarbiausių sričių klausimai bus sprendžiami ir nacionaliniu, ir regioniniu lygmenimis, sukuriant svarbią sinergiją.